

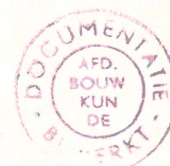
T.H. Bouwh

18916

8

FORUM

VEERTIENDE JAARGANG 1959

TH DELFT
bibliotheek
BOUWKUNDE
nr. 2174

Uitgever G. van Saane Amsterdam

No 1/2	Studieprijsvraag conferentieoord — Prix-de-Rome — Prijsvraag Bibliotheekgebouw Leeuwarden	1— 50
No 3	Milaan (interieur)	51— 86
No 4	Werk van afgestudeerden V.-en H.B.O. (Academie van Bouwkunst) — „Het wezen van de moderne stedenbouw”	87—126
No 5	GKf-nummer	127—166
No 6	Liga nieuw beelden	167—194
No 7	Het verhaal van een andere gedachte	195—248
No 8	Drempel en ontmoeting: de gestalten van het tussen	249—284
No 9	5 projecten	285—326
No 10/11	Ontwerpen voor het hoofdkantoorgebouw „De Nederlanden van 1845”, Den Haag	327—398
No 12	Dag en Nacht	399—440

Naar de onderwerpen en de ontwerpers

A. et A.	3, 85, 125, 195
Affiches	156, 164
Alexander-polder	226, 242
Ambassade te Den Haag, Amerikaanse —	279
Atelier voor graficus, Woonhuis met —	105
Bakema, J. B. —; Kunstcentrum „t Venster” te Rotterdam	90
Bakker, H. D. —; „Maastorenflat” te Rotterdam	113
Banken:	
—; Ingang van een bankagentschap	67
—; La Banca Popolare di Milano, filiaal Varese	78
Bega, Melchiorre —; Motta (winkels)	72
— en Lieuwe Op 't Land; Schoenwinkel „di Varese”	74
Bejaardenhuis „De Mieden” te Uithuizermeeden	92
Belgiojoso, E. Peressutti, E. N. Rogers, L. B. —; Castella Sforzesco	59
Berger, P. —; Huis te Meerssen (L.)	103
Bibliotheekgebouw te Leeuwarden, Prijsvraag voor een —	34, 47
Blom, P. —; Project	244, 322
Boom, M. —; Bejaardenhuis „De Mieden” te Uithuizermeeden	92
Brakel en Buma; „Evert Kupersoord” te Amersfoort	93
—; Woningen Bouwkas Ned. Gemeenten, Tuindorp Zuidwest te Haarlem	107
Brancusi, Constantin —; La colonne sans fin	282
Breuers werk in Nederland	279
Broek en Bakema, Architectenbureau Van den —; Ontwerp hoofdkantoorgebouw „De Nederlanden van 1845”, Den Haag	336, 390
Carli, Carlo de —; Drie stoelen	84
Castella Sforzesco (museum)	59
Ceramiek	134
Coderch en Valls; Bebouwingsplan voor Torre Valentina (Costa Brava), Spanje	292
Colonne sans fin, La —	282
Conferentieoord aan het IJsselmeer, Studieprijsvraag voor een —	3
Core:	
—; Het ogenblik van Core	212
—; Museum als Core	437
Dag en Nacht	400
Dominioni, Luigi Caccia —; Kantoren voor een machinefabriek	66
—; Ingang van een bankagentschap	67
Dorpje Mörbisch (Oostenrijk), Het —	300
Drempel en ontmoeting: de gestalten van het tussen	249
Drexhage, G. —; Collegezalencomplex Werktuigbouwkunde en Scheepsbouwkunde te Delft	97
Edam	310
Fabriek Crok & Laan, Wormerveer, Olie-	115
Fauteuils — aangeklede stoelen	71
Figini en G. Pollini, L. —; Madonna dei poveri	82
Fiolet, W. J. —; Flatgebouw „De Plantage” aan de Willem Ruyschlaan, Kralingen, Rotterdam	112

Flatgebouw	
—; Bebouwing Digna Johannapolder te Rotterdam	111
—; Flatgebouw „De Plantage” aan de Willem Ruyschlaan, Kralingen, Rotterdam	112
—; „Maastorenflat” te Rotterdam	113
—; „Parkflat” te Rotterdam	114
Fresco, J. —; Autonomie-monument te Willemstad, Curaçao	118
Freyler, Fred —; Het dorpje Mörbisch (Oostenrijk)	300
Garage te Velsen, Brandweer-	115
Geleide (bij No 7), Ten —	195
Gestalte van het tussen, De —	249
Glas	130
Gordijnstoffen	145
Grafici in de GKf, De vakgroep —	148
Greiner, O. —; Ontwerp bibliotheekgebouw	34
Groenewegen, In Memoriam Han —	47
Groosman, E. F. —; „Parkflat” te Rotterdam	114
Groot, W. H. H. de —; Tehuis voor verpleegsters te Leeuwarden	94

Hallema, Guido —; Bebouwing Digna Johannapolder te Rotterdam	111
Hansen e.a., Oskar —; Het gekozen plan voor het monument Auschwitz	285
Heikens, J. M. —; Woningen te Vlaardingen	108
Hendriks en H. A. M. v. d. Velden, J. —; Ontwerp bibliotheekgebouw	38
Hoogstad, J. —; Ontwerp voor de Prix-de-Rome voor Schone Bouwkunst 1958	27
Huizen	
—; Vakantiehuisje, Italië	55
—; Een woning in een continue ruimte	68
—; Huis aan de Vinkeveense plassen	102
—; Huis te Meerssen (L.)	103
—; Huis te Huizen (N.H.)	104
—; Woonhuis met atelier voor graficus, Slotervaart, Amsterdam	105
—; Huis te Emmen	106

Introductie (tot het Milaan-nummer)	53

Jonge, Leo de —; R.K. Kweekschool voor meisjes, Rotterdam	91

Kantoren	
—; Kantoren voor een machinefabriek	66
—; Dienstgebouw Holl. Stoomboot Mij., Amsterdam	116
—; Kantoor en magazijn van Gestetner N.V. te Diemen	117
—; Kantoor Van Leer te Amstelveen	279
—; Documentatie meervoudige opdracht voorlopig ontwerp hoofdkantoorgebouw „De Nederlanden van 1845”, Den Haag	328

Kelderman, A. W. —; Ontwerp bibliotheekgebouw	43

Kerken:	
—; Madonna dei poveri	82
—; „Bethlehemkerk” (N.H.) te IJmuiden	98
—; N.H. kerk te Creil (N.O.P.)	99
—; „Opstandingskerk” (N.H.) te Den Helder	100
—; Devotiekapel te Lichtenvoorde	101

Kimpe, Dienst Publieke Werken, H. J. de —; Dienstgebouw Holl. Stoomboot Mij., Amsterdam	116

Klunder, N. Witstok en H. —; Ontwerp conferentieoord	8

Koopman, M. L. —; Eengezinswoningen Vijverplan te Zutphen	110

Kuipers, W. J. —; Kantoor en magazijn van Gestetner N.V. te Diemen	117

Kunstcentrum „t Venster” te Rotterdam	90
Kupersoord” te Amersfoort, „Evert —	93

Lap, H. G. M. —; Ontwerp conferentieoord	3

Leupen en J. Sargentini, Ir. J. —; Uitbreiding Stedelijk Museum, Amsterdam	96

Liga nieuw beelden	169, 189
Lourijzen en H. Schultinge, A. L. en J. —; Huis aan de Vinkeveense plassen	102

Maaskant, Architectenbureau —; Ontwerp Hoofdkantoorgebouw „De Nederlanden van 1845”, Den Haag	348, 391

ar de schrijvers

agenot, Ir. L. H. J. —; <i>Het wezen van de moderne stedenbouwkunde</i>	119	Eyck, Aldo van —; <i>Constantin Brancusi</i> (tevens boekbespr.)	321
ollinaire; <i>Zone</i>	399	Hartsuyker, H. —; <i>Samengaan van kunst en architectuur is op drie wijzen mogelijk</i>	175
on, D. C. —; <i>Breuers werk in Nederland</i>	280	Heesen, Wim —; <i>Glas</i>	132
akema, J. —; <i>Enkele opmerkingen naar aanleiding van het studentenhuis gebouwd door Lúcio Costa en Le Corbusier in de Cité Universitaire te Parijs</i>	323	Komter, A. —; <i>Werk van afgestudeerden V.-en H.B.O. aan de Academie van Bouwkunst</i>	89
—; <i>Otterlo..... of van C.I.A.M. naar B.P.H.</i>	323	Lucebert; <i>Dag en Nacht</i>	400
lankesteijn, H. R. —; <i>Kirchen unserer Zeit</i> (boekbespr.)	284	Meydam, Floor —; <i>Glas</i>	131
lijstra, R. —; <i>Ten Books on Architecture</i> (boekbespr.)	50	Neter-Kaeler, Greten —; <i>Tapijten</i>	144
—; <i>Gaudi</i> (boekbespr.)	50	Op 't Land, Lieuwe —; <i>Introductie</i> (tot het Milaan-nummer)	53
—; <i>The Charm of Indo-Islamic Architecture, An Introduction to the Northern Phase</i> (boekbespr.)	85	Ponti, Giò —; <i>Milaan is de meest Italiaanse zaak van Italië</i>	54
—; <i>Architects' Year Book 8</i> (boekbespr.)	85	Roetink, J. H. —; <i>Het Utrechtse verkeersplan</i>	48
—; <i>Das Unesco-Gebäude in Paris</i> (boekbespr.)	86	Ruys, Mien —; <i>Garden Design</i> (boekbespr.)	166
—; <i>Dada, Monographie einer Bewegung</i> (boekbespr.)	126	Spakman, J. —; <i>Indretning af Butiker</i> (boekbespr.)	126
—; <i>Contemporary Danish Architecture 1958</i> (boekbespr.)	126	—; <i>Shops and Stores</i> (boekbespr.)	126
—; <i>Het Streekplan</i> (boekbespr.)	165	Stolle, H. W. C. —; <i>Pro Memorie</i>	158
—; <i>Kleuterscholenbouw</i> (boekbespr.)	165	Sijmons Dzn, K. L. —; <i>In Memoriam Han Groenewegen</i>	47
—; <i>Verkehrsingenieurwesen, Städtische Verkehrsplanungen für Schiene und Strasse</i> (boekbespr.)	166	Valkema, Iep —; <i>Glas</i>	133
Brusse, Wim —; <i>Inleiding tot het GKf-nummer</i>	128	Vogelesang, H. —; <i>Algemene Kunstgeschiedenis dl. II</i> (boekbespr.)	49
Buber, Martin —; <i>Das Problem des Menschen</i>	249	—; <i>Schilderijen zien, betekenis en ontwikkeling van de schilderkunst</i> (boekbespr.)	49
Bijhouwer, Prof. Dr. Ir. J. T. P. —; <i>Wasserbecken im Garten</i> (boekbespr.)	50	—; <i>Algemene Kunstgeschiedenis dl. IV</i> (boekbespr.)	165
Copier, A. D. —; <i>Glas</i>	130	—; <i>Der „75 Jahre“-Almanach des Verlages Anton Schroll</i> (boekbespr.)	165
Crouwel, Wim —; <i>De vakgroep Grafici in de GKf</i>	148		
Dunnebier, J. —; <i>Een jong tekenaar ziet het nieuwe Amsterdam</i>	45		

Genootschap Architectura et Amicitia

Uit het programma van eisen, gepubliceerd in Forum No 1/1958

Inleiding

Ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Vereniging van Voortgezet en Hoger Bouwkunst Onderricht te Amsterdam schrijft het Genootschap Architectura et Amicitia een studieprijsvraag uit.

Het programma

Teneinde de deelnemers aan deze studieprijsvraag voldoende gelegenheid te geven vorm te geven aan ideeën, welke bij hen leven omtrent een conferentieoord, zoals hierboven is omschreven, is het programma zeer bewust niet vast omlijnd. De volgende programmapunten zijn slechts als richtinggevend bedoeld:

- 1 Conferentie-mogelijkheid voor 100 personen; in bijzondere gevallen zal een uitbreiding van deze ruimte soms wenselijk kunnen zijn. Gedacht is aan een projectie-mogelijkheid met geluidsweggeve.
- 2 Voor kleine groepen zullen geschikte gelegenheden tot conferenties of onderlinge gesprekken aanwezig moeten zijn.
- 3 Er zal een ruime mogelijkheid moeten bestaan tot het tentoonstellen van tekeningen, beeldhouwwerken en schilderijen.
- 4 Onderdak voor de conferentiegangers.
- 5 Een juiste behuizing voor recreatiezoekenden; niet meer dan 15 éénpersoons zit-sloapkamers; studie- en werkmogelijkheden (schilderen, boetseren, musiceren, enz.).
- 6 Ontspanning op geestelijk gebied.
- 7 Ontspanning op lichamelijk gebied.
- 8 Ruimten voor de leiding, voor de administratie, voor keuken-, schoonmaak- en terreinpersoneel. Een gedeelte is niet inwonend.
- 9 Woning en werkgelegenheid voor de directeur (met gezin).
- 10 Gedacht moet worden aan de mogelijkheid om op organische wijze een samenspel te bereiken met werken van monumentale kunst.

Motto „Karaat”

Eerste prijs

H. G. M. Lap Gouda

Studieprijsvraag voor een conferentieoord aan het IJsselmeer

Uit het jury-rapport

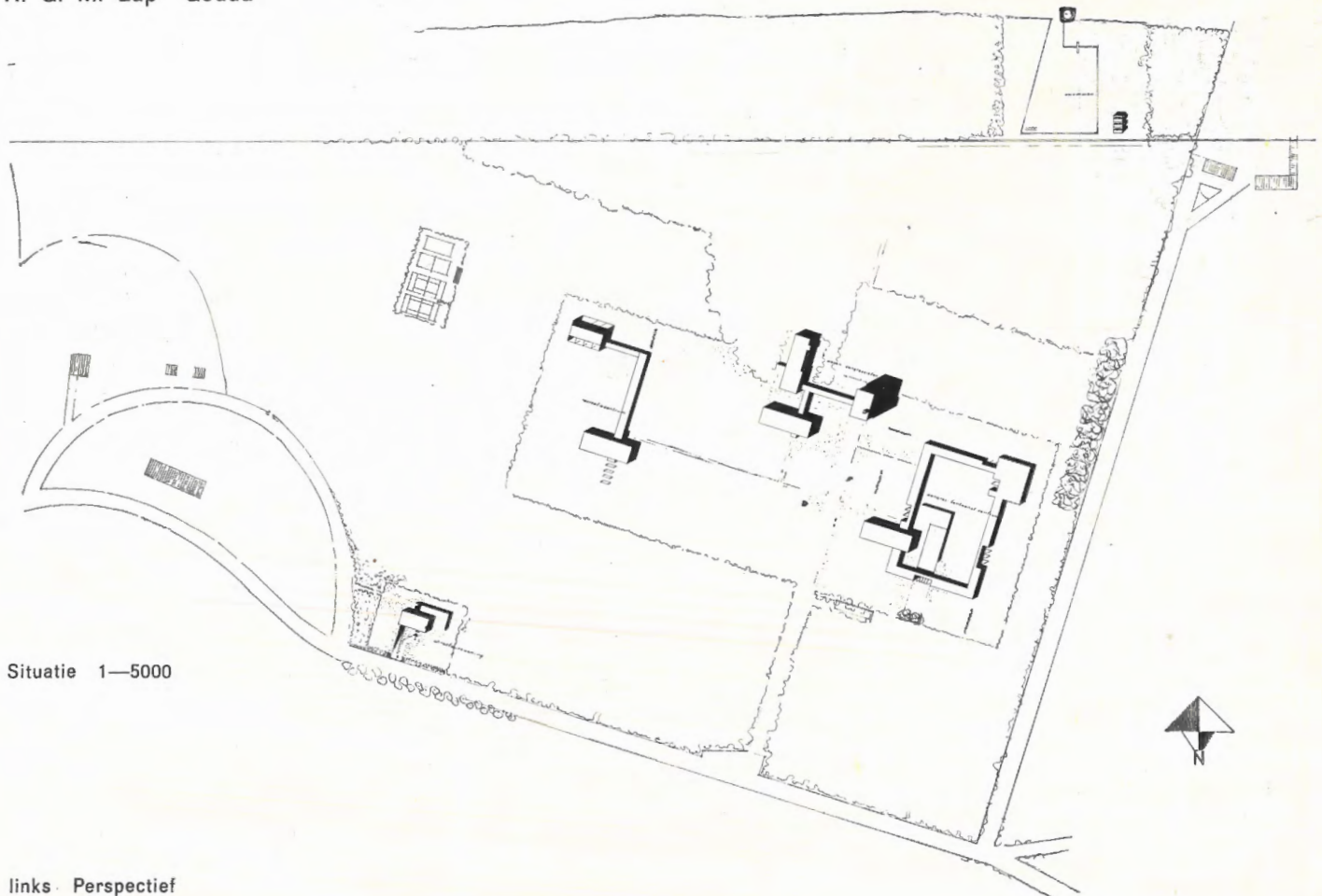
Algemene opmerkingen

Het aantal inzendingen voor deze prijsvraag bedroeg twaalf. De oorzaak voor dit lage aantal moet ongetwijfeld mede worden toegeschreven aan het samenvallen van het grootste deel van de inzendtermijn met de inleveringsperiode van het cursuswerk en de examens.

De kwaliteit van deze inzendingen is echter, in aanmerking genomen dat het hier werk betreft van doorgaans jonge ontwerpers, zeker verheugend. Het beoordelen werd dan ook vooral daarom plezierig werk, doordat dwars door soms kennelijke onervarenheid groot enthousiasme bleek. Enkele ontwerpers gaven door toelichting met foto's van terrein en maquettes blijk dat zij begrepen dat in de invoeging van het gebouwde in de fraaie situatie een van de kernvragen van de opgave besloten lag. Daarentegen werd duidelijk dat anderen het terrein niet hadden bezocht, het althans niet met zodanige vrucht hadden bekeken, dat zij daardoor van het geziene profijt konden trekken voor hun werk.

Het bleek trouwens in het algemeen geen eenvoudige opgave om de juiste sfeer te treffen van een conferentie-oord, een goede planorganisatie te paren aan een goede ruimtelijke ontwikkeling, daarbij de kubieke inhoud binnen redelijke grenzen te houden en bovendien nog op „ongezochte” wijze gelegenheid te vinden tot het plaatsen of in de architectuur opnemen van werken van beeldende kunst. De jury was er zich dan ook wel van bewust dat in het kader van studentenwerk een gelijkelijk recht doen aan alle genoemde facetten van de gestelde opgave niet mocht worden verwacht.

(De individuele beoordeling der bekroonde inzendingen is bij de gepubliceerde tekeningen opgenomen. Voor de toekenning der prijzen zie men bladzijde 16. Red.)

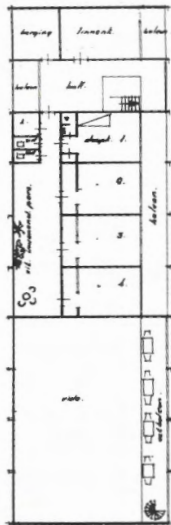
Situatie 1—5000

links · Perspectief

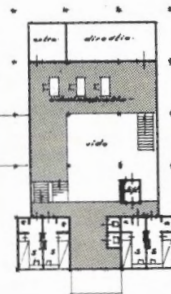
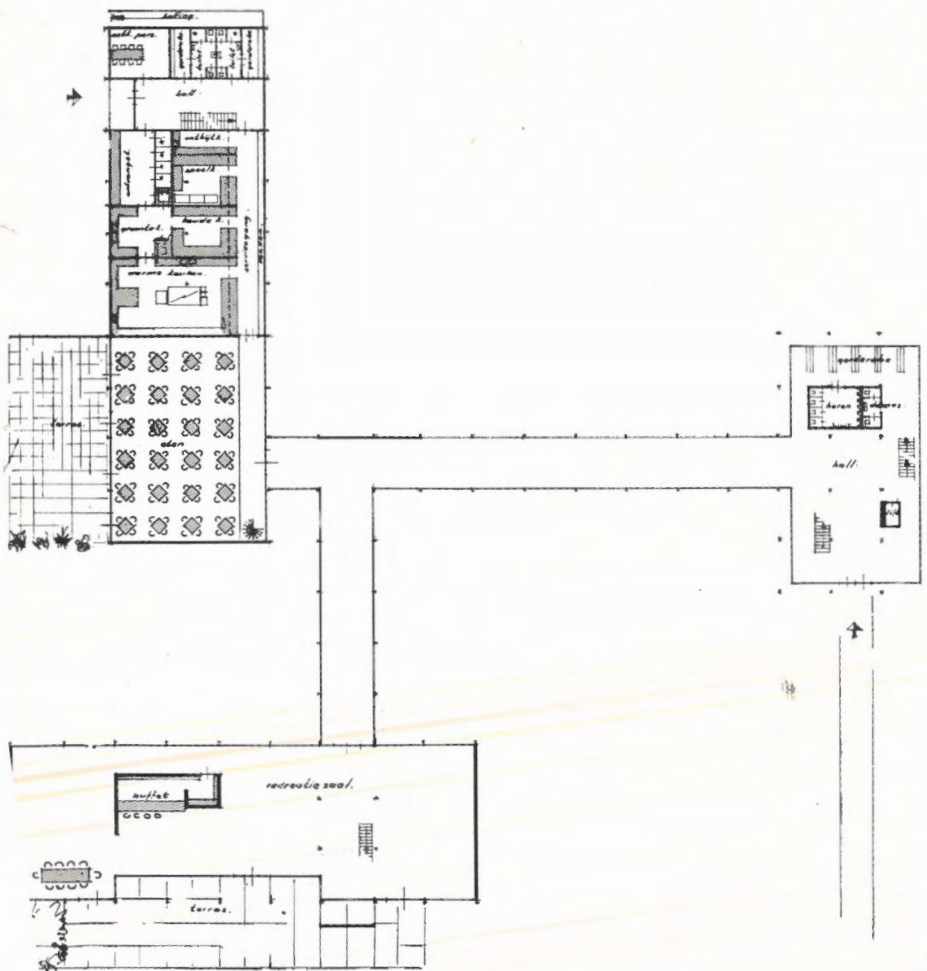

Situatie 1—6000

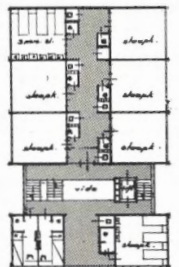

1e verdieping 1—600

Begane grond 1—600

2e, 3e, 4e en 5e verdieping

Kelder 1—600

Heeft sfeer conferentieoord. Mist echter intimiteit. Sniijdt eigen ruimte zeer positief uit de natuur en trekt juiste consequentie daarvan voor de architectuur. Eigen gebied te groot gekozen. Oorspronkelijk idee heeft strakke vorm gekregen (strenge rechthoek en vrije compositie). Vraag rijst of het voorbijzien van de geaccidenteerdheid van het terrein, juist op deze geografische plaats, bewust gekozen is of gevolg is van onbekendheid met werkelijke situatie. Organisatie en plan doelmatig, weloverwogen, doch wat wijdlompig. Ontvangstgebouw goed. Bouwmassa's goed afgewogen. Entree conferentieoord ruimtelijk niet fraai: gehele conferentiegedeelte duidelijk zwakker dan ontvangstgebouw. Ruimtelijke relatie gebouwen onderling geslaagd. Beeldende kunst teveel gedegradieerd tot decoratie. Beelden dragen niet bij tot verhoging van ruimtelijke spanningen, zijn ook niet om zichzelf geplaatst, doch slechts gebruikt als maatgevende elementen.

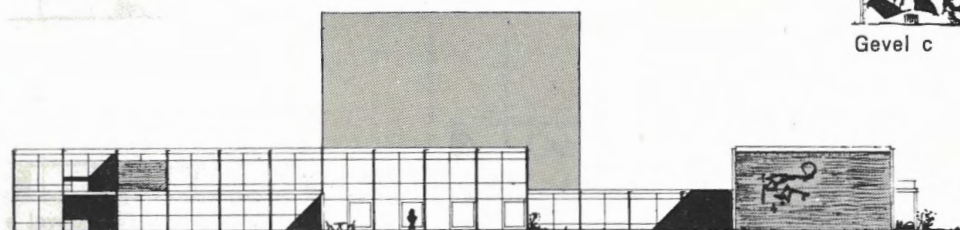

Gevel a (zie situatie)

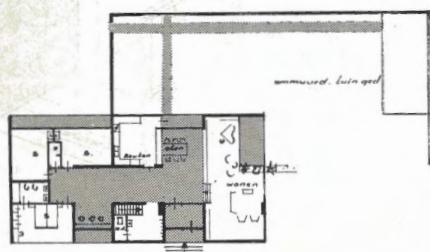
Gevel c

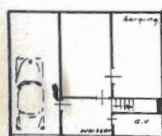
Gevel b

Centrum voor recreatie-zoekenden

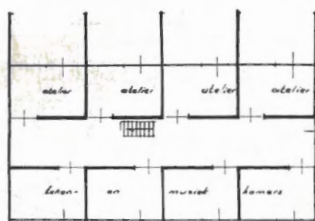
Directeurswoning 1—600

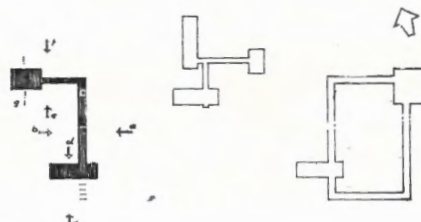
Begane grond

Souterrain

Verdieping

Situatie 1—6000

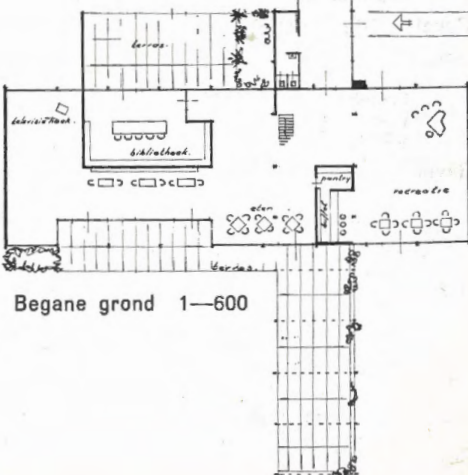
Noordoostgevel

Noordwestgevel

Zuidwestgevel

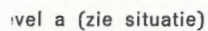
Zuidoostgevel

Entresol

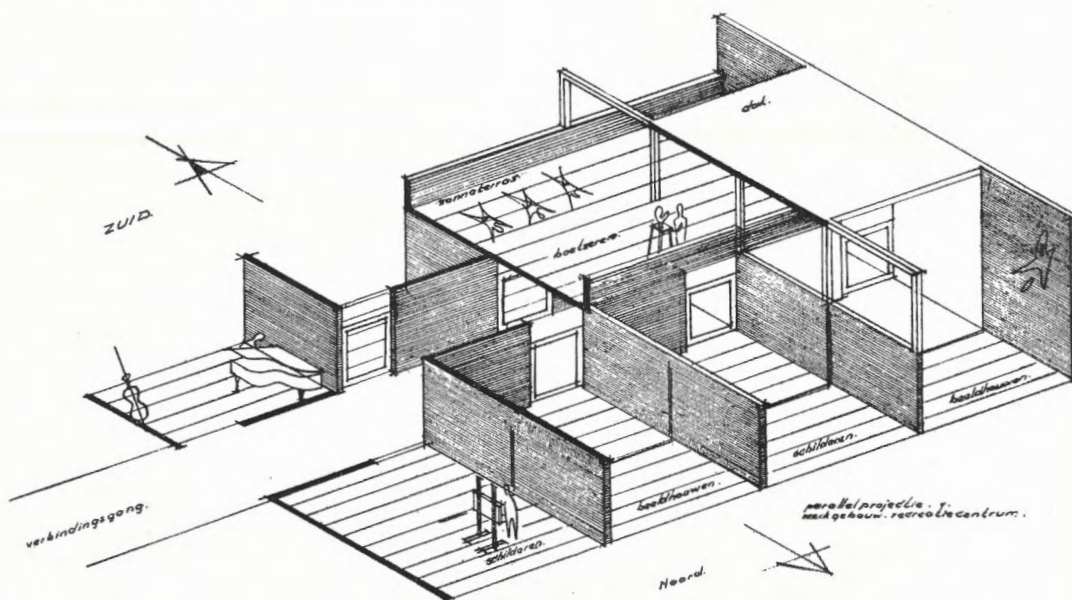
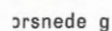

Begane grond 1—600

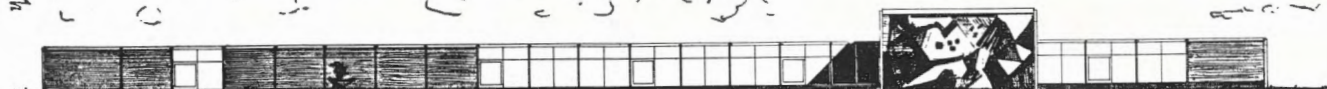
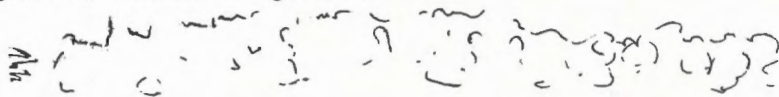

avels van het centrum voor
creatie-zoekenden

otto „Karaat“

ngres- en tentoonstellingscentrum

rel a (zie situatie)

el b

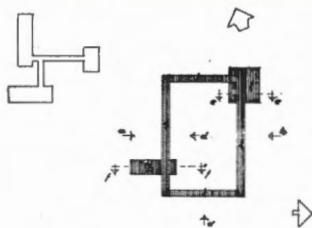

el c

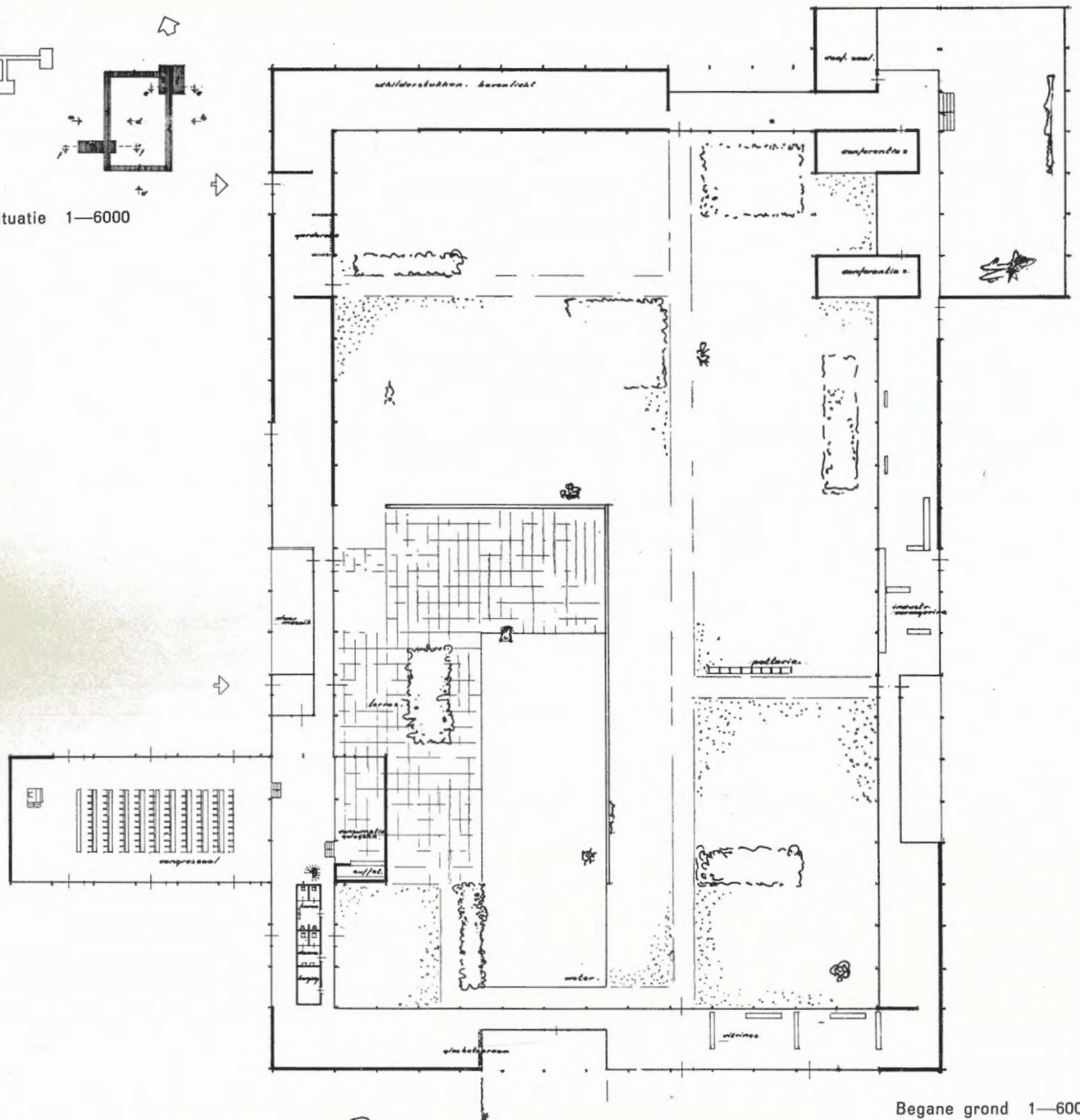

el d

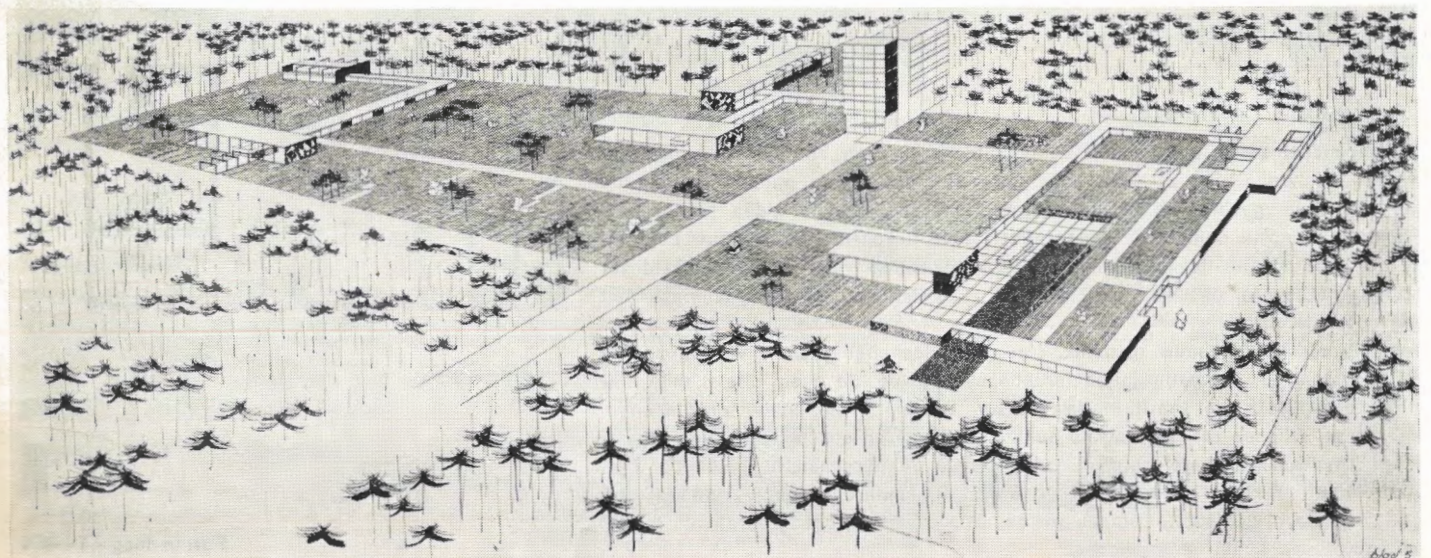

Situatie 1—6000

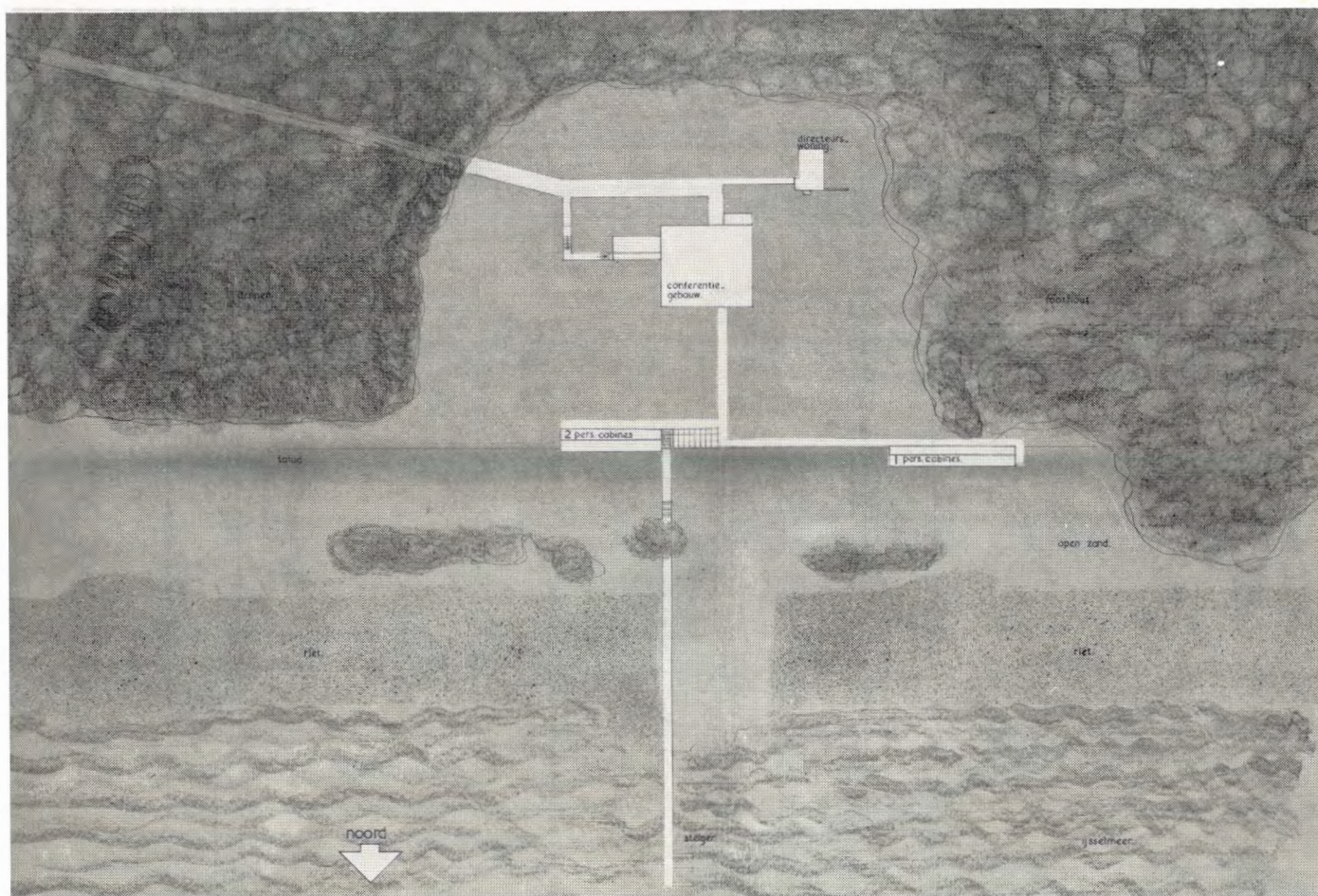

Begane grond 1—600

Overzichtsperspectief

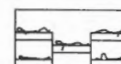

Situatie

Motto „Voorbereiding”

N. Witstok Vlaardingen en H. Klunder Rotterdam

Tweede prijs

Slapen

„Voorbereiding” inhoud 9750 m³

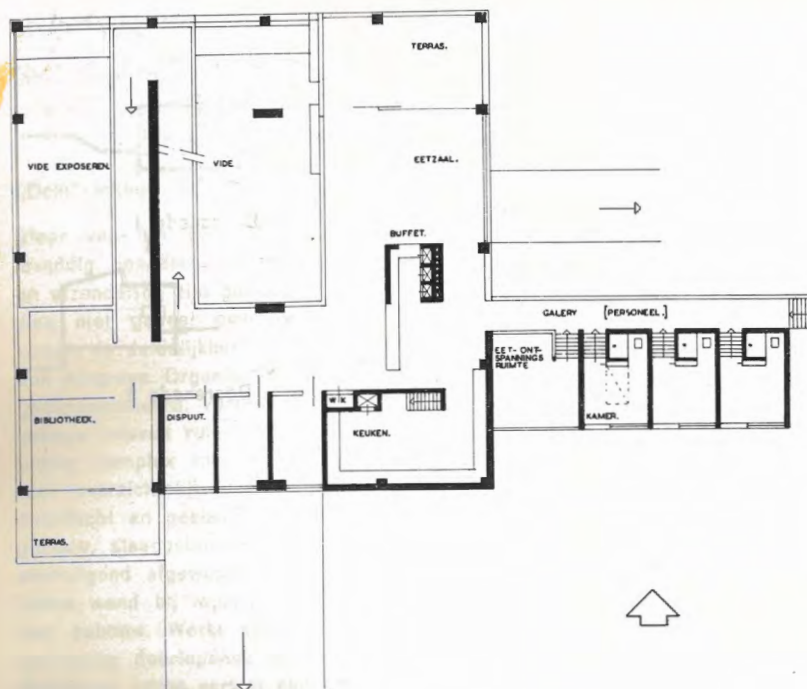
De geconcentreerde opzet geeft zeker uitdrukking van contact en samenzijn, waarbij de vraag rijst of deze opzet méér op de sociale ontmoeting dan op het intensieve gesprek is gericht. Uitgangspunt esthetische „idée préconçue”. Plaatsing complex duidelijk en geografisch goed gekozen. Hoofdgebouw centraal in de open ruimte te monumentaal — verzwakking van de mogelijkheid tot relatie met de bijgebouwen, die dan ook zwak is. Ligging woonpaviljoens aan zee goed gekozen.

Toegang tot hoofdgebouw duidelijk. Het gaan door het gebouw vol ruimtelijke belevenissen — expositiezaal-conferentiezaal op de 3e laag uitstekende climax. Er zit vaart en esprit in dit gebouw. Doelmatigheid echter onvoldoende. Musiceren, tekenen etc. in centrale hal, zonder rust- en concentratiemogelijkheid, onaantvaardbaar. Slaapgelegenheid voor slechts 30 personen onvoldoende. Disputruimten te klein, evenals eetzaal. Buffet in conferentieruimte ruimtelijk en praktisch slecht geplaatst. Cabines aan zee interessant en goed doordacht. Relatie met beeldende kunst verwaarloosd.

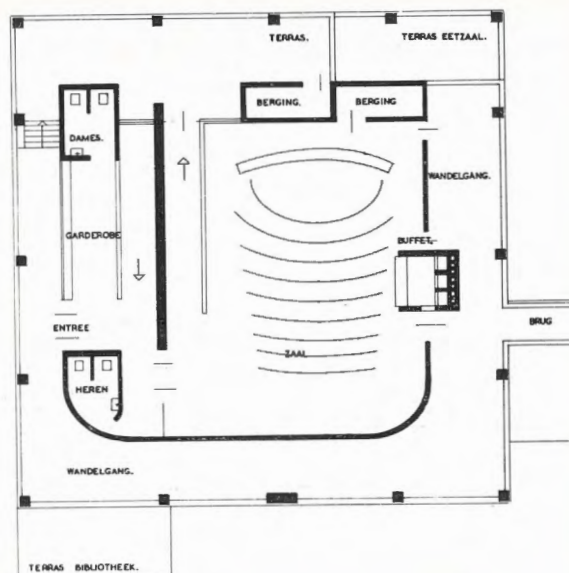

Eerste laag 1—400

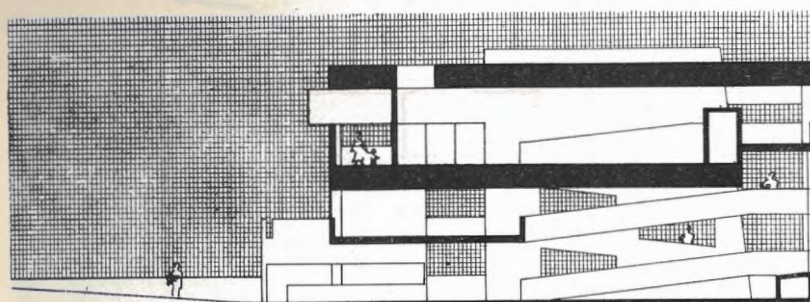

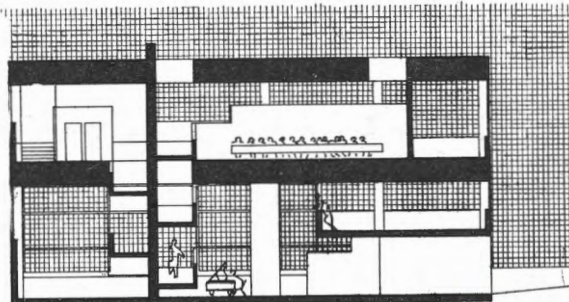
Tweede laag 1—400

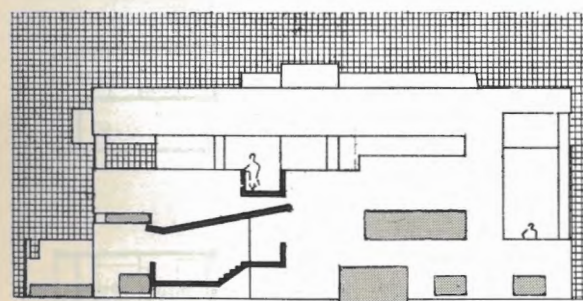
Derde laag 1—400

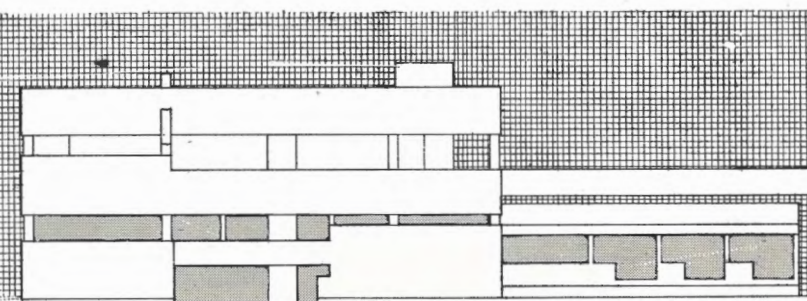
Doorsnede noord—zuid 1—400

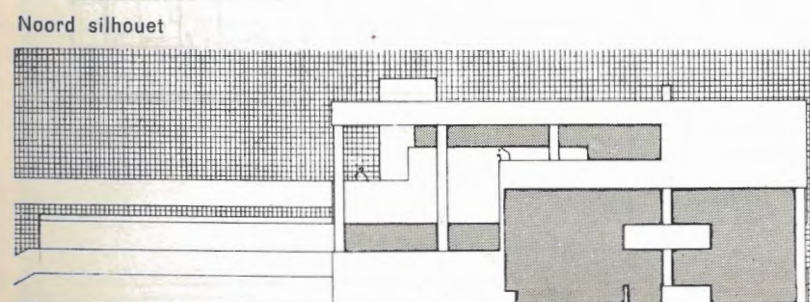
Doorsnede oost—west 1—400

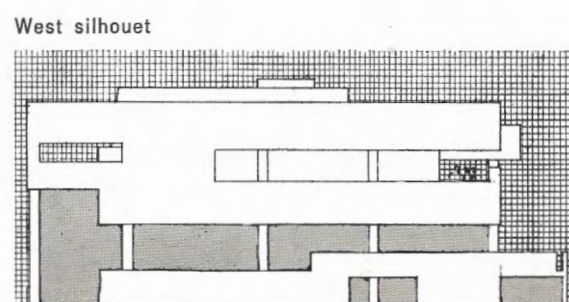
Oost silhouet

Zuid silhouet

Noord silhouet

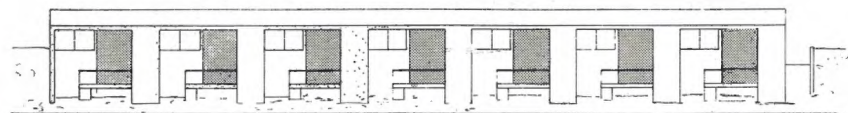

West silhouet

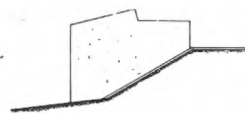

Motto „Voorbereiding”

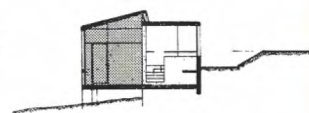
Eén-persoonscabines 1—400

Noordprofiel

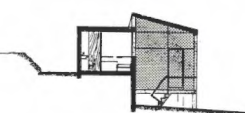
Kopprofiel

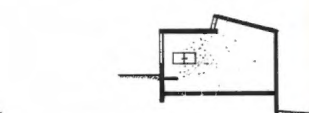
Doorsnede 1

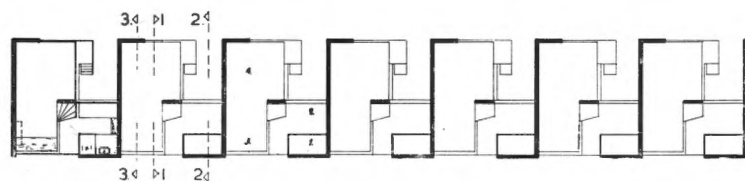
Zuidprofiel

Doorsnede 2

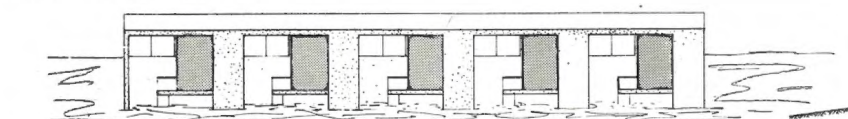

Doorsnede 3

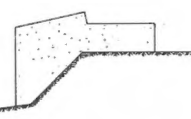

Plattegrond

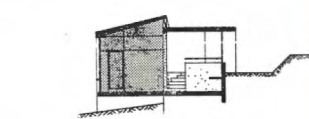
Twee-persoonscabines 1—400

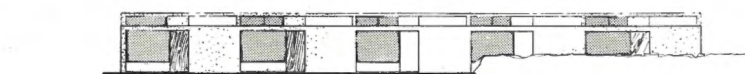
Noordprofiel

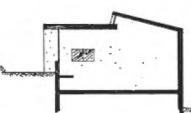
Kopprofiel

Doorsnede 1

Zuidprofiel

Doorsnede 2

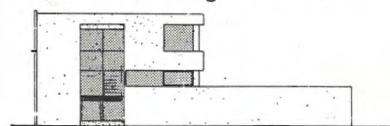

Doorsnede 3

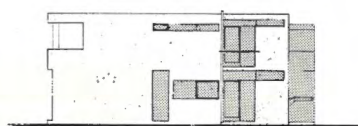

Plattegrond

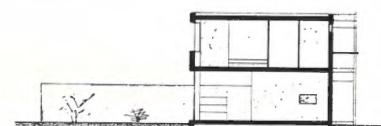
Directeurswoning 1—400

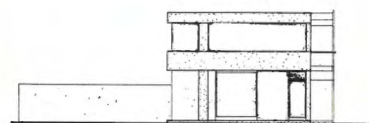
Noordprofiel

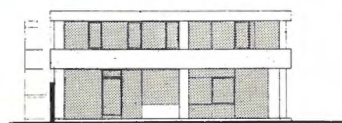
Oostprofiel

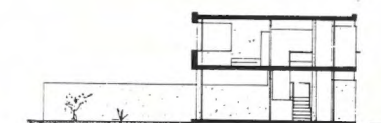
Doorsnede 1

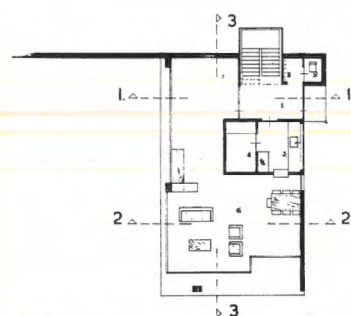
Zuidprofiel

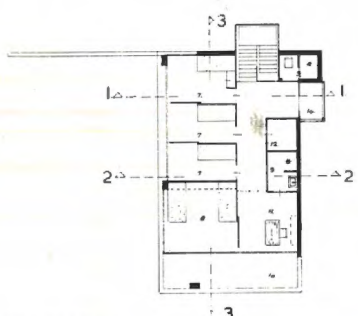
Westprofiel

Doorsnede 2

Begane grond

Verdieping

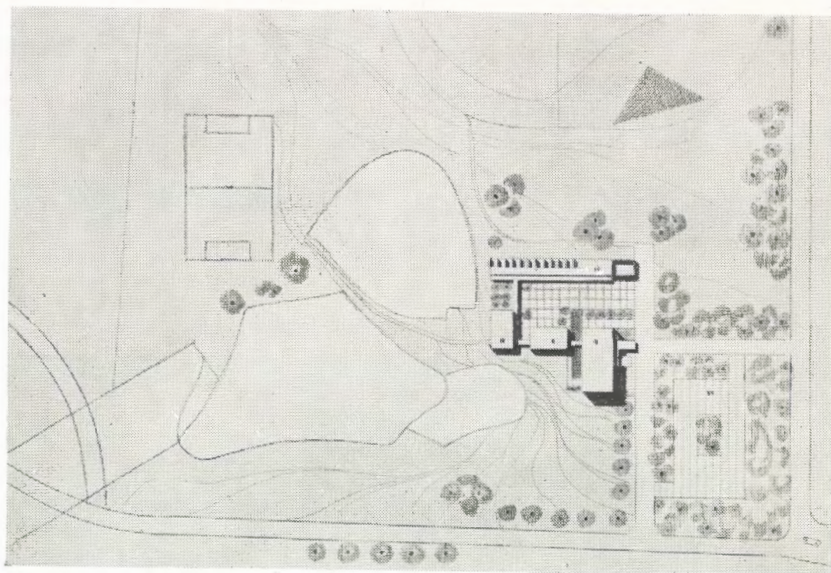
Doorsnede 3

Nic. H. Zantinge Enschede

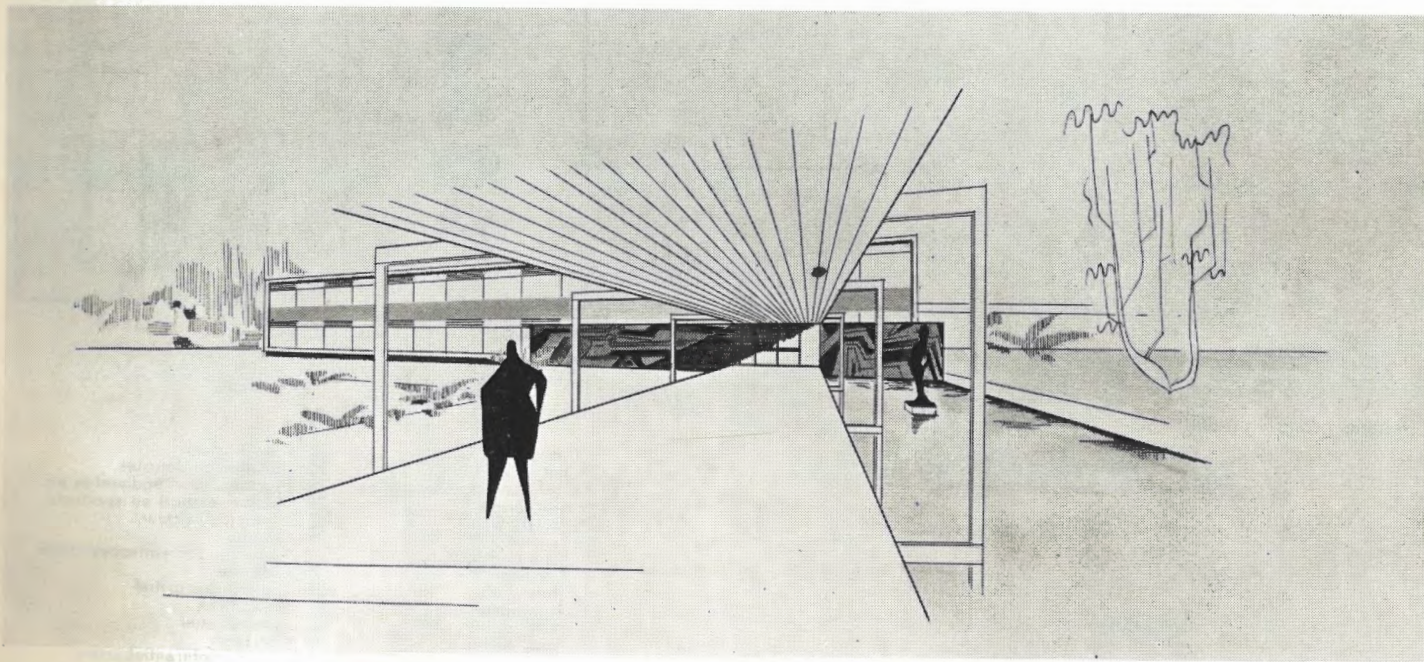
„Ocin” inhoud 10550 m³

Sfeer van het gevraagde conferentieoord goed en levendig benaderd. De mogelijkheid van ontmoeting en afzondering zijn goed gerealiseerd. Situering complex niet geheel overtuigend. De twee toegangen komen de duidelijkheid niet ten goede. Parkeerterrein een misgreep. Organisatie helder, zeer bruikbaar, goed gedimensioneerd. Vertrekken op verdieping ontvangstgebouw missen ruimtelijke relatie met de hal. Groepering complex rond een forum goede greep. Plan zeer overzichtelijk. Kamers voor recreatiezoekenden doordacht en geslaagd. Bouwmassa's van ontvangstgebouw, slaapgebouw en sportgebouw onderling niet overtuigend afgewogen. Architectuur fijn van schaal. Losse wand bij ingang mist organisch verband met rest gebouw. Werkt storend in verband met de op verdieping doorlopende borstwering in glaswand hal. Beeldende kunst vervult een bescheiden bijrol in het plan.

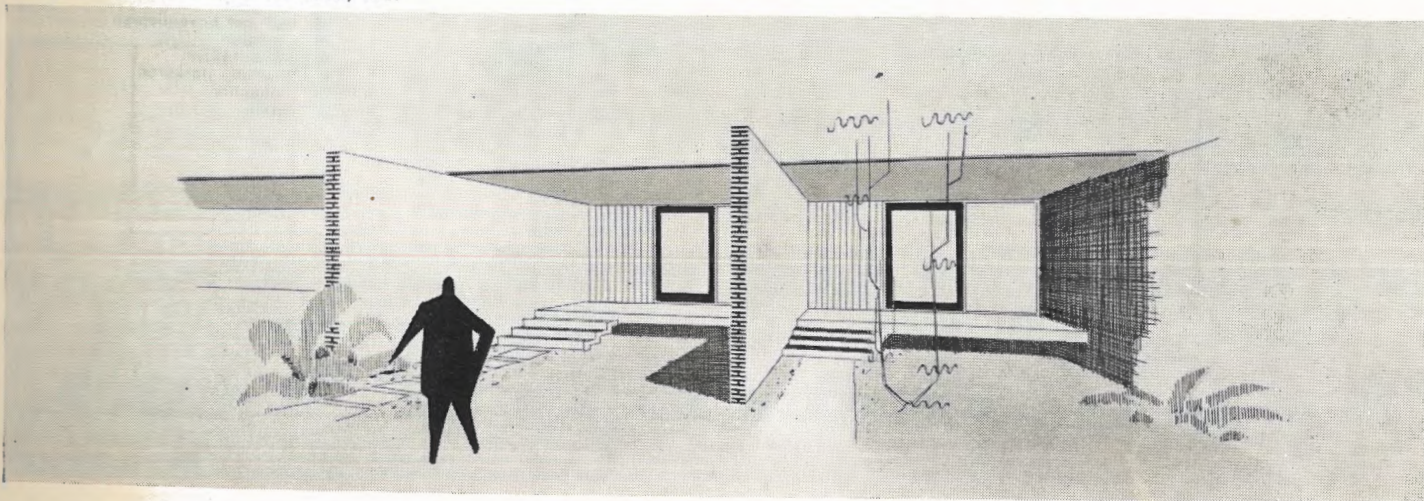

Situatie 1—5000

Perspectief loopbrug—entree

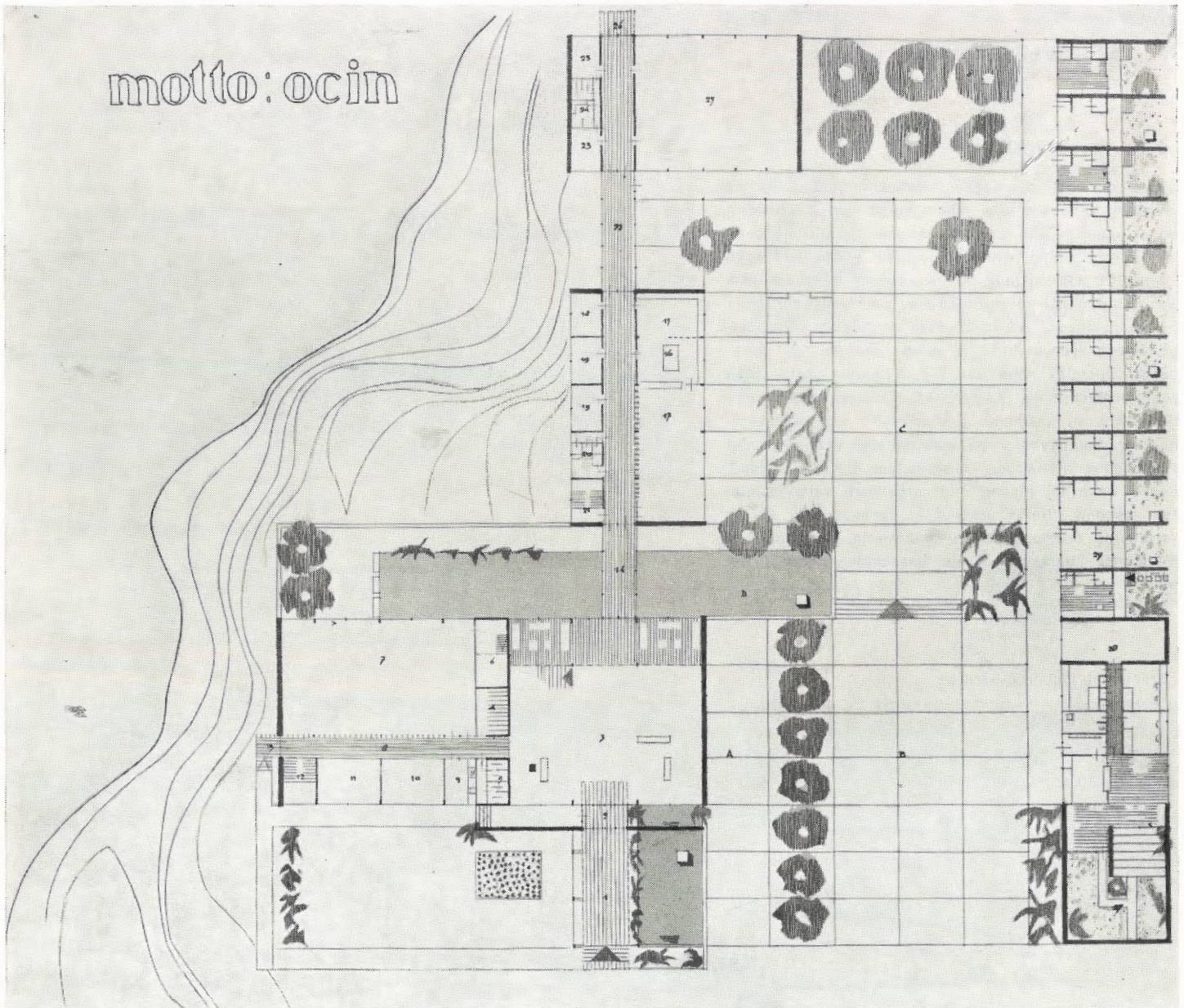

Perspectief kamers voor schilder, etc.

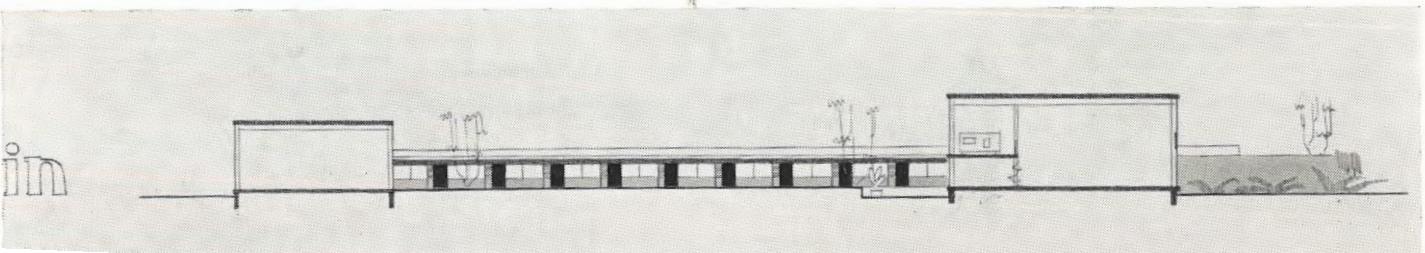
motto: ocin

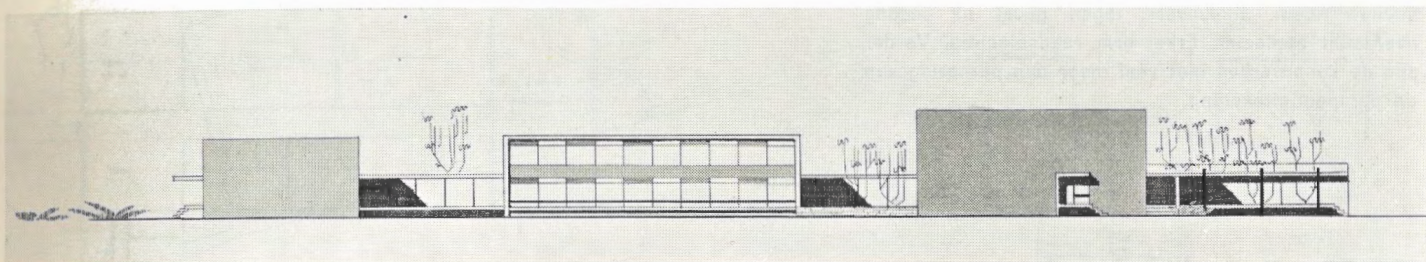
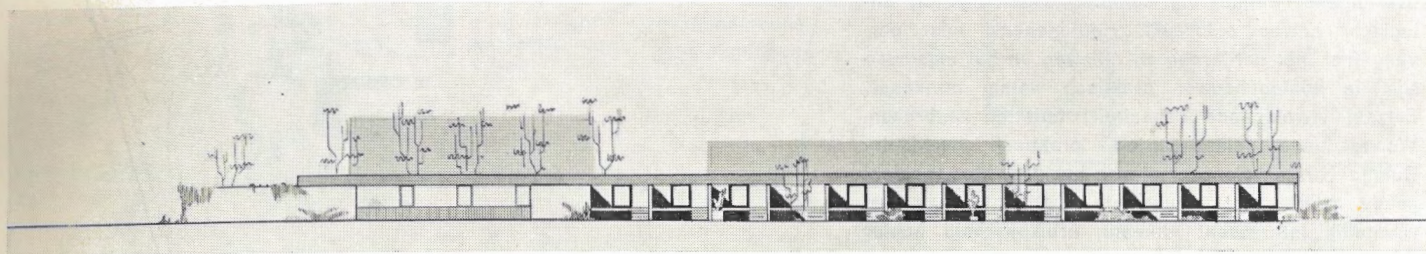
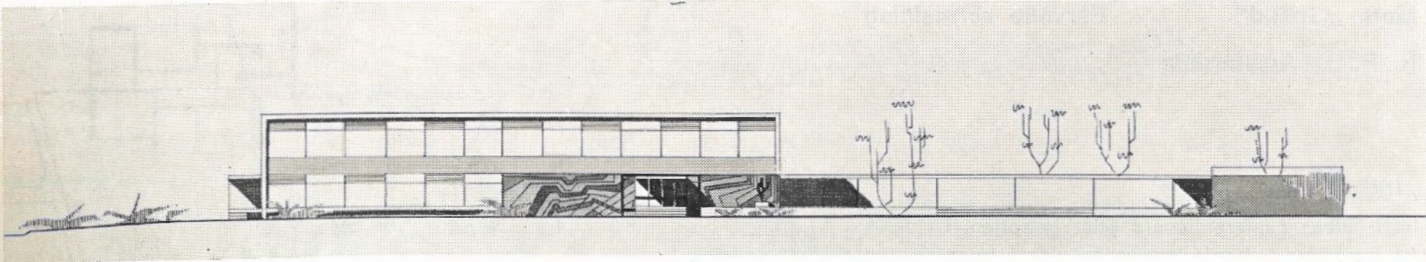
Begane grond 1—600

1 Loopbrug	23 Kleedkamers
2 Entree	24 Toiletten en douches
3 Hal - tevens v. exposities	25 Sportzaaltje v. badminton etc.
4 Garderobe	26 Naar zwembad en sportveld
5 Toiletten	27 Woning directeur
6 Cabine	28 Garage
7 Conferentiezaal	29 Kamers v. recreatiezoekenden
8 Corridor	30 Vide hal
9 Theekeuken	30a Galerij (expositie)
10 Administratie	31 Bibliotheek
11 Leiding	32 Muziekkamer
12 Naar boven	33 Corridors
13 Naar entree	34 Kleine conferentiekamers
14 Verbindingscorridor	35 Slaapkamer v. conferentiegangers
15 Spoelkeuken	36 Douches + wassen
16 Keuken	37 Toiletten
17 Eetzaal	38 Hal met bovenlichten
18 Magazijn	39 Corridor
19 Personeel	A Fietsenkelder
20 Toiletten	B Voorhof - parkeren
21 Naar boven	C Binnenhof
22 Verl. corridor	D Bassin

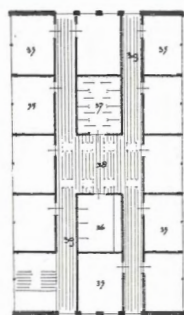
Doorsnede

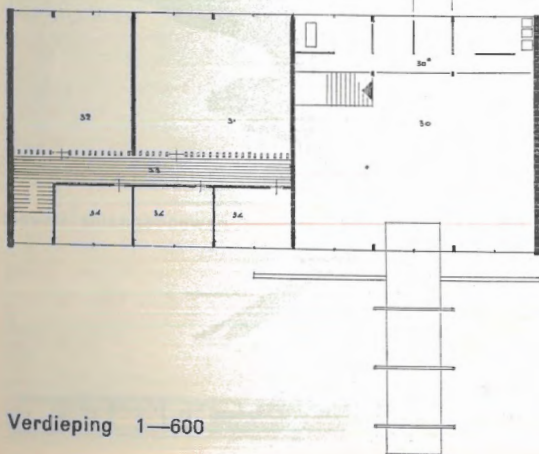

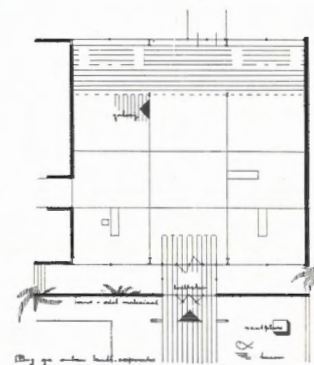
Gevels

Kamer voor recreatiezoekenden 1—300

Verdieping 1—600

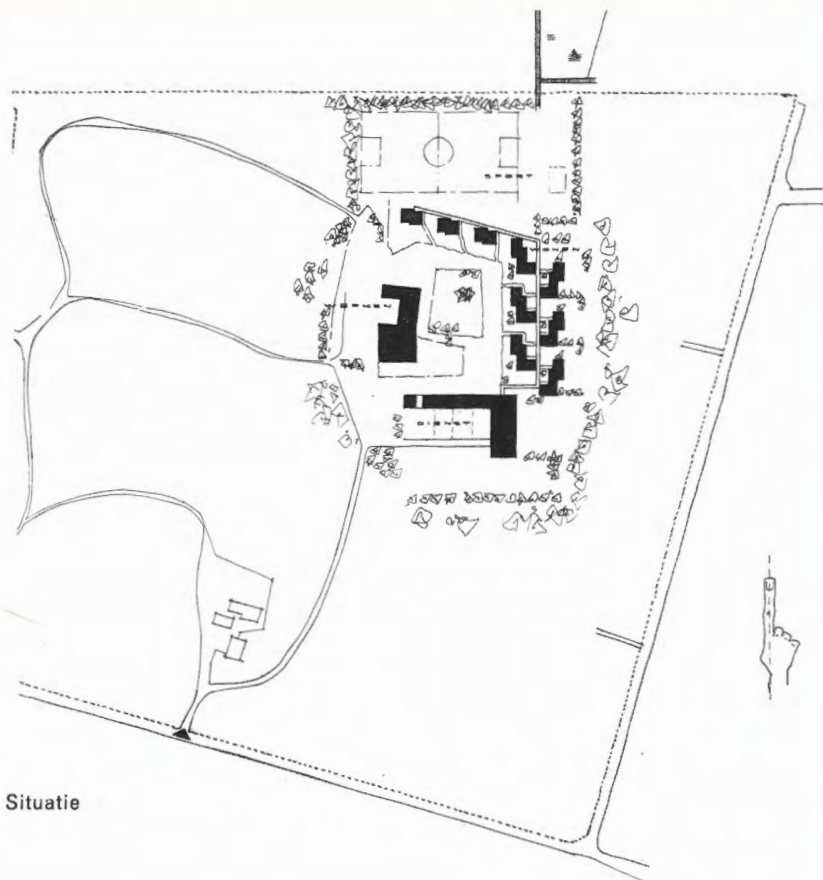
Begane grond Entree - hal - expositie 1—600

R. Poel Amsterdam

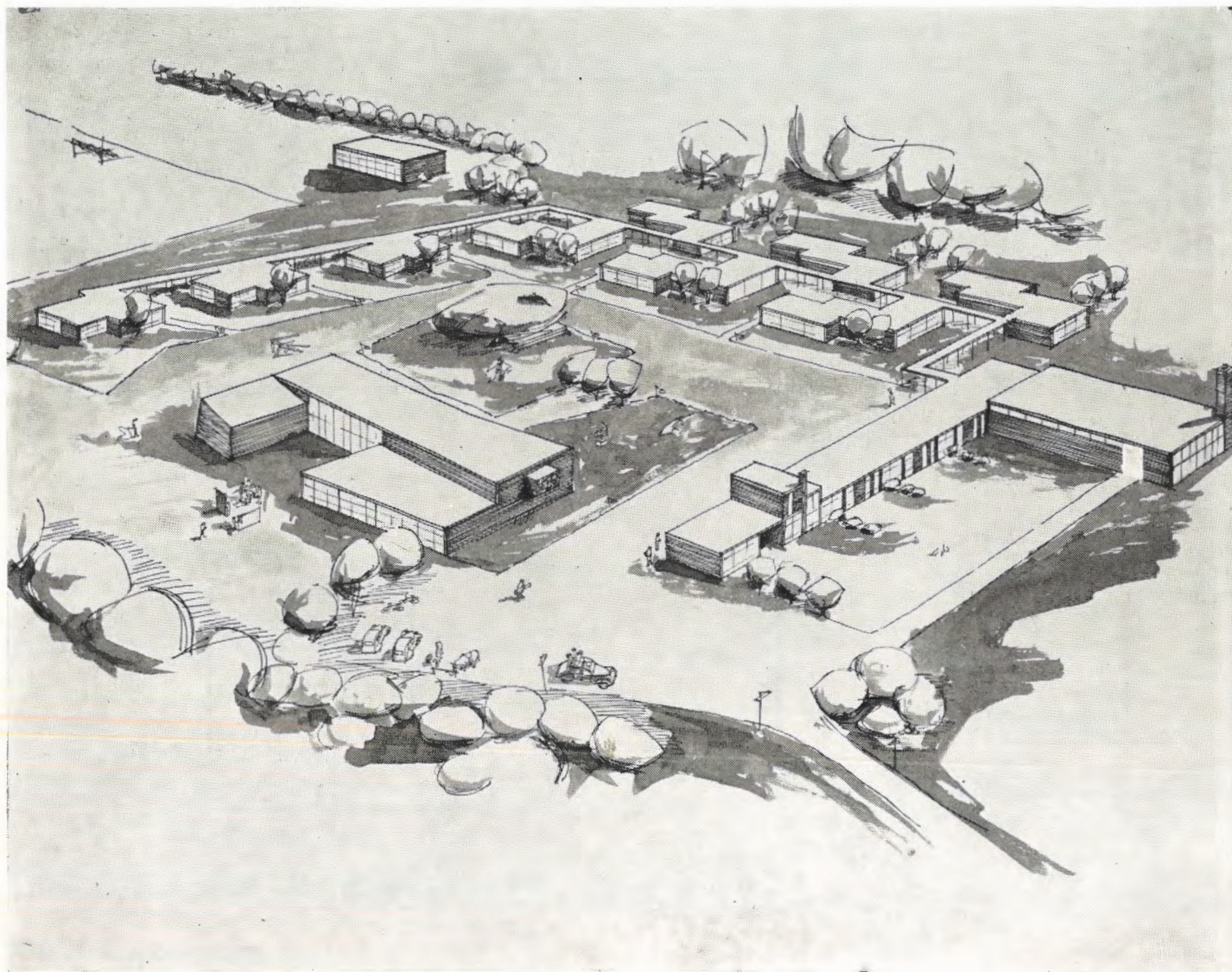
„Triffid“ inhoud 13316 m³

Idee: sfeer conferentieoord juist getroffen. Duidelijk één complex, waardering voor „woonelementen“ en contact hiervan met natuur. Plaatsing op terrein niet overtuigend. Benadering complex onduidelijk en onlogisch. Entree ontbreekt. Hoofdgebouw mist ontvangsthal met garderobe en toiletten. In het algemeen zijn de hoofdgebouwen praktisch weinig bruikbaar. Eetzaal onvoldoende capaciteit; toiletten ontbreken. Woongedeelte (slaapzaaltjes) praktisch ingedeeld. Ruimten tussen slaapcomplexen boeiend, hier speciaal goede relatie met natuur. De overdekte gang een ruimtelijk interessant element, bruikbaarheid echter twijfelachtig. Planindeling conferentiegebouw niet klaar; ruimte- en massawerking onbeholpen. Dienstgebouw idem. Kunstwerk tegen gevel bij ingang overdacht geplaatst. Erkervorm raadselachtig. Verder zijn de kunstwerken niet veel meer dan garnering van de perspectieftekening.

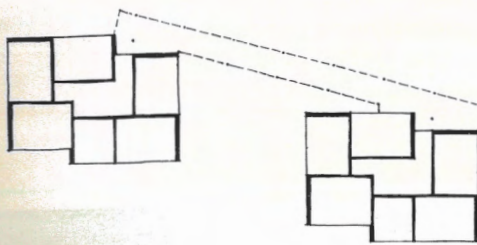

Situatie

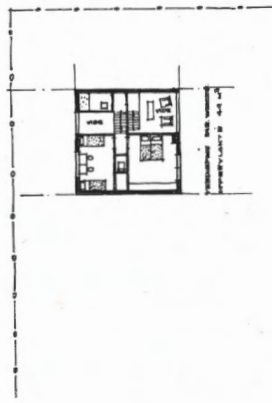
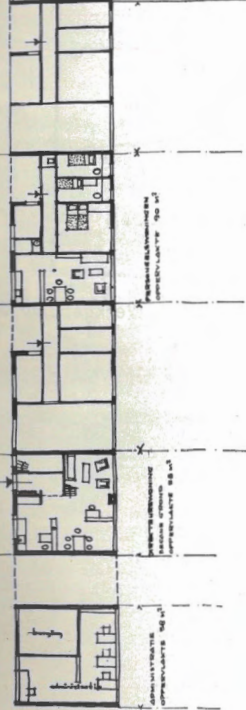
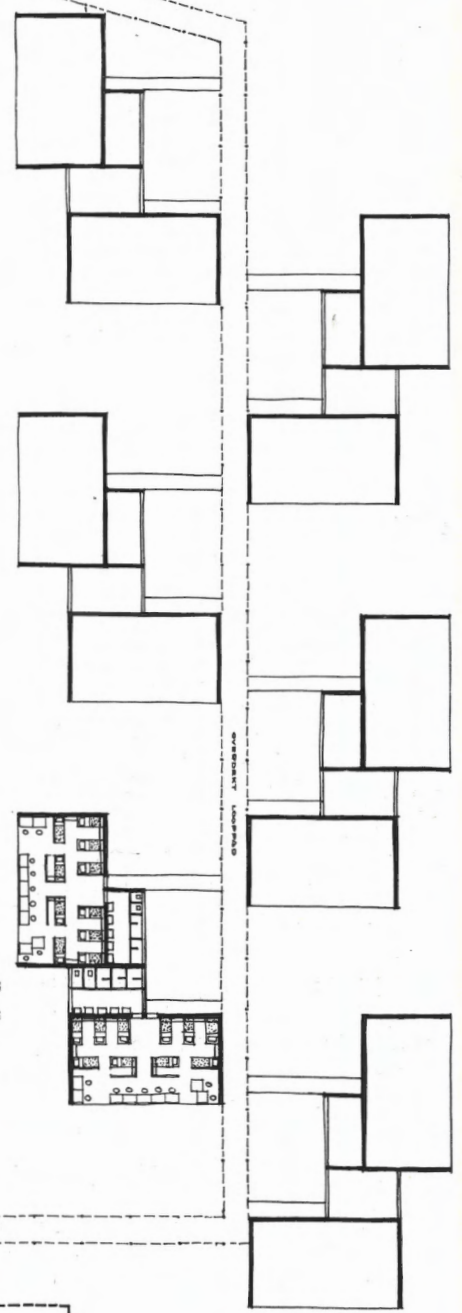
Perspectief

5 éénpersoons
zit-slaapkamers

2 tien-persoons
zit-slaapkamers

Dienstgebouw 1—600

Woongebouw 1—600

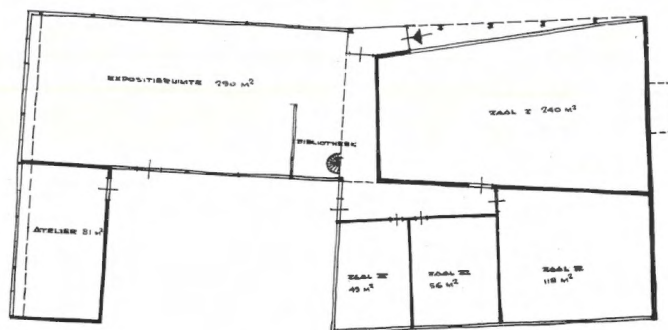
Gevels woongebouwen

Gevels dienst- en werkgebouwen

Werkgebouw 1—600

Prijzen

De prijstoekenning is niet gemakkelijk geweest. Na ampele overweging heeft de jury de eerste prijs toegekend aan dat ontwerp dat over de gehele linie de meeste beheersing toonde van het „métier" en dat, afgezien van zijn te grote kubieke inhoud, wel geen 18, maar toch wel laten we zeggen 14 karaats architectenwerk opleverde. Het motto was dan ook „karaat", het aantal blijkbaar door de jury te bepalen, hetgeen dan bij deze zij geschied. De tweede prijs kende de jury toe aan een ontwerp waaraan, blijkens de rijk geïllustreerde toelichting, een grondige terreinstudie is voorafgegaan. De ontwerper poogt met kennelijk enthousiasme een zeer besliste idee te realiseren. Dat deze idee beslist niet geheel oorspronkelijk is en dat hij ten aanzien van de praktische bruikbaarheid de plank hier en daar mis slaat is de jury niet ontgaan. Maar is niet het bewonderend aanleunen en het maken van fouten het onbetwiste recht van degenen, die in het stadium van voorbereiding verkeren? Het motto „voorbereiding" brengt dit ten overvloede tot uiting. De derde prijs werd toegekend aan het plan onder motto „ocin", dat een eenvoudige, duidelijke planorganisatie en goede bruikbaarheid paart aan gaafheid vooral in uitwendige vormgeving. Jammer dat onmiskenbare formele bedrevenheid en tekenvaardigheid werden ingezet, voordat een ook ruimtelijk boeiende en gave conceptie was ontstaan. Hoe zong de dichter ook weer? „Kom niet schoonheid, eer w'u zijn bereid..." Eervol wil de jury tenslotte vermelden het ontwerp onder motto „triffid", vooral om de daarin neergelegde en aardig voorgedragen visie op het karakter van een conferentie-oord als in de opgave was bedoeld.

De jury:
Ir F. Sevenhuysen,
J. A. Snellebrand
Lex Horn
F. J. C. v. d. Vegt
B. B. Westerhuis

Prix-de-Rome voor Schone Bouwkunst 1958

Programma van eisen

De gezamenlijke architecten van Nederland wensen zich een huis in de hoofdstad van het land: Amsterdam. Als situatie is nabij het Rijksmuseum een terrein gekozen, waarop een dergelijk architectenhuis zou kunnen worden gezet.

Gevraagd wordt hiervoor een plan te ontwerpen waarbij op schaal 1 : 100 de plattegronden, doorsneden en gevels zullen zijn getekend terwijl verder wordt gevraagd:

- a de situering,
- b de constructieve samenstelling van de opbouw,
- c de voornaamste der te gebruiken materialen voor constructie en afwerking,
- d een algemene toelichting, tevens te voorzien van tenminste één exterieur- en één interieurperspectief. Het is toegestaan door middel van een of meer modellen de voordracht van het geheel te verduidelijken.

Het bouwprogramma verlangt een reeks van ruimten die ofwel een afzonderlijke eigen bestemming hebben ofwel in samenhang met andere ruimten of ruimtelijke groepen zullen worden gebruikt.

Het geheel aldus nodig kan als volgt worden aangeduid:

Ia Algemene hal, toegang gevende tot de verschillende afdelingen van het complex. Deze hal heeft tevens het karakter van ontmoetingsruimte en moet plaats bieden voor 2—5 „zithoeken“, elk voor 4—8 personen.

b in of nabij deze hal te leggen:

1e algemeen informatiebureau waar 3—5 personen werkzaam zullen zijn,

2e 2—4 spreekkamers, gemiddeld 20 m²,

3e garderobe, toiletten enz. alsmede de verticale verbindingen (lift en trap).

c Een tentoonstellingsruimte met een oppervlakte van ± 400 m² geschikt voor allerlei soort exposities c.a. Deze ruimte in verbinding te brengen met een buiten-expositieruimte, geschikt o.m. voor beeldhouwwerken, ofwel bijzondere materialen en (of) constructie-elementen.

d Een sociëteitszaal geschikt voor maximaal 200 personen met de daarbij behorende buffet- en dienstruimten. Het ware wenselijk deze sociëteit in verbinding te brengen met een terras.

e In samenhang met de sociëteitszaal een leeszaal, waar ± 40 personen zullen moeten kunnen kennis nemen van de binnen- en buitenlandse vakbladen, nieuwe aangekochte boeken enz.

f Een congreszaal, plaats biedend aan ± 800 personen, met de mogelijkheid van filmprojectie alsmede een beperkte toneelaccommodatie.

g Vier vergaderkamers voor samenkomsten van 20 en 35 personen (elk tweemaal).

h Een beknopt algemeen bouw-materialenarchief van ten hoogste 400 m² oppervlakte, hetwelk verdeeld kan zijn over verschillende ruimten op verschillend niveau gelegen; in dit archief bij voorkeur onder visuele controle van het informatie-bureau gelegen, zijn 2 personen werkzaam ter voorlichting.

II Bestuurskamers, bestaande uit:

kamer voor het hoofdbestuur — maximum 30 personen,

kamer voor het dagelijks bestuur — maximum 12 personen,

drie commissie-kamers, elk maximum 12 personen.

III Administratieve ruimten, nader onderverdeeld in:

a algemene administratie, waar maximaal 15 personen tewerk gesteld zullen zijn.

b kamer voor het hoofd van de administratie — 20 m²

kamer voor de adjunct-directeur — 20 m²

kamer voor de directeur — 40 m²

c redactie en administratie van het weekblad, omvattende:

een werkruimte voor 8 personen,

een kamer voor de directeur — 30 m²

een redactiekamer — 40 m²

drie spreekkamers gemiddeld — 15 m².

IV Bibliotheek met een vloeroppervlakte van 80 m², waarvan desgewenst een deel op een galerij gelegd kan worden.

kamer voor de bibliothecaris — 30 m²,

2 spreek- en (of) werkkamers, elk 12 m².

Het is wenselijk dat leeszaal en bibliotheek niet ver uiteen liggen.

V Archiefruimte, te verdelen in:

a administratief archief 200 m²,

b tekeningen- en foto-archief 300 m²,

c archief voor maquettes 200 m².

In deze archief ruimten wordt als regel niet gewerkt; het is wenselijk in de nabijheid telkens één of twee werkvertrekken van ± 15 m² elk te leggen.

VI Dienstruimten, te splitsen:

a garderobe, toiletten, telefoonschakels, verdeeld over de verschillende afdelingen, waarbij desgewenst met één centrale garderobe mag worden volstaan,

b ruimten voor de bediening van de sociëteit in de zalen, waarbij een centrale keukenruimte (± 60 m²), waaraan toe te voegen een afzonderlijke bierkelder (15 m²) wijnkelder (15 m²) en provisie (15 m²).

Deze centrale keuken dient op praktische wijze door middel van dienkamers, eventueel dienstliften e.d., in verbinding te staan met de verschillende delen van het complex. De keuken zal normaliter worden gebruikt voor het serveren van koffie, thee en dranken, alsmede van eenvoudige lunches. Bij bijzondere gelegenheden zullen ook diners moeten kunnen worden gehouden, waarvoor dan de meer ingewikkelde gerechten elders klaargemaakt worden en hier ter plaatse dus gewarmd en vervolgens geserveerd zullen worden.

c de dienstruimten nodig voor de centrale verwarming, machinekamers, telefooncentrale, waarbij tevens ware onder te brengen een schoftlokaaltje met kleedkamers en 2 douches ten dienste van het personeel voor de keukens, de werkster enz. Bovendien ten behoeve van de technische beheerder een werkkamer (bijv. 20 m²) waar hij voorkomende karweitjes zal kunnen verrichten.

d de stalling voor een 40-tal fietsen en bromfietsen, alsmede de algemene bergingen (stoelen-opslag, werkkasten, meterkasten enz.).

e enige parkeerterrein voor auto's is gewenst.

VII Logeerkamers, en wel: 5 zit-slaapkamers elk voor 2 personen, 3 zit-slaapkamers elk voor 1 persoon, met de hierbij behorende toilet- en doucheruimten.

In de nabijheid van deze logeerkamers een woning voor de technische beheerder, omvattende woonkamer, 3 slaapkamers, keuken, douche en berging.

VIII Hoewel het gebouw is bestemd voor de gezamenlijke architecten zal de realiteit eisen dat verschillende ruimten, in het bijzonder de congres-zaal c.a. en de tentoonstellingsruimte, ook aan derden moeten kunnen worden verhuurd. Dit sluit dus in dat afzonderlijke toegangen, waardoor een dergelijk gescheiden gebruik mogelijk wordt gemaakt, uit een oogpunt van exploitatie aantrekkelijk zullen zijn.

Verslag van de jury voor de wedstrijd in de Schone Bouwkunst 1958, uitgebracht aan de Commissie van Toezicht op de Rijksakademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam

De jury voor de wedstrijd in de Schone Bouwkunst 1958 heeft de eer uwe commissie het volgende verslag over de wedstrijd 1958 uit te brengen, zoals volgens de regelen, vastgesteld in artikel 87 van het Reglement voor de Rijksakademie van Beeldende Kunsten, laatstelijk gewijzigd bij Koninklijk Besluit van 28 augustus 1931 en hieronder in den vervolge genoemd: het Reglement, vereist wordt. Voor het examen, bedoeld bij artikel 11 der Wet van 26 mei 1870 tot regeling van het onderwijs van Rijkswegen in de Beeldende Kunsten en hieronder voortaan genoemd: de Wet, werden bij beschikking van de Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, d.d. 27 mei 1958, nr. 13.604, afdeling Kunsten, Onderafdeling Beeldende Kunsten, als leden der examencommissie benoemd:

Prof. Dr N. R. A. Vroom - voorzitter, Prof. Dr F. W. S. van Thienen - secretaris, Prof. W. H. van den Berg, Prof. G. V. A. Röling, Prof. O. B. de Kat, Prof. Dr J. J. M. Timmers, lector G. A. Neven, lector R. C. Hekker, de heer K. G. Boon.

Aan dit examen, gehouden van 2 tot en met 6 juni 1958, namen deel 15 kandidaten, allen van het mannelijk geslacht; van deze 15 trokken zich 3 kandidaten terug. Met algemene stemmen werd besloten 3 kandidaten af te wijzen en aan 9 kandidaten het diploma toe te kennen. Van de geslaagden meldden zich er 7 aan voor deelname aan de wedstrijd in de Schone Bouwkunst 1958; wellicht wensden de overige twee aan een der volgende wedstrijden in een der andere kunsten, genoemd in artikel 76 van het Reglement, later deel te nemen.

De jury voor de wedstrijd in de Schone Bouwkunst 1958, op voordracht van de Commissie van Toezicht op de Rijksakademie van Beeldende Kunsten benoemd bij beschikking van de Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, nr. 14.373, Afdeling Kunsten, Onderafdeling Beeldende Kunsten, d.d. 20 juni 1958, bestond uit de leden:

Prof. Dr N. R. A. Vroom - voorzitter, J. A. Snellebrand - secretaris, J. P. Kloos te Haarlem, H. M. Kraaijvanger te Rotterdam, J. W. H. C. Pot te Amsterdam, Ir J. J. M. Vegter te Leeuwarden, Prof. Ir C. Wegener Sleeswijk te Amsterdam, J. Sargentini te Amsterdam (voor het theoretische gedeelte van de proefkamp en de eindkamp). De heer Kloos was wegens ziekte niet in de gelegenheid de eerste juryvergadering bij te wonen. Bij de latere vergaderingen was de jury evenwel voltallig. In verband met vrijstellingen voor de vakken bij het theoretisch gedeelte van de proefkamp zij vermeld, dat van de 7 kandidaten er één met diploma bouwkundig ingenieur der Technische Hogeschool te Delft en één met diploma Hoger Bouwkunst Onderrecht aan de Academie voor Bouwkunst te Amsterdam was. Aan laatstgenoemde kandidaat werden geen vrijstellingen verleend. Eén kandidaat, in het bezit van het diploma H.B.S.-B, verkreeg vrijstelling voor de beschrijvende meetkunde.

De proefkamp werd gehouden: het 1e gedeelte (theoretisch) op 16 juni 1958. Hiervoor slaagden alle zes de kandidaten. Het tweede gedeelte (praktisch) op 18, 19, 20 en 21 juni 1958. De opgave bestond uit het ontwerpen van: een verenigingsgebouw voor een zweefvliegclub. Situatie en programma werden hiervoor gegeven.

Met algemene stemmen besliste de jury dat vier der kandidaten van de proefkamp tot de eindkamp konden worden toegelaten. Vastgesteld werd als opgave voor de eindkamp: „Het ontwerpen ten behoeve van de gezamenlijke architecten van Nederland van een huis in de hoofdstad van het land: Amsterdam”. In de situatietekening wordt nabij het Rijksmuseum een terrein aangegeven, waarop een dergelijk architectenhuis zou kunnen worden gebouwd. Het volledige programma met situatie ligt ter visie bij het ten toon te stellen werk. De kandidaten moesten hun schetsontwerpen vastleggen op 14, 15 en 16 juli. Bij loting werden aan hen toegewezen de loges 12, 13, 14 en 15 in het gebouw van de Rijksakademie van Beeldende Kunsten aan de Stadhouderskade te Amsterdam. Van 17 juli tot 27 september werden de kandidaten in de gelegenheid gesteld in het gebouw der Rijksakademie hun ontwerp nader uit te werken. De eindvergadering der jury heeft plaats gehad op dinsdag 7 oktober 1958. Gedurende een week tevoren heeft al het werk voor de jury ter visie gehangen in een afgesloten ruimte van de Rijksakademie, zodat ieder der leden in de gelegenheid werd gesteld deze plannen uitvoerig te bestuderen. Na bezichtiging en na een zeer lange en diepgaande discussie heeft de jury, in vergadering bijeen, de volgende overwegingen laten gelden en het volgende vastgesteld:

Over het schetsontwerp, vervaardigd gedurende de eerste drie dagen van de eindkamp: Het werk van alle loges was voldoende om aanvaard te worden. Over de eisen, gesteld in het programma: De vier deelnemers hebben deze naar behoren verwerkt.

De jury heeft gemeend bij de vaststelling van de opdracht voor de eindkamp een formulering te moeten vinden, die binnen het kader van de wettelijke voorschriften conform de aanwezige omstandigheden aan de kandidaten een zo groot mogelijke vrijheid voor hun ontwerpende activiteit zou bieden. Tot teleurstelling der jury bleek na inlevering der verschillende projecten dat deze grotere vrijheid door de kandidaten niet is benut om in de gegeven vrijheid hun technische toelichting naar eigen inzicht op voldoende wijze te verschaffen. In algemene zin meent de jury vervolgens dat de resultaten van het werk der vier kandidaten beneden het algemeen gewenste niveau is gebleven dat men van mededingers van deze belangrijke prijskamp zou hebben mogen verwachten. De jury heeft ook na afloop van haar beoordelende werkzaamheden kunnen vaststellen, dat de opgave niet als een te zware dient te worden gewaarmerkt, al stelt de situering, in nauw verband met de stedenbouwkundige problemen van het Museumplein-complex, wel bijzondere eisen aan het stedenbouwkundig inzicht der kandidaten. De jury betreurt voorts dat de kandidaten in hun wijze van voordracht hunner projectie meestentijds beneden de verwachtingen bleven, waarbij met name aanzienlijke lacunes werden geconstateerd op het gebied van de constructieve verwerking van het project, alsmede in het op suggestieve en duidelijke wijze in beeld brengen van de ruimtelijk-plastische concepties.

(De beoordeling van de ontwerpen is opgenomen bij de reproducties. Red.)

Na ampele overweging is de jury tot het inzicht gekomen:

A dat de vorenbesproken ontwerpen, vervaardigd door de kandidaten uit de loges 12, 14 en 15, geen voldoende reden tot onderscheiding verschaffen;

B dat de kandidaat van loge 13 in ieder geval een aanmoedigend bewijs moet worden geschonken voor de beloften die zijn talent inhouden.

Daar de jury de fouten die het ontwerp van loge 13 aankleven zeer zwaar weegt, meent zij de Commissie van Toezicht te moeten voorstellen deze kandidaat niet te kunnen voordragen voor de gouden erepenning. Wel meent zij dat er alle reden is aan de Commissie van Toezicht voor te stellen, genoemde kandidaat bij de Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voor te dragen voor de zilveren erepenning, verbonden aan de wedstrijd om de Prix de Rome, Schone Bouwkunst. Het vervaardigde ontwerp maakt de noodzakelijkheid duidelijk, dat de jonge bouwmeester op zo uitvoerig mogelijke wijze, uit eigen ervaring, kennis gaat nemen van de beste voorbeelden die de West-europese bouwkunst hem kan bieden, opdat hij, door deze voorbeelden gewekt, beter in staat zal zijn, zijn talenten te ontwikkelen. Zijn dus de prestaties van de genoemde kandidaat nog niet van dien aard, dat zij de hoogste eer verdienen, de voortreffelijke aanpak van het ontwerp wettigt niettemin een zo ruim mogelijke steun bij de voltooiing van zijn verdere studie. De jury acht het derhalve volkomen gerechtvaardigd aan de Commissie van Toezicht in overweging te geven de Staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voor te stellen uit de beschikbare fondsen een bedrag als reis-studiebeurs ter beschikking te stellen. Het reisprogramma ware in overleg met de jury op te maken.

De Voorzitter der Jury:

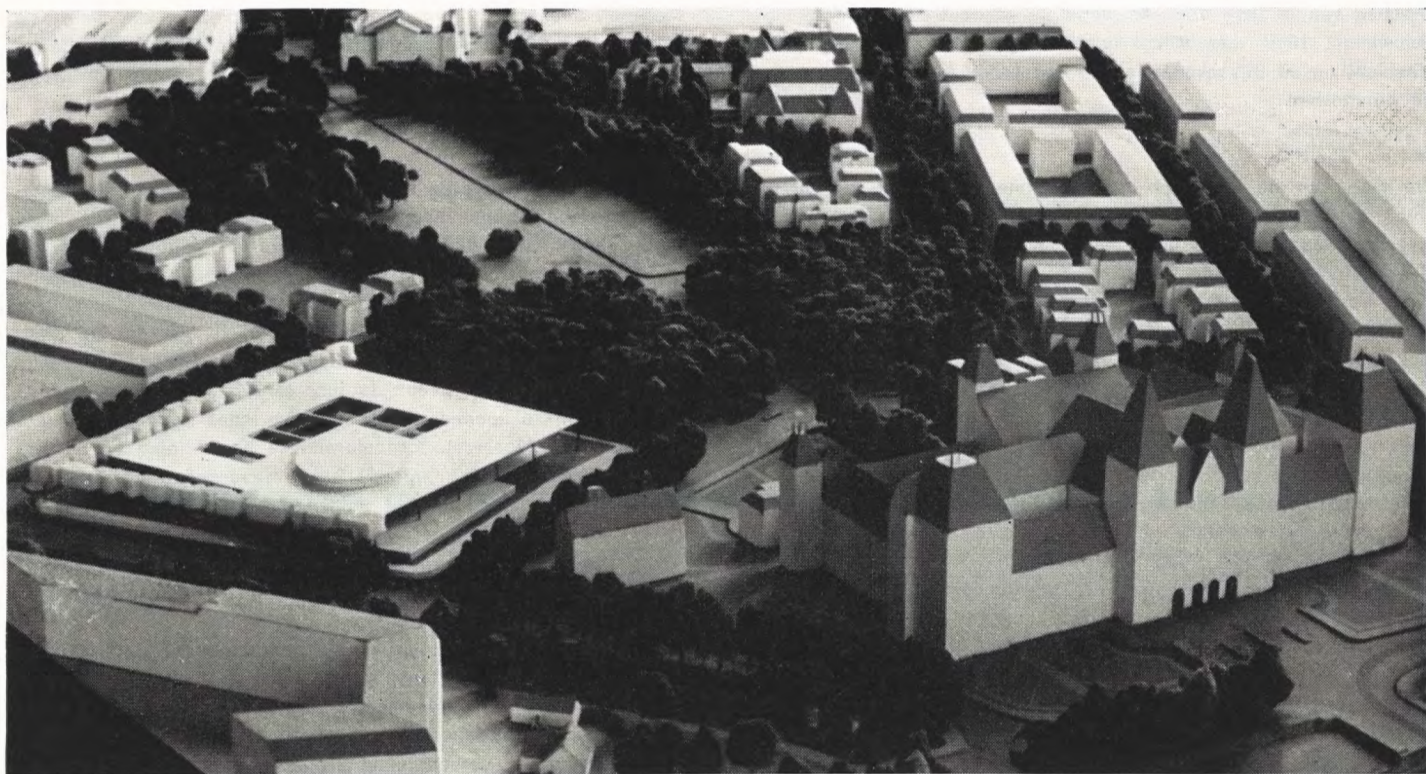
Prof. Dr N. R. A. Vroom

De Secretaris der Jury:

J. A. Snellebrand

Amsterdam, 7 oktober 1958

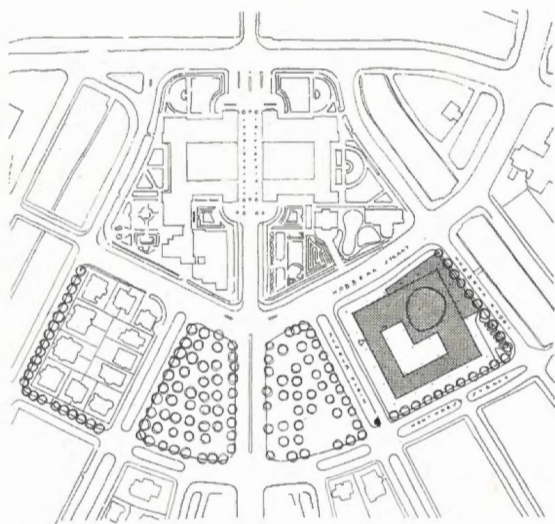

Loge 13

W. G. Quist Amsterdam

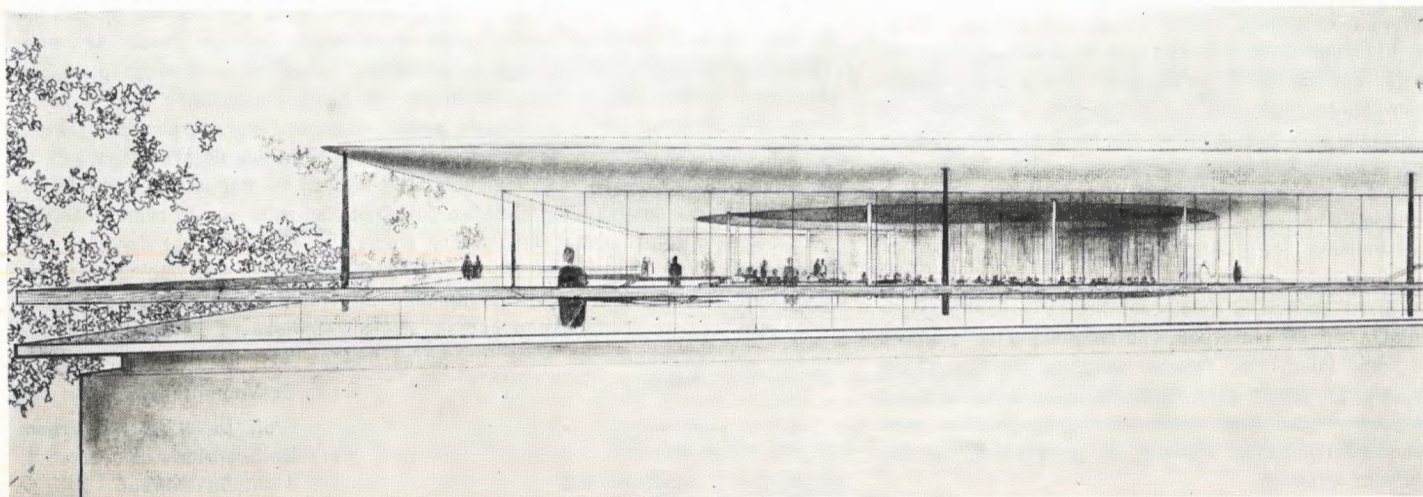
De kandidaat in loge 13 heeft het stedenbouwkundig probleem, wellicht niet ten volle bewust, tot een aanvaardbare oplossing gebracht. Het gebouw geeft een duidelijke, eenvoudige begrenzing aan de omringende stedenbouwkundige ruimte. De jury heeft bewondering voor de wijze waarop de kandidaat de verschillende onderdelen van het gebouw in één, op uiterst eenvoudige wijze geconcipeerde massa heeft samengevoegd. Bovendien heeft de kandidaat enig begrip getoond voor de eisen aan een congreszaal te stellen, althans wat betreft de hoofdvorm en de samenhang met de direct daarbij betrokken ruimten. Bepaald onjuist acht de jury de oplossing, voorgesteld voor de ingangspartij aan de Hobbemakade en de toegangen tot de congresruimten. De jury heeft lof voor de visie op de totaliteit van het gehele complex, maar meent dat in de uitwerking daarvan nog niet tot een gaaf geheel is gekomen, vooral wat betreft de ruimtelijke groepering op de hoofdverdieping. De jury meent voorts dat de constructieve zijde van het ontwerp interessant gesteld is. De structuur is een wezenlijk onderdeel van het plan en de vormgeving. De constructieve consequenties van deze opzet zijn discutabel, zoals bijvoorbeeld de opgehangen verdiepingsvloer.

Ook al heeft de jury veel bewondering voor de samenvattende gedachte die uit het ontwerp spreekt, zij vraagt zich af of de uitwerking van deze gedachte niet geleid heeft tot een bouwwerk van te tijdelijk karakter. Samenvattend meent de jury, dat hier een veelbelovend talent aan het woord is, dat evenwel nog niet zo ver ontwikkeld moet worden geacht, dat het aan een ongetwijfeld bijzonder aantrekkelijke visie op het bouwkundige probleem ook een zelfs maar gedeeltelijk evenwaardige gestalte heeft kunnen geven.

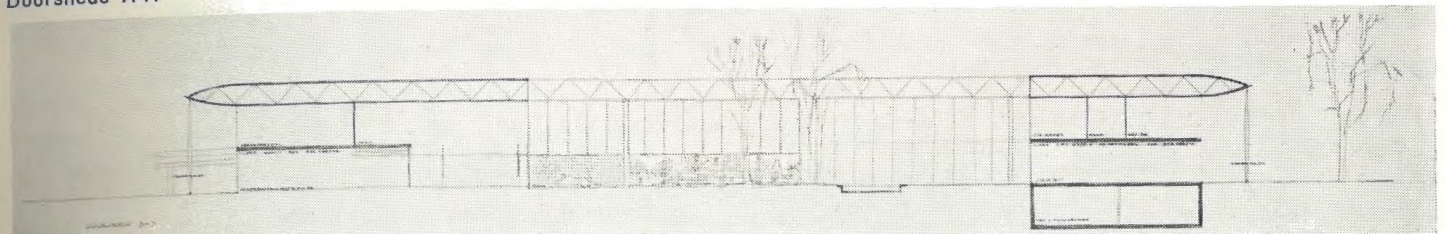
Situatie 1—6000

Perspectief zaal, gezien vanaf terras

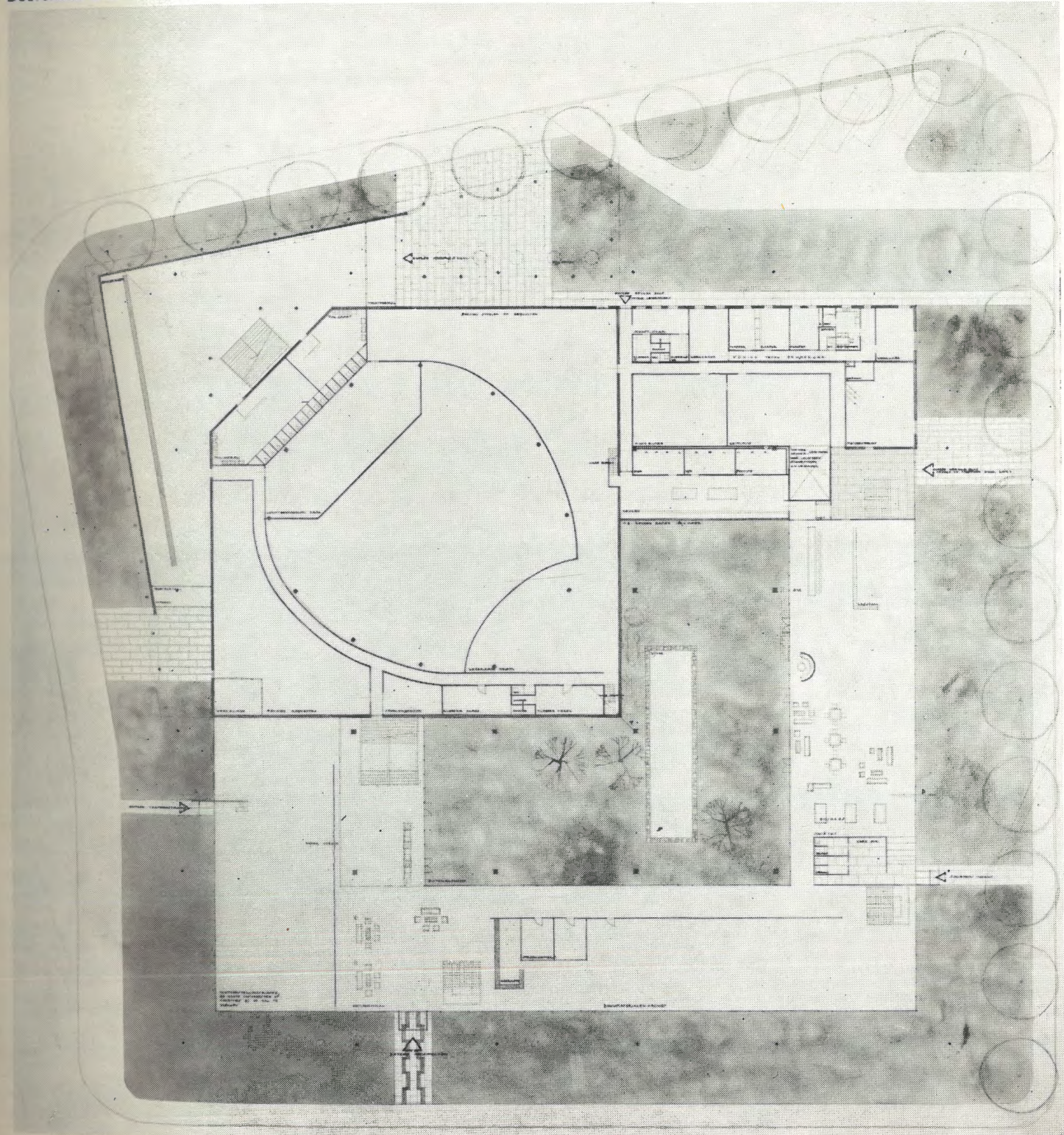

Doorsnede A-A

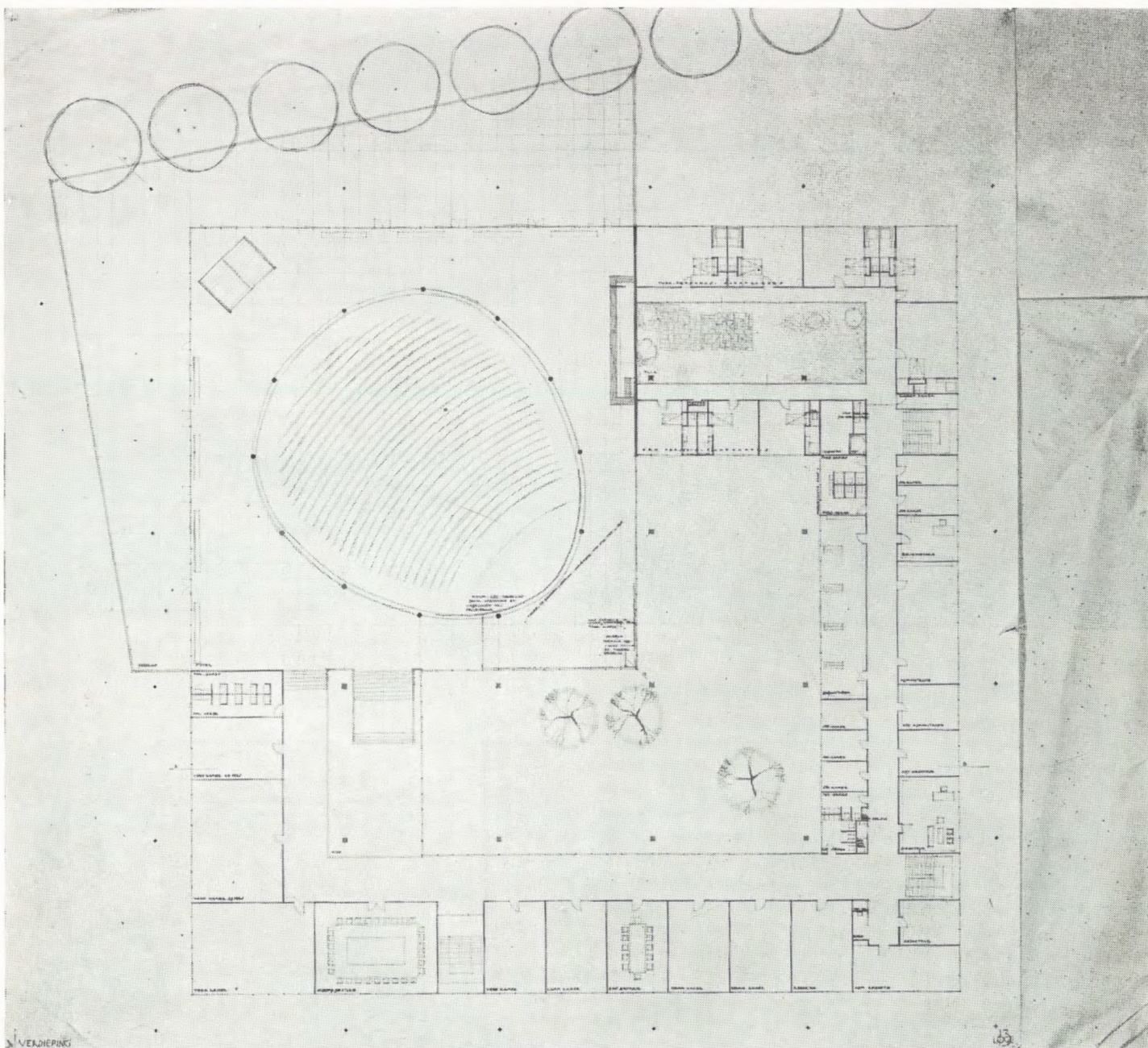

Doorsnede B-B

Plattegrond begane grond 1—600

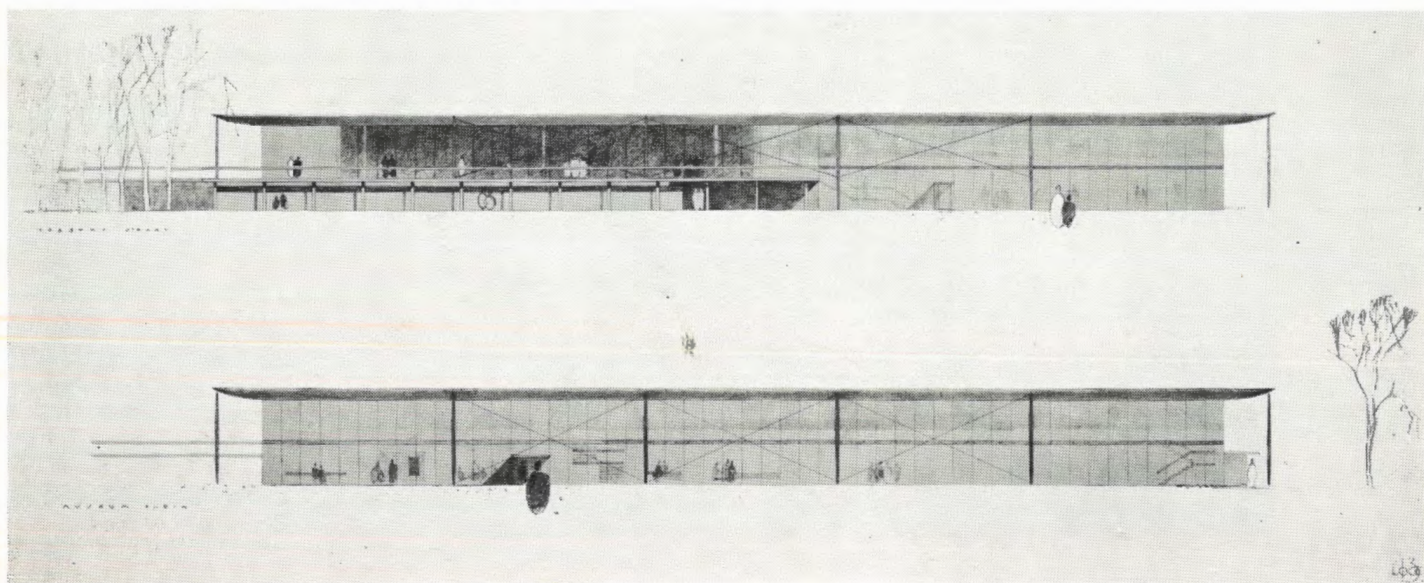

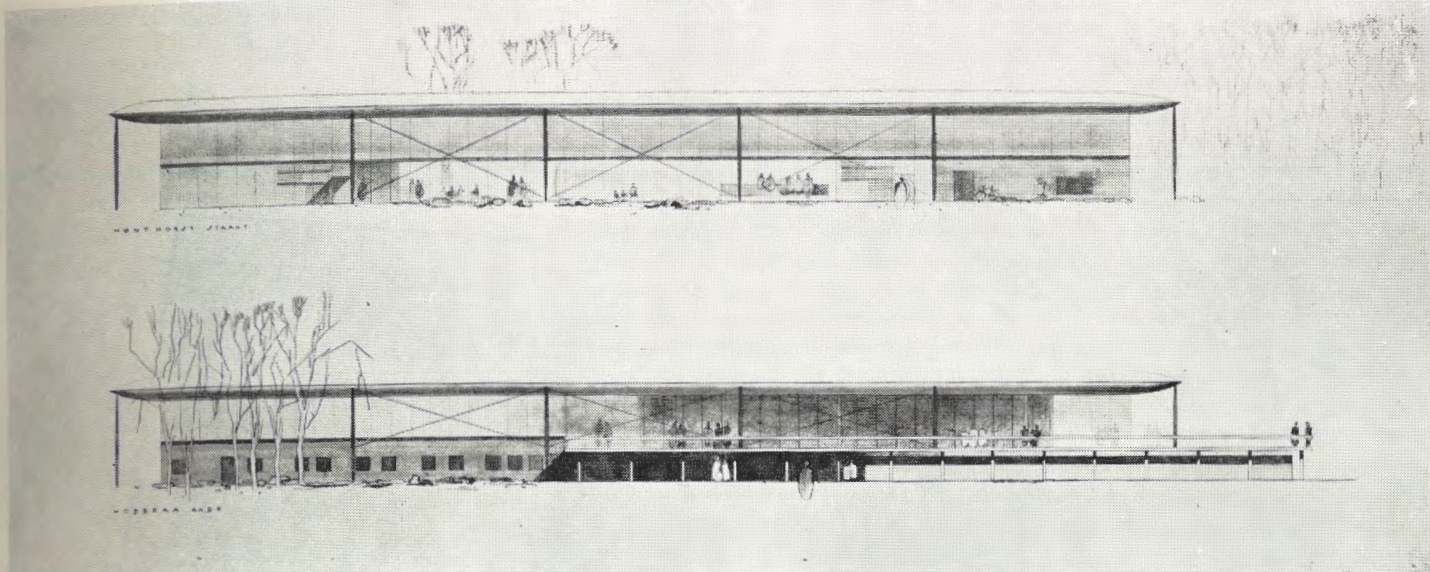
Verdieping 1—600

Loge 13

Gevels aan de Hobbemastraat en het Museumplein

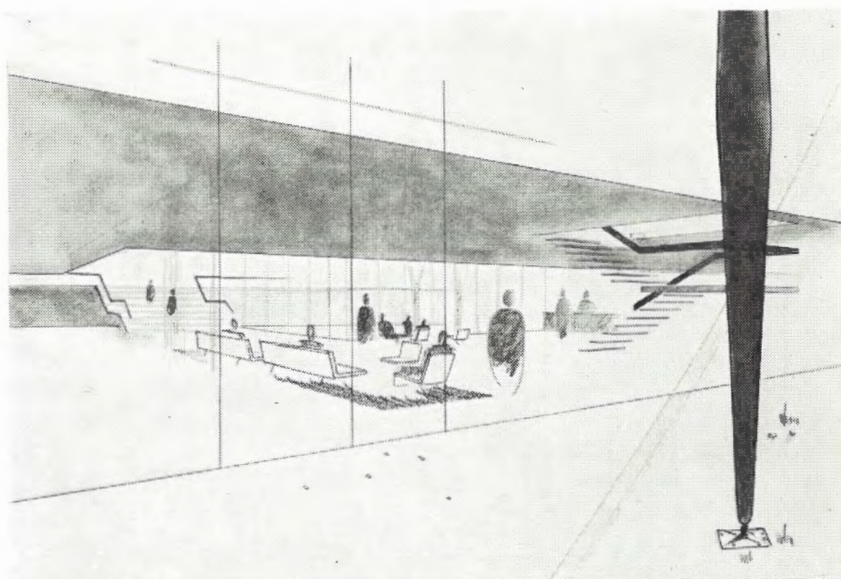

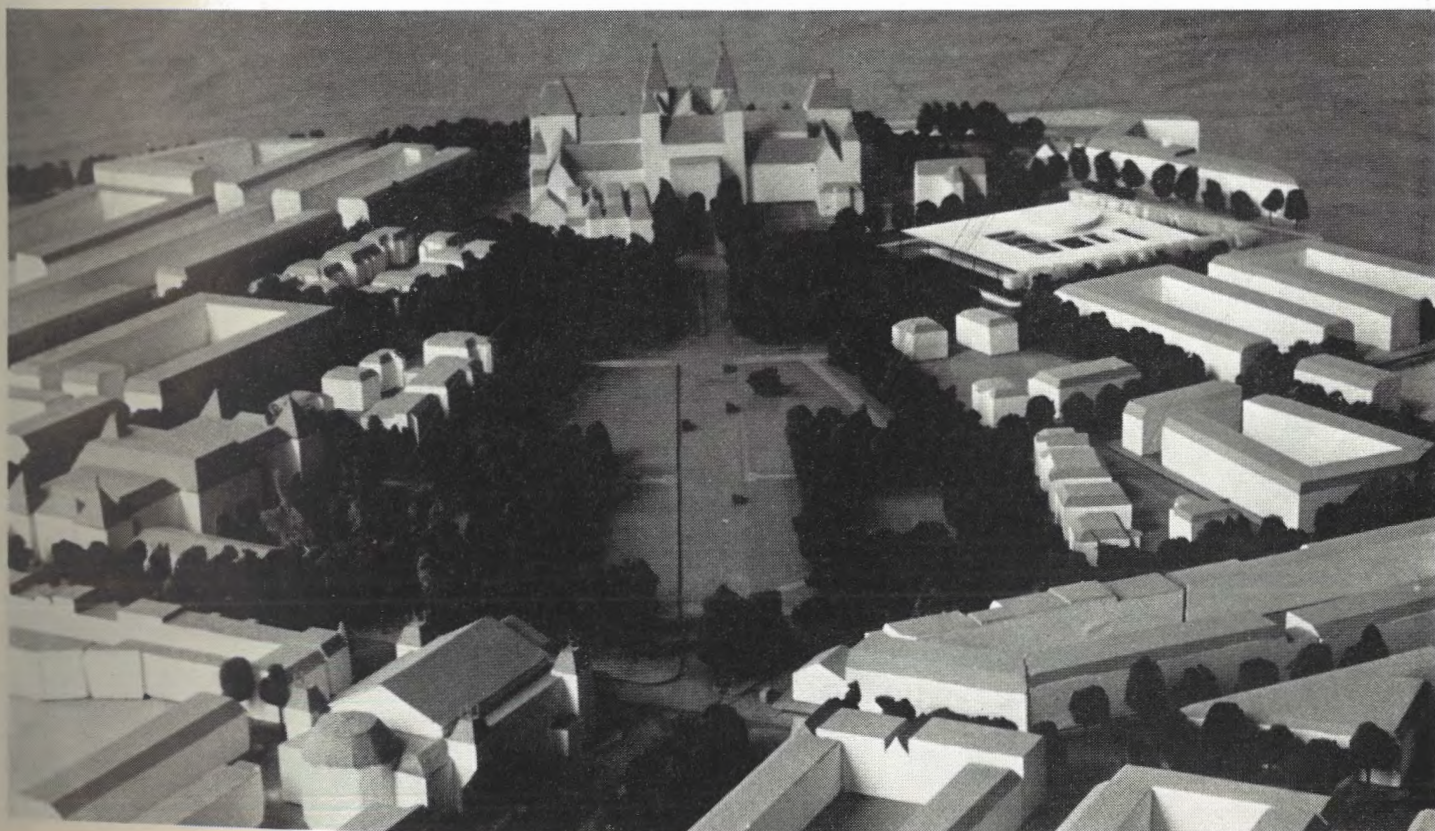

Gevels aan de Honthorststraat en de Hobbemakade

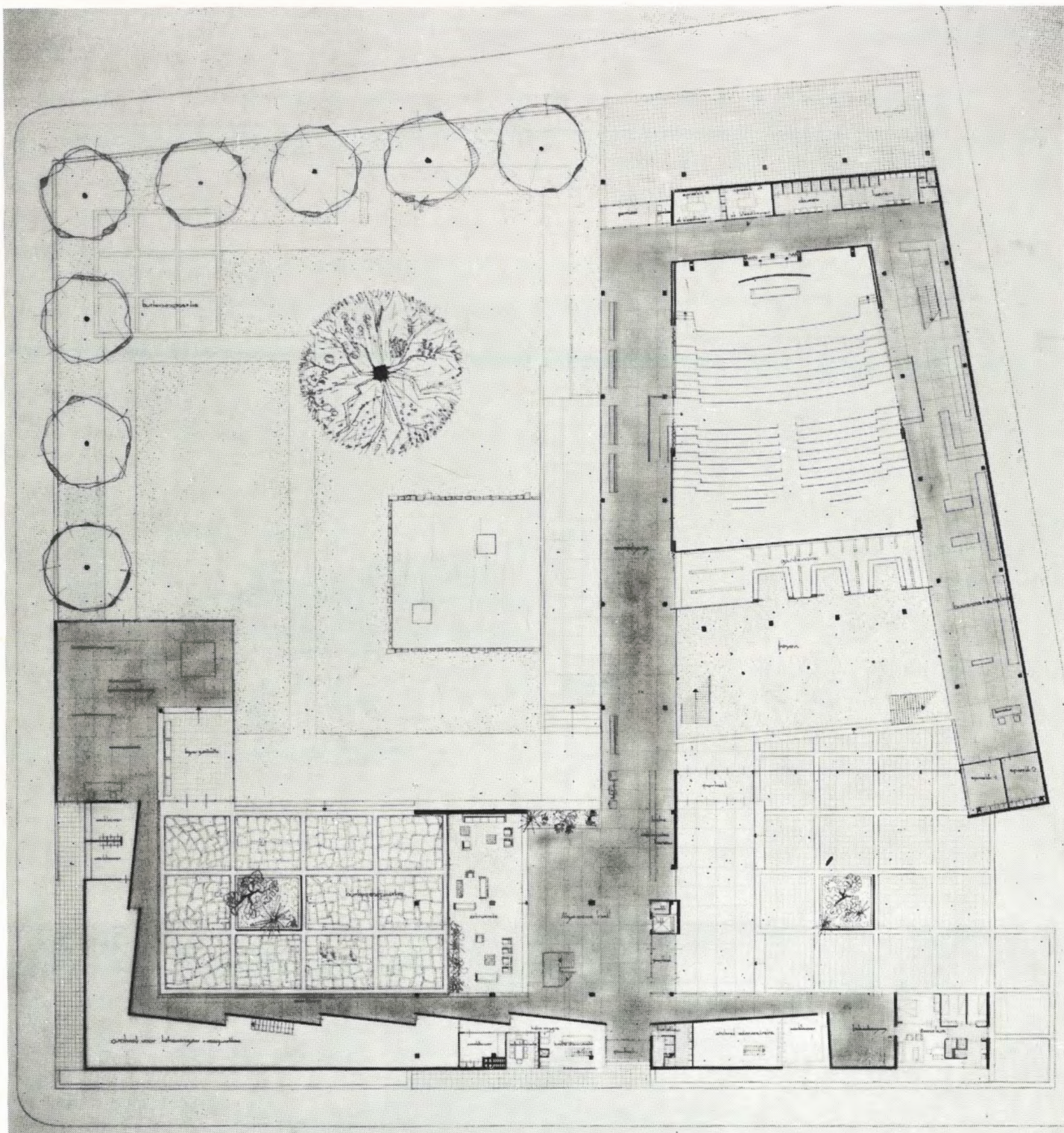
Perspectief hal

Maquette

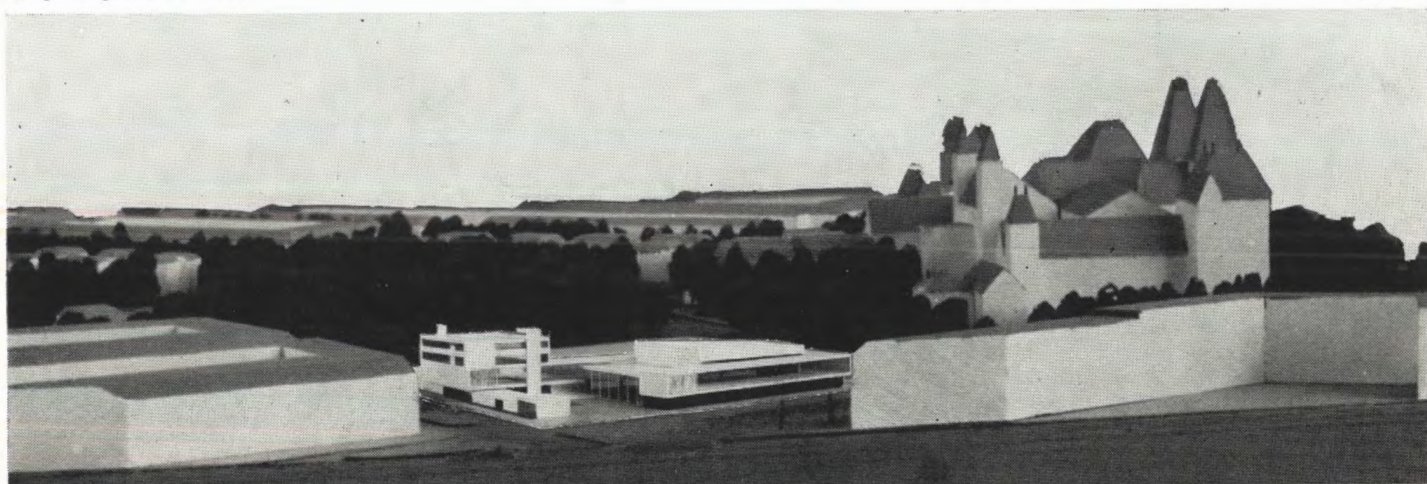

Begane grond 1—600

Maquette

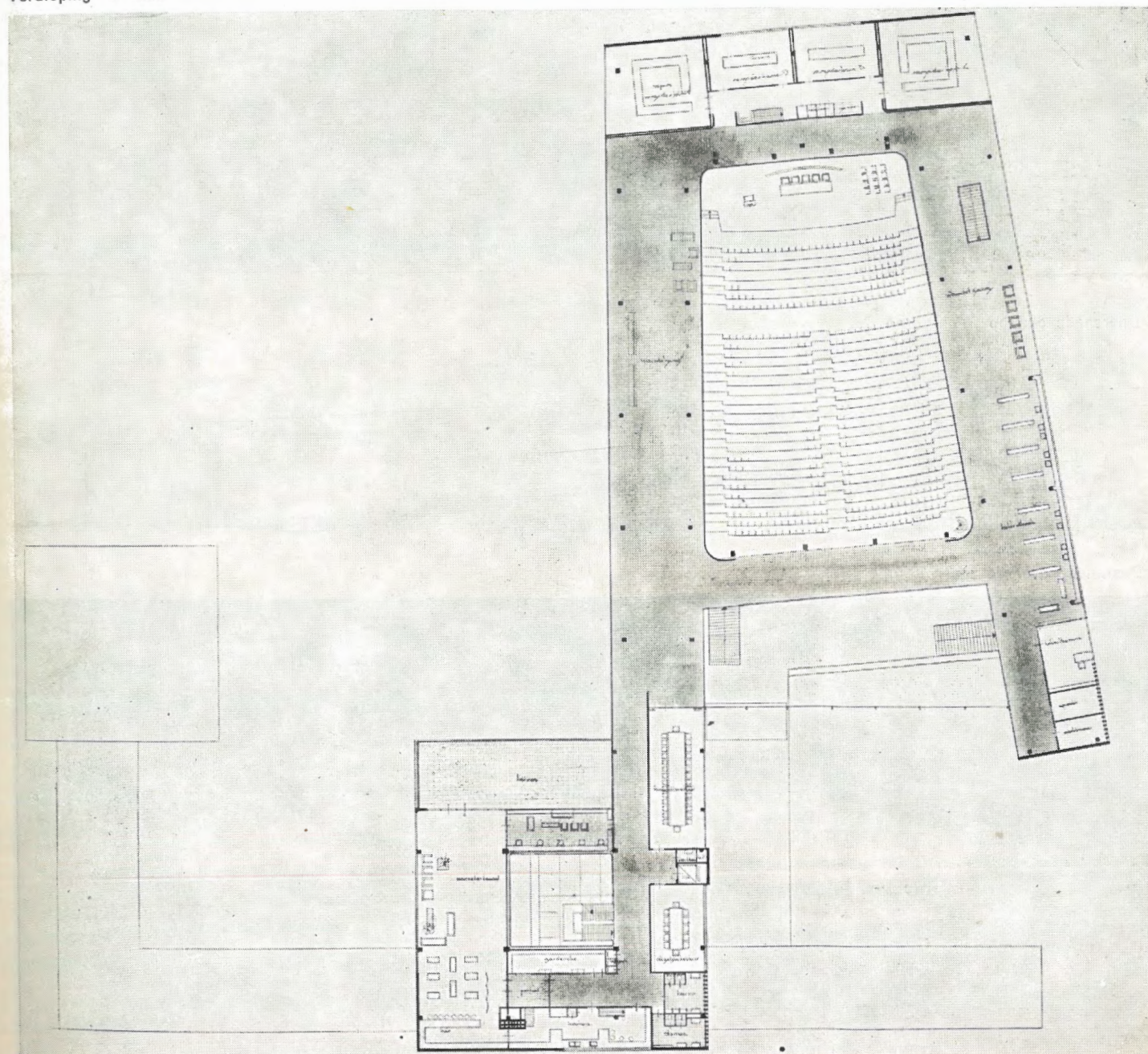

Situatie 1—6000

Loge 12

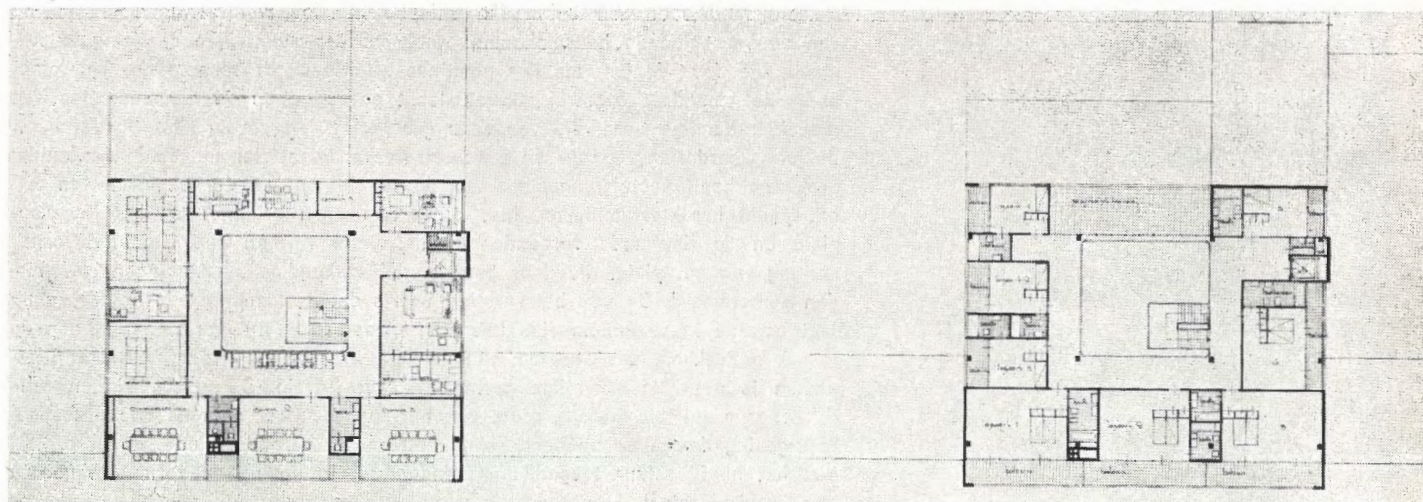
G. Prins Amsterdam

Verdieping 1—600

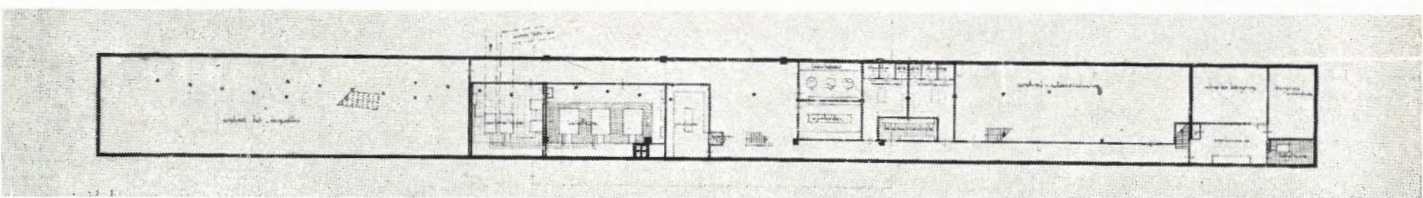
Het ontwerp vervaardigd door de kandidaat van loge 12 ontleent zijn aantrekkelijkheid voor een belangrijk gedeelte aan de weloverwogen groepering van de verschillende bouwlichamen, waardoor een ruimtelijke spanning is ontstaan, die door de jury als een positieve waarde wordt aangemerkt. Te weinig heeft de kandidaat evenwel zijn aandacht gevestigd op de consequenties van stedenbouwkundige aard, die van deze groepering het gevolg zijn. Ook al heeft de jury waardering voor de wijze waarop de kandidaat zich het stedenbouwkundig probleem heeft gesteld, nochtans zijn de ruimten tussen de gebouwen van een onbepaald karakter gebleven. Met name de expositieruimte aan het Museumplein en de daarmee verbonden archief ruimte vormen een gedeeltelijke afsluiting van het plein, die door geen stedenbouwkundige overwegingen kan worden gemotiveerd. De jury betreurt het voorts dat de kandidaat de hoofdtoegang niet aan de Museumplein-zijde heeft ontworpen. De jury kan zich niet aan de indruk onttrekken, dat de vorm van de congreszaal in hoofdzaak tot stand gekomen is door de toevallige gering van het terrein. De wandelruimten rond de congreszaal zijn veel te groot van omvang, wanneer men de oninteressante vormgeving daarbij in de beoordeling betreft. De vergaderruimte, in dit project aan het hoofdbestuur toegedacht, manifesteert in ligging en vorm een gebrek aan architectonisch begrip en zin voor klare orde.

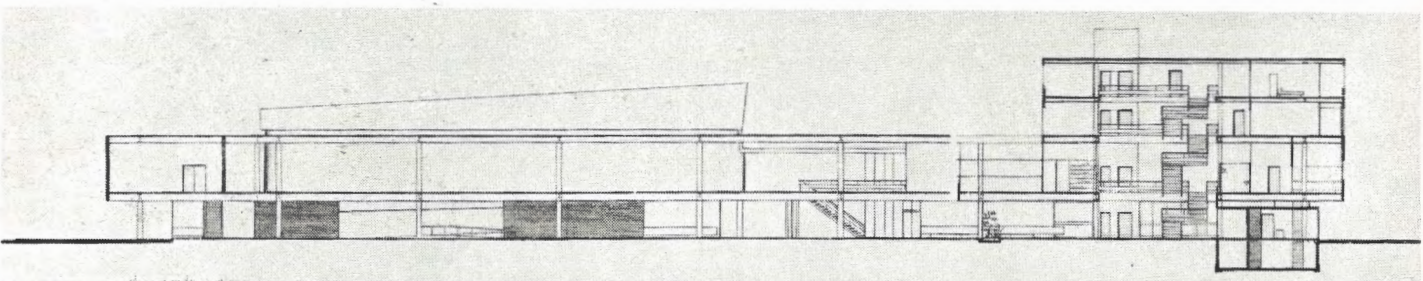

Tweede verdieping 1—600

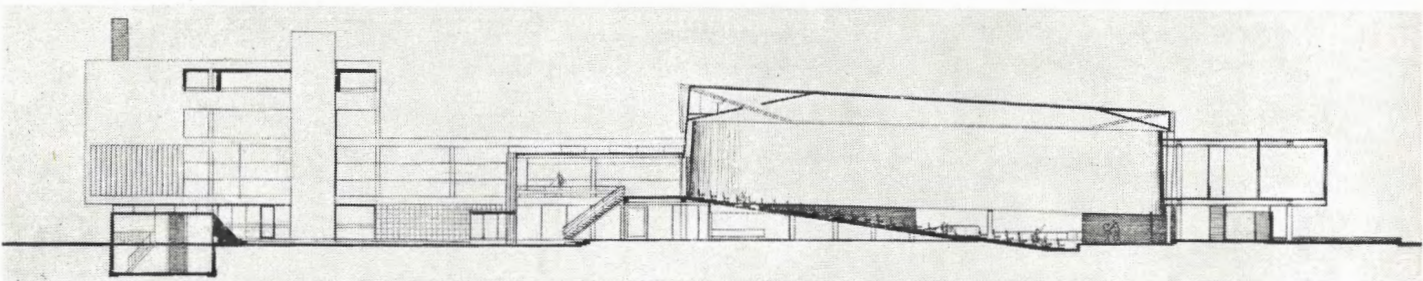
Derde verdieping 1—600

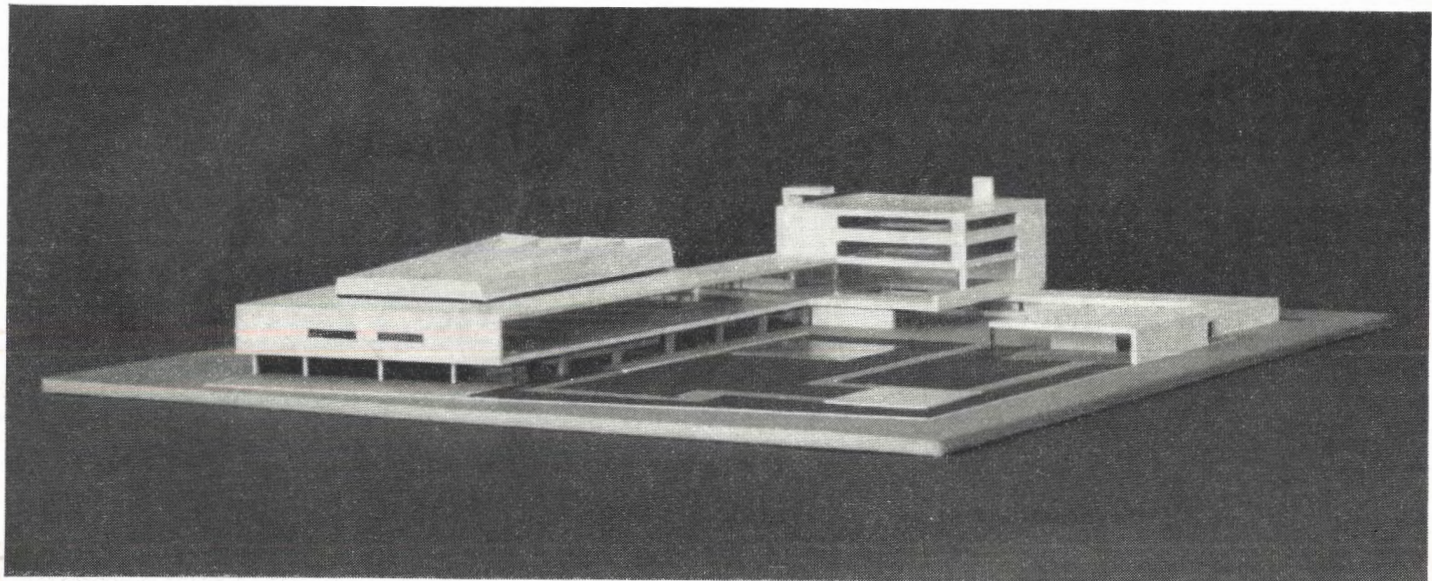
Kelder 1—600

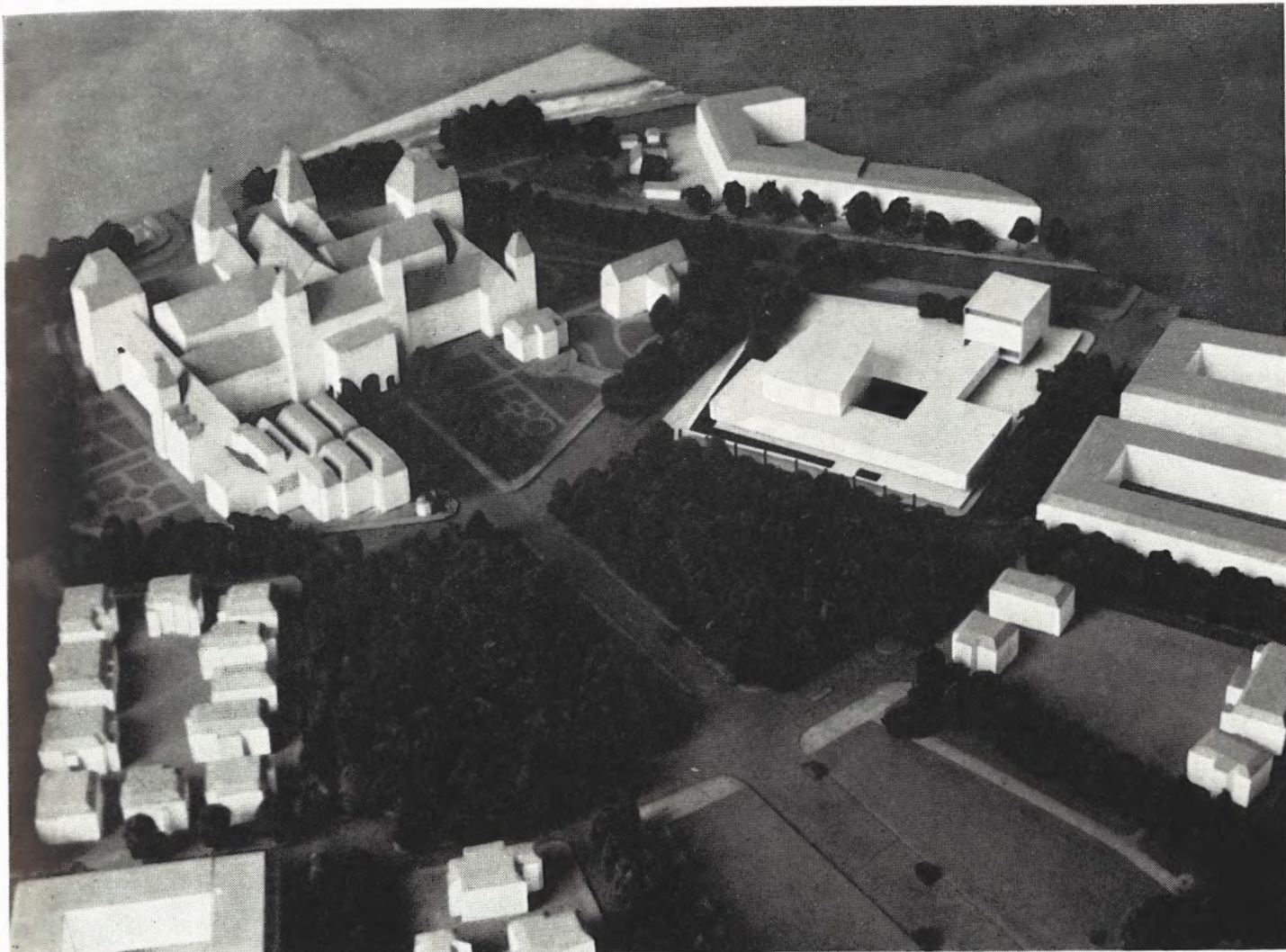
Doorsnede omloop

Doorsnede over de zaal

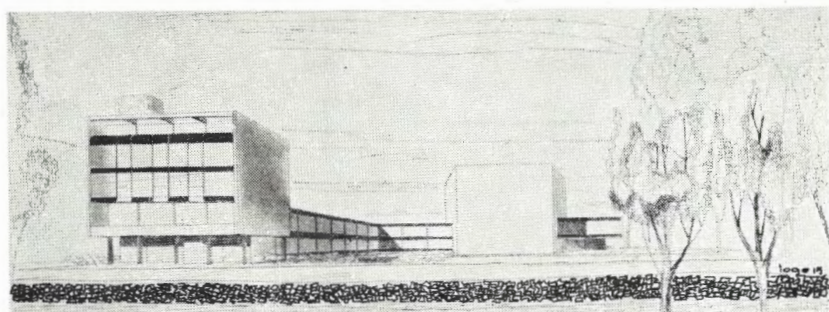

Maquette

Loge 15

J. Hoogstad Roon

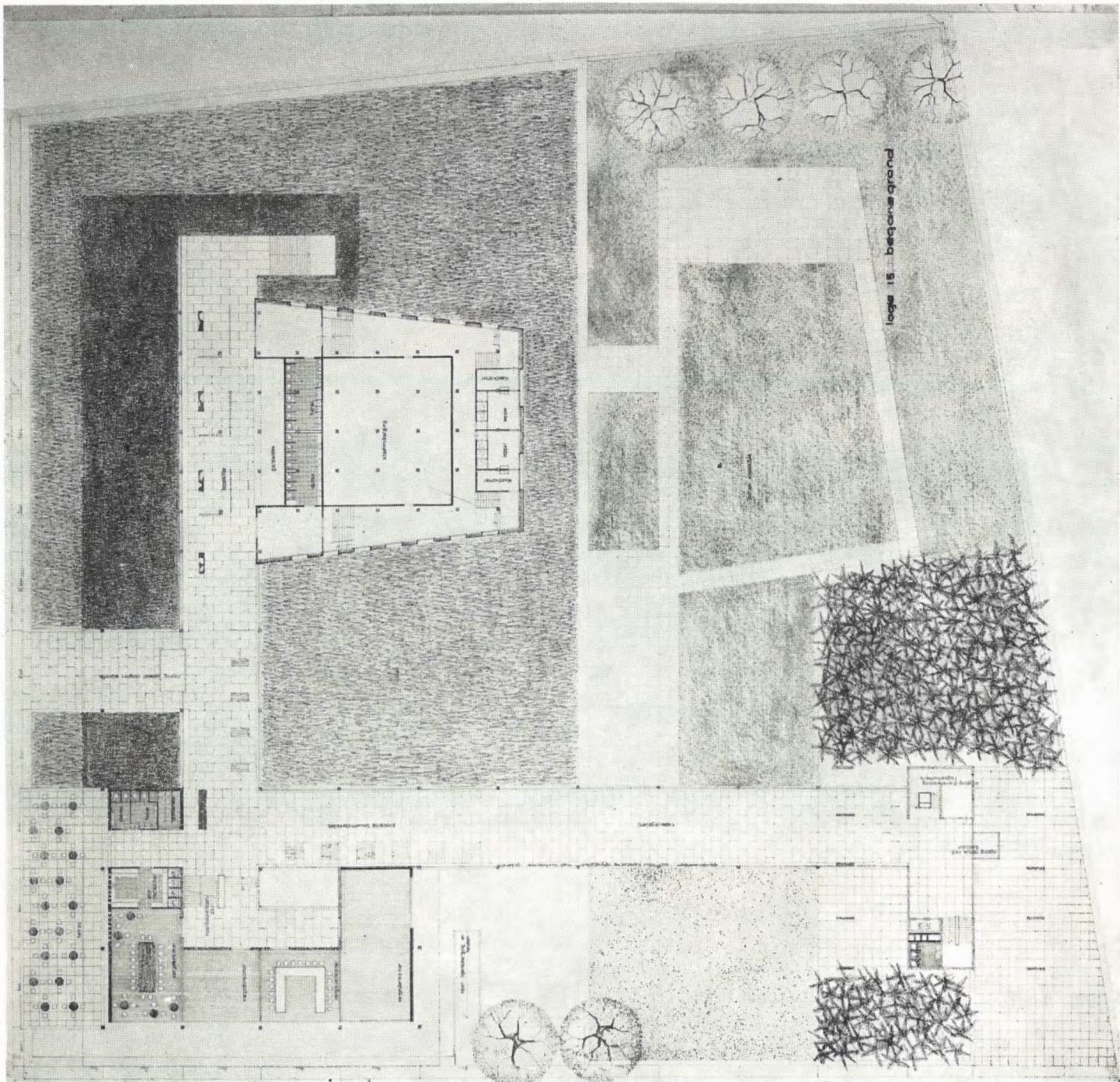
Situatie 1—6000

Het werk van de kandidaat van loge 15 kon de jury bekoren door het bewuste streven, het stedenbouwkundige probleem door een zekere geleiding der verschillende bouwlichamen tot een oplossing te brengen. Het voorstel om het Museumplein ter plaatse door een langgerekte gevel af te sluiten, verkreeg de instemming van de jury. Dat de hoofdingang voor het congresgebouw aan het Museumplein is geprojecteerd, vond eveneens instemming.

Minder gelukkig achtte de jury het voorstel, het congresgebouw in een waterbassin te zetten. Het ontwerp van de kandidaat vertoont een vaste hand, die tot een klare groepering van de bouwlichamen in de gegeven ruimte heeft geleid. De begane grond en ook de verdiepingen van het bouwlichaam aan de Hobbemakade worden in dit verband genoemd. De ruimte aan de Museumzijde op de verdieping is veel te wijdlopg opgezet, terwijl de wijze waarop de congreszaal in deze ruimte is ingeschoven en er ruimtelijk mee in contact is gebracht, kon weinig waardering ontmoeten. De congreszaal zelf voldoet in genen dele aan de eisen die aan een dergelijke ruimte dienen te worden gesteld. De architectonische vormgeving van het administratiegebouw en van de congreszaal verschillen te weinig in afmeting en materiaalkeuze, dat een werkelijk boeiende expressie werd bereikt. Uit het werk van de kandidaat spreekt een zeker modieus formalisme. De perspectieftekening benadrukt het oppervlakkige karakter van het ontwerp.

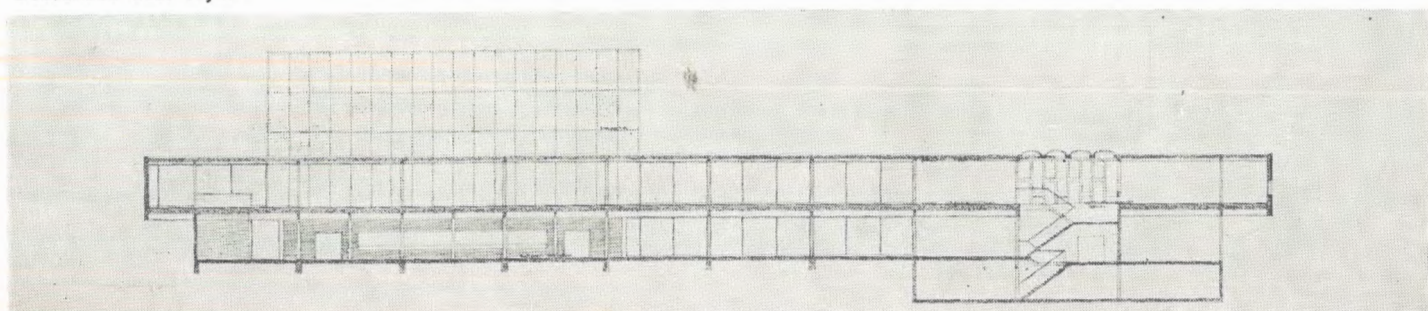
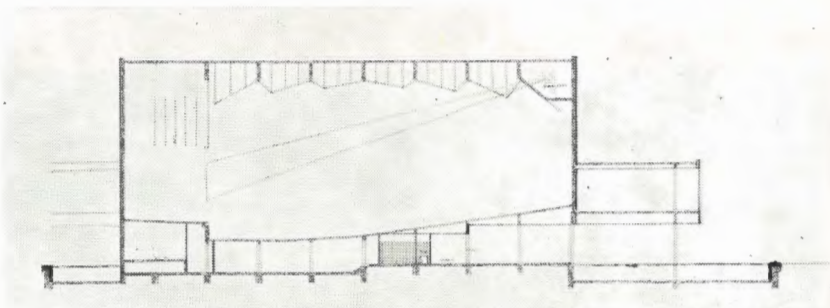

Begane grond 1—600

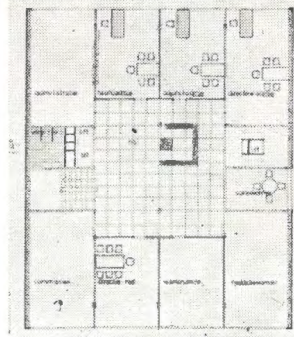
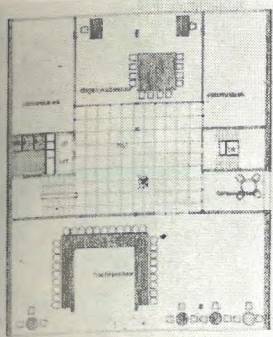
Loge 15

Doorsnede over de zaal

Doorsnede over foyer

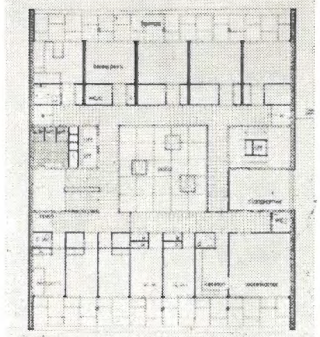

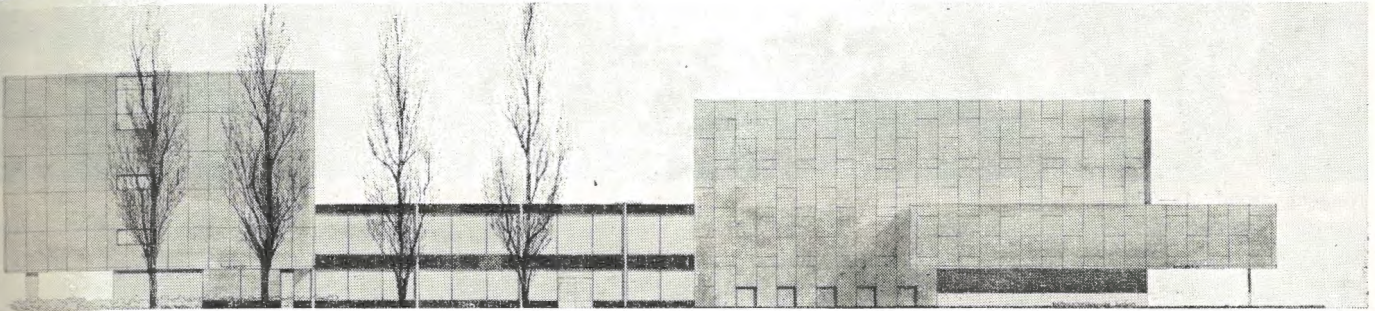
links: Tweede verdieping
Hoofdbestuur, dagelijks bestuur

midden: Derde verdieping
Administratie, redactie

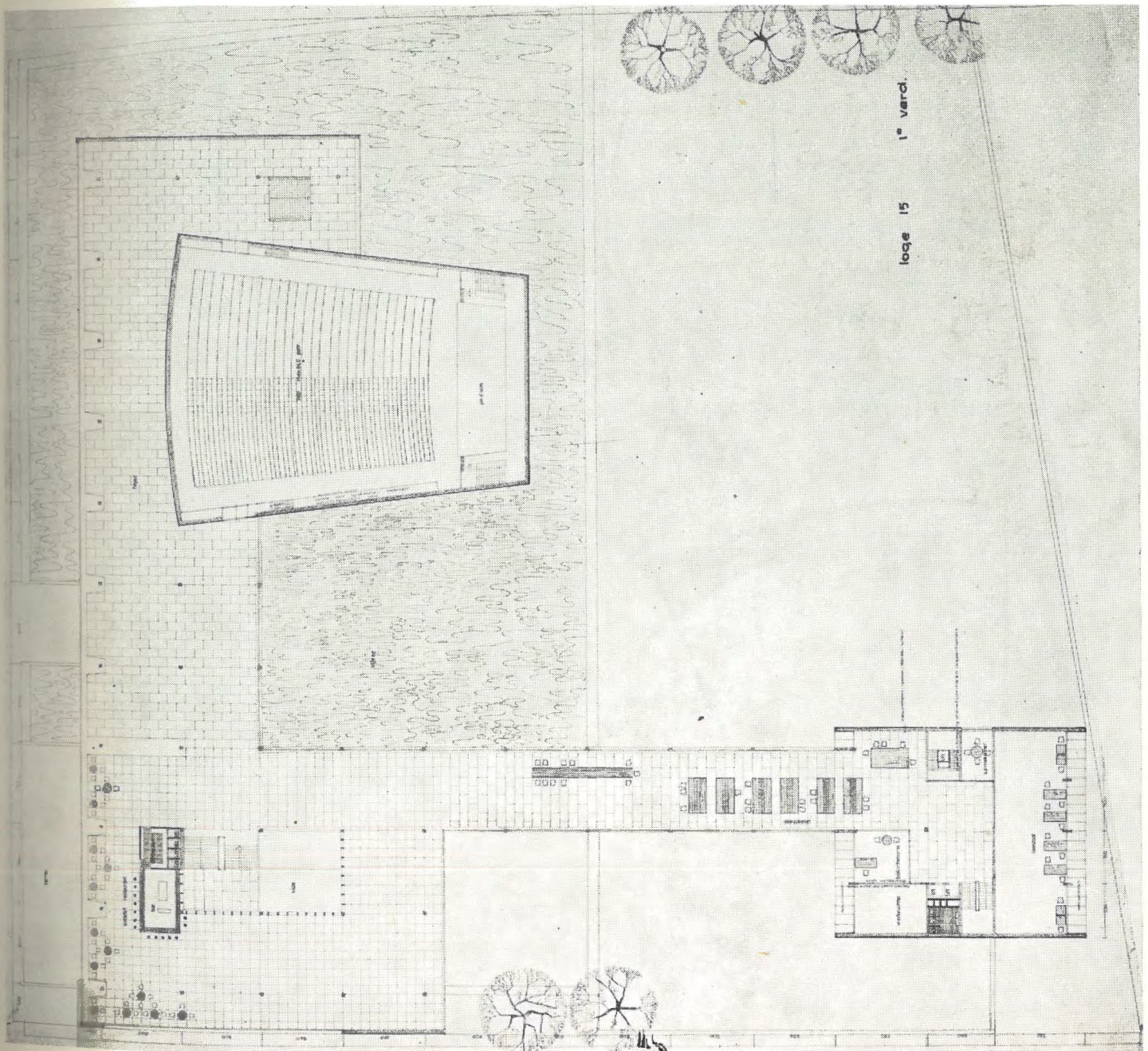
rechts: Vierde verdieping
Dienstwoning, logeergelegenheid

Noordgevel

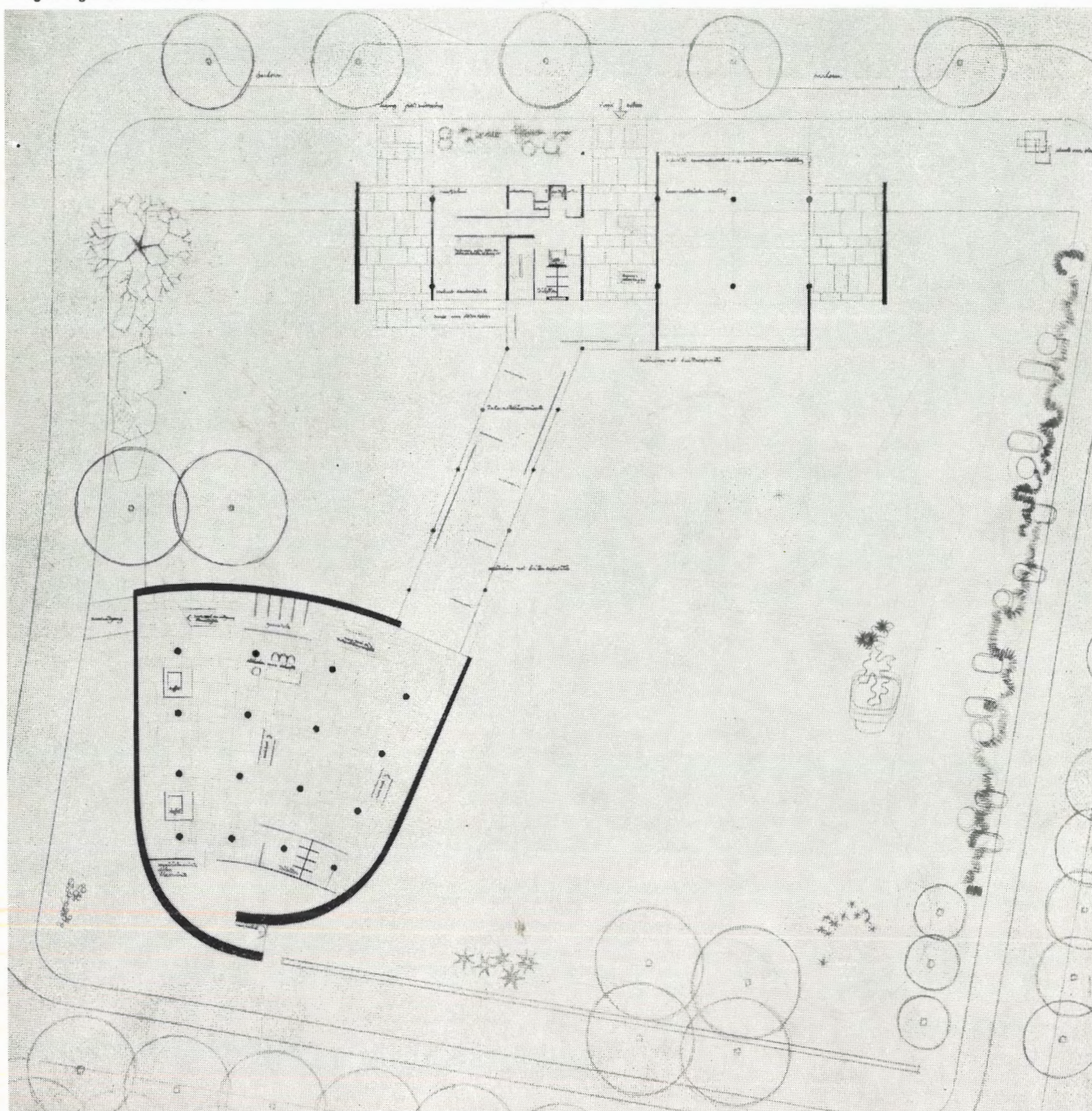
Eerste verdieping 1—600

Begane grond 1—600

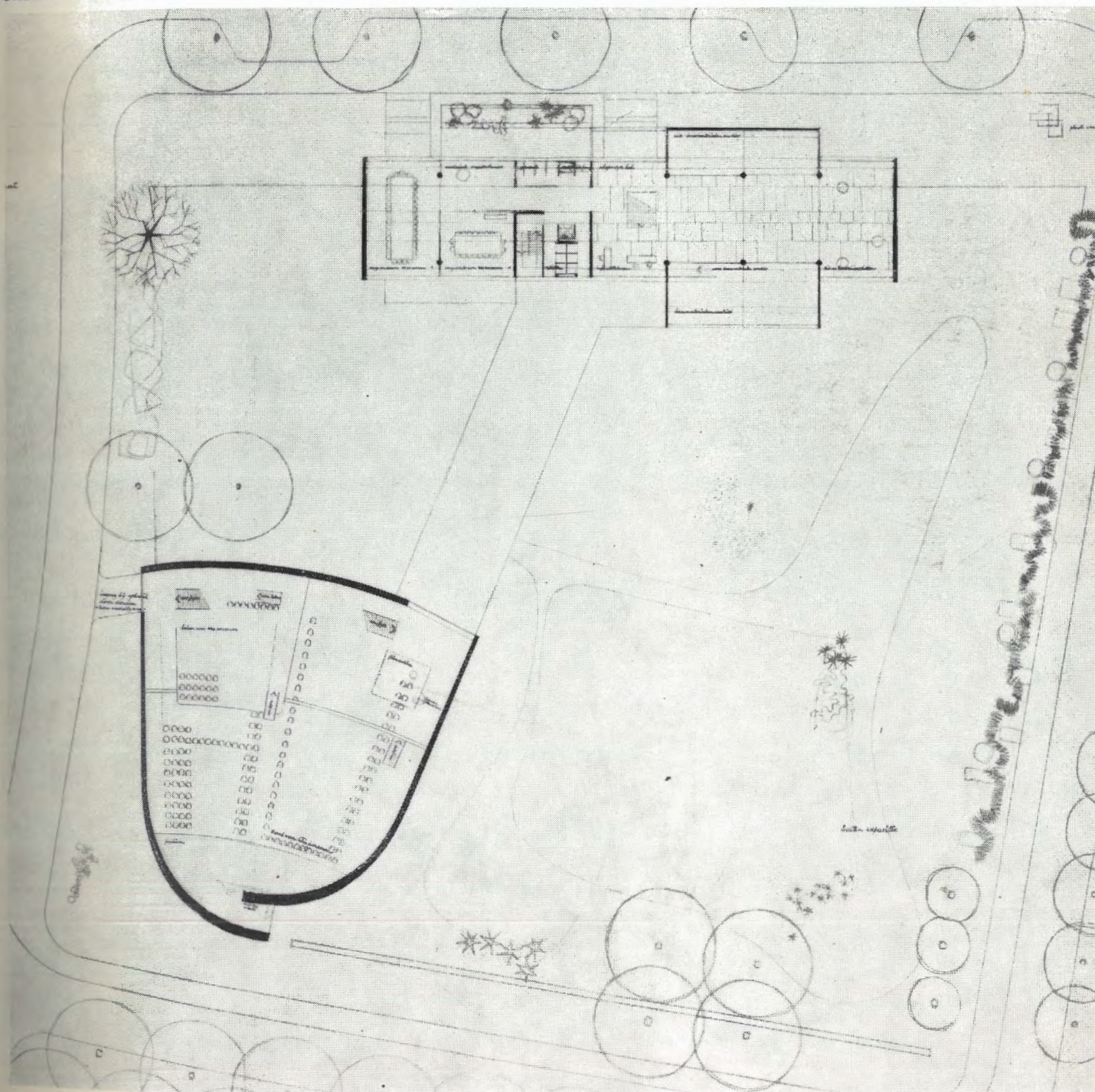
Het ontwerp van de kandidaat in loge 14 is in stedenbouwkundig opzicht blijven steken in een vrijwel geheel onbegrijpelijke opzet. De plaatsing der gebouwen t.o.v. de omgeving is zeer willekeurig. Ofschoon de jury waardering kon opbrengen voor de gedachte, de congreszaal en het verenigingsgebouw in twee afzonderlijke bouwlichamen te doen verrijzen, meent zij dat de kandidaat niet geslaagd is in zijn opzet beide ontworpen bouwlichamen in overeenstemming te brengen met het stedenbouwkundig gegeven van het Museumplein. Het bouwlichaam, ontworpen aan de Hobbemakade, ondervond waardering bij de jury om de compactheid der ruimtelijke ordening; daarentegen meent zij dat de congreszaal ten aanzien van het beoogde doel niet karakteristiek genoemd kan worden. Er werd een gebrek aan ruimtelijke samenhang geconstateerd tussen de zaal zelf en de daarbij behorende nevenruimten.

De jury meent voorts dat de kandidaat in de architectonische uitbeelding zowel van het verenigingsgebouw als van de congreszaal te kort is geschoten. De verschillende gevels zijn zonder voldoende samenhang ontworpen.

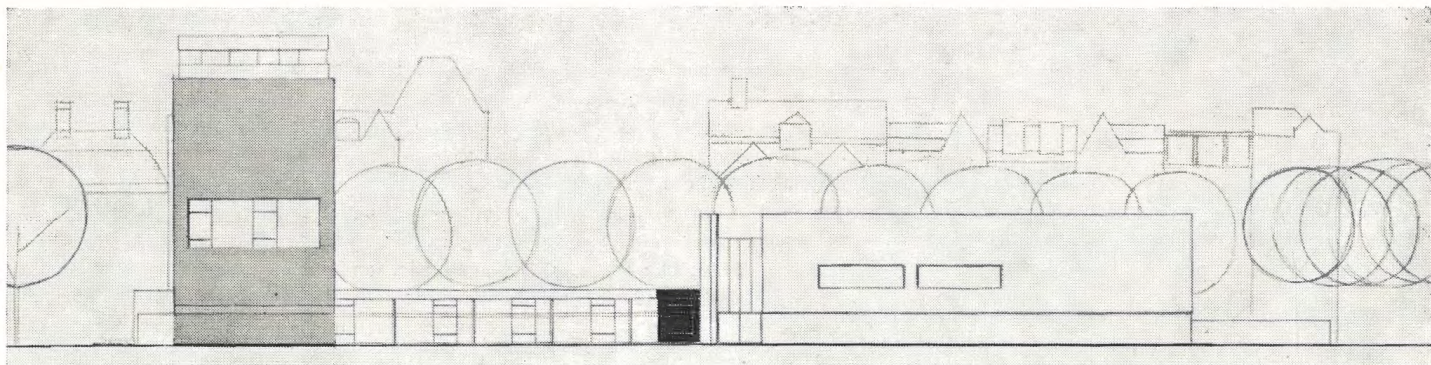

Situatie 1—6000

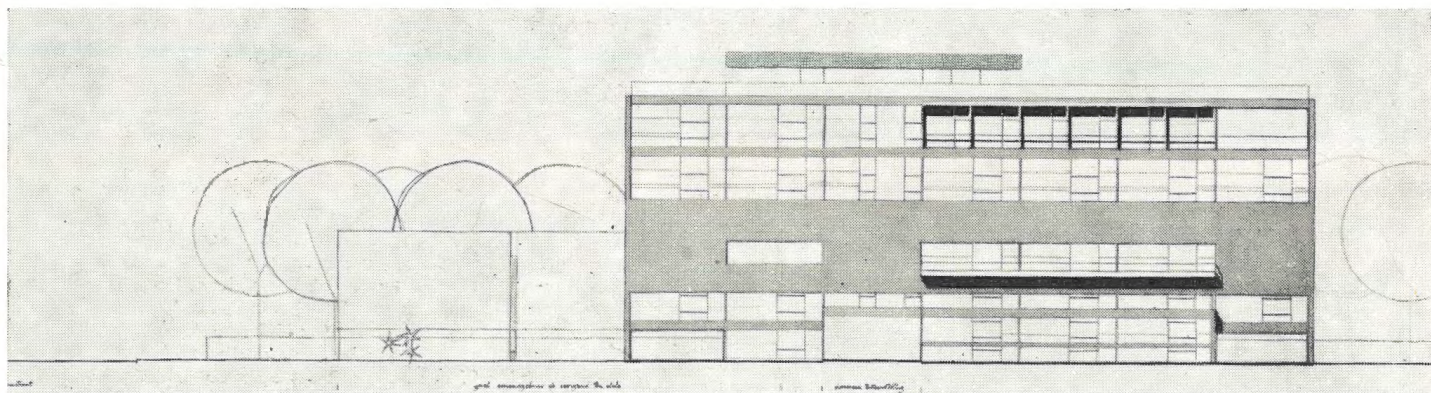
Verdieping 1—600

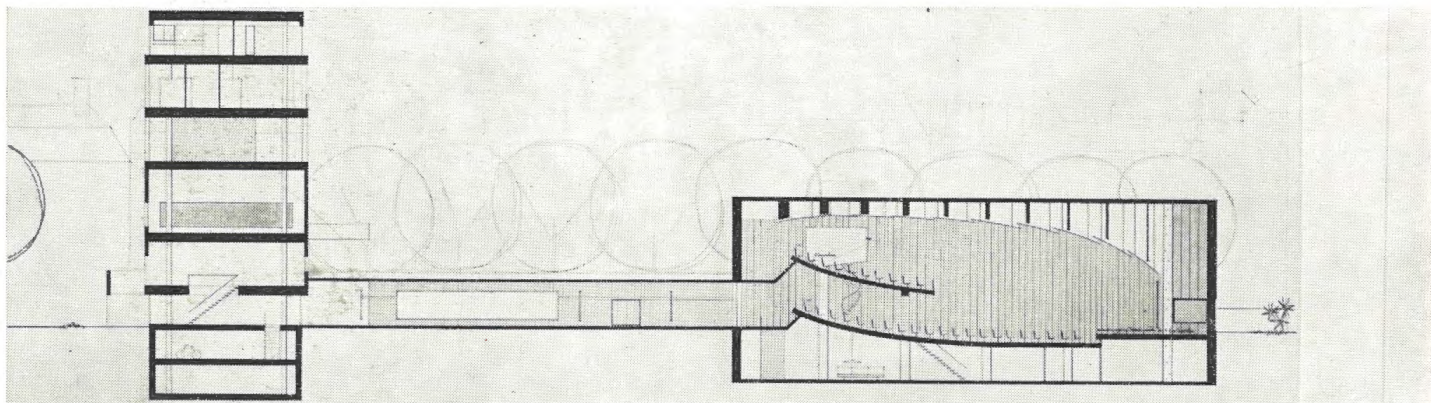

Gevel Hobbemakade

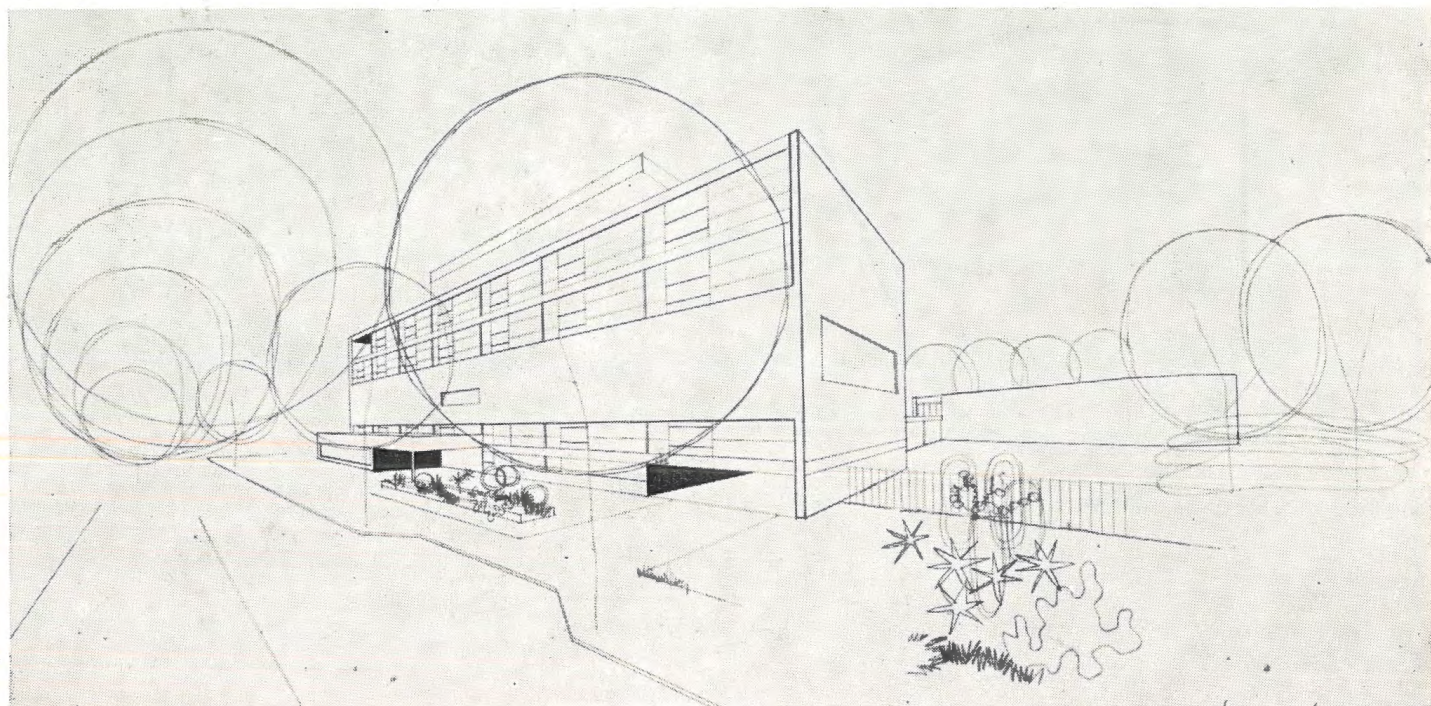

Gevel Hobbemastraat

Doorsnede

Societeitszaal

Prijsvraag voor een bibliotheek- gebouw te Leeuwarden

Uit het Jury-rapport

Binnen de daarvoor gestelde termijn werden in totaal 165 inzendingen ontvangen.

De jury heeft voor haar arbeid in totaal 12 vergaderingen nodig gehad. In vijf achtereenvolgende „ronden” werd een uiteraard telkens slinkend aantal inzendingen aan een beoordeling onderworpen.

(De individuele beoordeling van de ontwerpen is opgenomen bij de reproducties. Red.)

Uitspraak.

De jury is bij haar werk onder de indruk gekomen van het grote aantal inzendingen en van de toewijding, aan deze zeer moeilijke opgave besteed. Zij moet echter tot haar spijt vaststellen, dat van de thans overgebleven groep van vier geen enkel ontwerp de kwaliteiten bezit, die de toekenning van een eerste prijs zou rechtvaardigen. De jury heeft daarom gemeend het ontwerp, dat door haar het hoogst wordt geëvalueerd, t.w. motto Friso, met een tweede prijs te moeten bekronen en de overige plannen met een derde prijs. De jury betreurt het, dat deze hare conclusies geen eenstemmigheid konden vinden, en dat het lid de heer Dr Sj. Douma zich voorbehield van zijn afwijkende mening in een minderheidsnota blijk te geven. (Opgenomen op blz. 47 in dit nummer van FORUM). Onder verwijzing naar het bepaalde bij artikel 10, 5e lid van het Prijsvraagreglement en bij artikel 15, voorlaatste alinea, der Algemene Nederlandse Prijsvraagregelen voor bouw, beeldhouw-, ambachts- en nijverheidskunst (A.N.P. 1934) en onder voorbehoud van de krachtens eerstgenoemde bepaling vereiste goedkeuring van Gedeputeerde Staten van Friesland, luidt de uitspraak der jury als volgt:

- Aan het ontwerp motto Friso wordt een tweede prijs toegekend.
- Aan elk der ontwerpen motto 271258, motto Boom en motto Zenit wordt een derde prijs toegekend.
- Het ontwerp motto Boom der Kennis wordt eervol vermeld.

Namens de jury:

Ir A. J. van der Steur b.i., voorzitter
Prof. Wieger Bruin, lid
W. J. Gerretsen, architect B.N.A., lid
Ir D. Tuinstra b.i., lid-secretaris
J. W. Blom, adjunct-secretaris

(Het onder c bedoelde ontwerp met eervolle vermelding is hier niet gepubliceerd; daarentegen werd wel opgenomen het ontwerp motto „Lyra”, dat, naar de Redactie meende, waardevolle elementen bevat.)

Uit het programma van eisen.

Gedetailleerde beschrijving

I Algemeen:

- de hoofdingang
- de verdeelhal
- de garderobe en de toiletten voor bezoekers
- de cantine annex keuken (opp. $\pm 40 \text{ m}^2$)
- de fietsenstalling
- de garage
- de verwarmingskelder
- de schuilplaats (opp. $\pm 45 \text{ m}^2$)
- de reservuimte
- de dienstingang
- de parkeerplaats voor auto's

II Provinciale Bibliotheek:

- het uitleenbureau (opp. $\pm 350 \text{ m}^2$)
- de studiezaal (opp. $\pm 240 \text{ m}^2$)
- de kamer van de bibliothecaris (opp. $\pm 30 \text{ m}^2$)
- de administratiezaal (opp. $\pm 140 \text{ m}^2$)
- de expeditie (opp. $\pm 40 \text{ m}^2$)
- het magazijn (opp. $\pm 1000 \text{ m}^2$)
- de vergaderkamers (opp. $\pm 35 \text{ m}^2$ elk)
- de studiekabinetten (opp. 4 à 5 m^2 , ca. 5 à 10 stuks)
- het atelier voor bindwerk (opp. $\pm 40 \text{ m}^2$)
- het fotografisch atelier (opp. $\pm 25 \text{ m}^2$)
- de garderobe en de toiletten voor personeel.

III Buma-bibliotheek

- het uitleenbureau (opp. $\pm 50 \text{ m}^2$)
- de studiezaal (opp. $\pm 50 \text{ m}^2$)
- de kamer van de bibliothecaris (opp. $\pm 25 \text{ m}^2$)
- de expeditie opp. $\pm 25 \text{ m}^2$
- het magazijn (opp. $\pm 300 \text{ m}^2$)
- de garderobe en de toiletten voor personeel.

IV Ontvangstzaal

- de ontvangstzaal (opp. $\pm 150 \text{ m}^2$)
- de garderobe en de toiletten voor bezoekers (vgl. I 3)
- de berguimte
- de dienkeuken

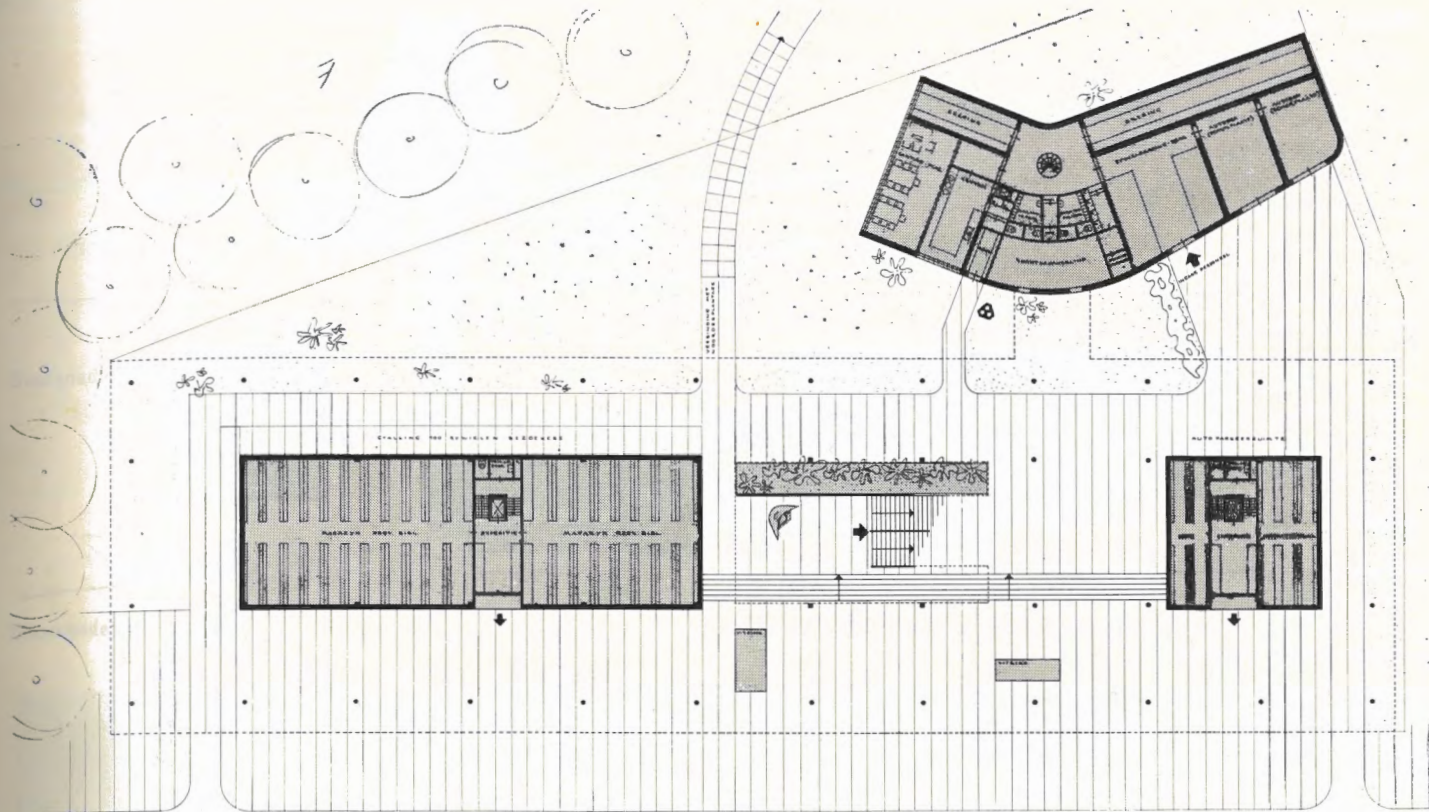
Motto „Friso”

Tweede prijs

Onno Greiner Amsterdam

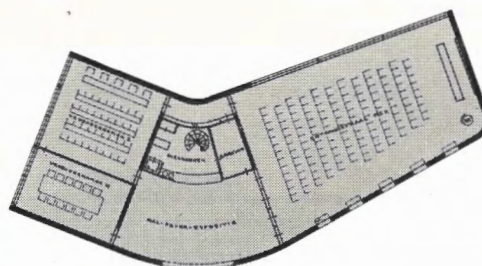
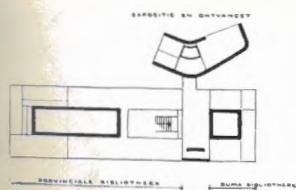

Begane grond 1—500

Situatie 1—5000

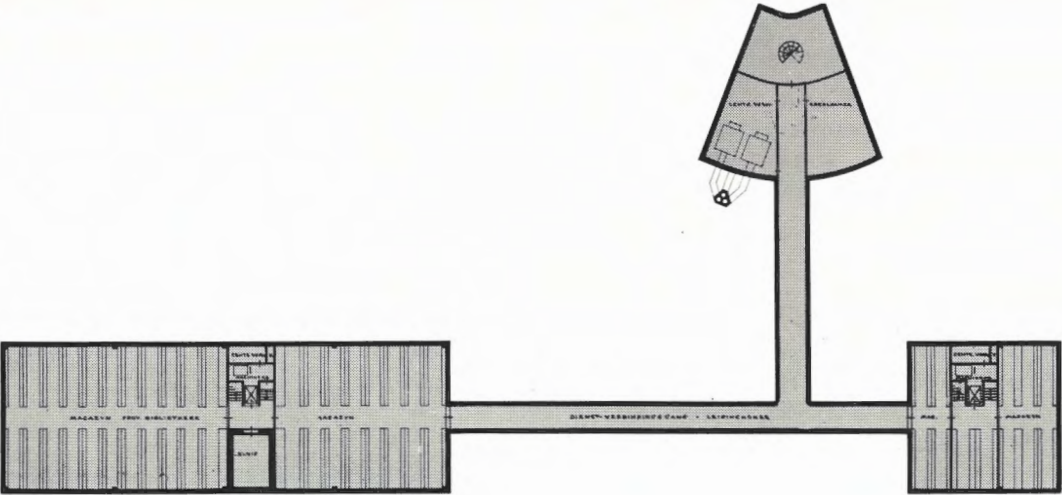
Motto Friso. De stedenbouwkundige opzet is zeer goed. Het geven van doorzicht naar het bolwerk is een aantrekkelijke gedachte. Het overzicht vanaf de balie over het uitleenbureau en de toegang daarnaar is onvoldoende. De ligging van de kamers der beide bibliothecarissen is onjuist; hieraan is door een verschikking van de ruimten wellicht tegemoet te komen. Anders ligt het met de nu reeds te kleine ruimte voor de vrije uitleening, waarvoor de mogelijkheid tot uitbreiding ontbreekt. De verbinding van de personeelsafdeling met de bibliotheek via tunnels is niet aanvaardbaar. De structuur van het ontwerp is echter bijzonder helder. De architectonische verschijning, met haar centraal gestelde, beknopte en goed toegankelijke boekenhuizen, is duidelijk en consequent volgehouden. Het gebouw heeft fraaie verhoudingen en bezit de expressie van een culturele instelling. De uitbreidingsmogelijkheid van de boekmagazijnen is goed realiseerbaar.

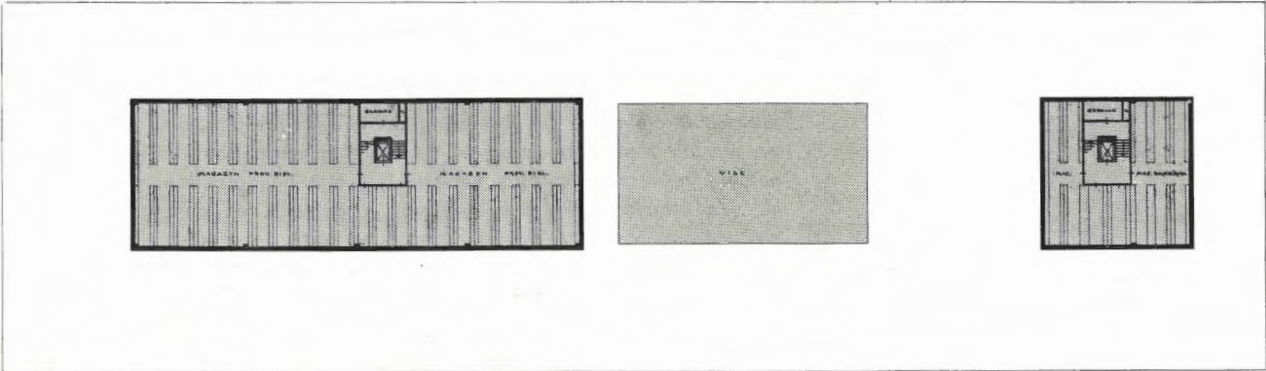
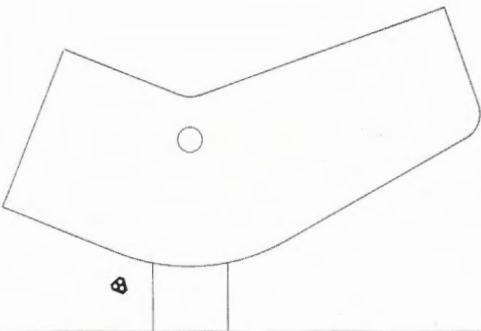
Eerste verdieping 1—500

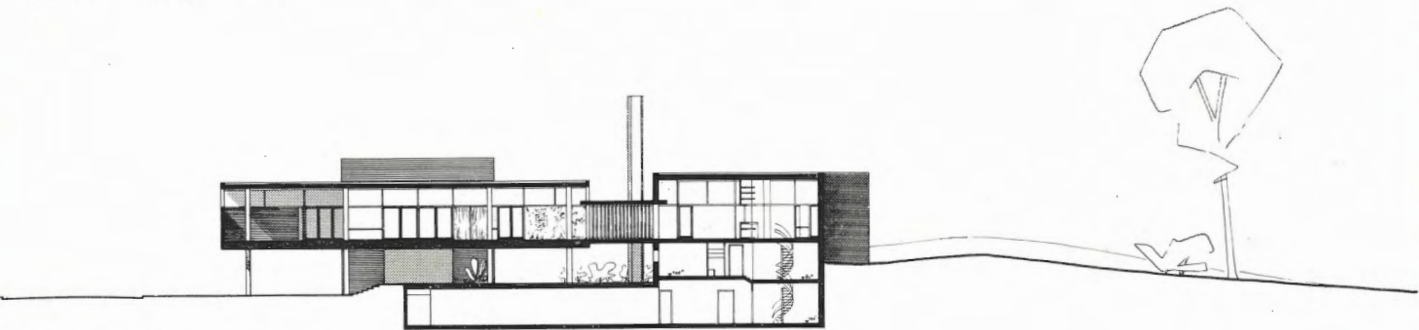

Kelder 1—500

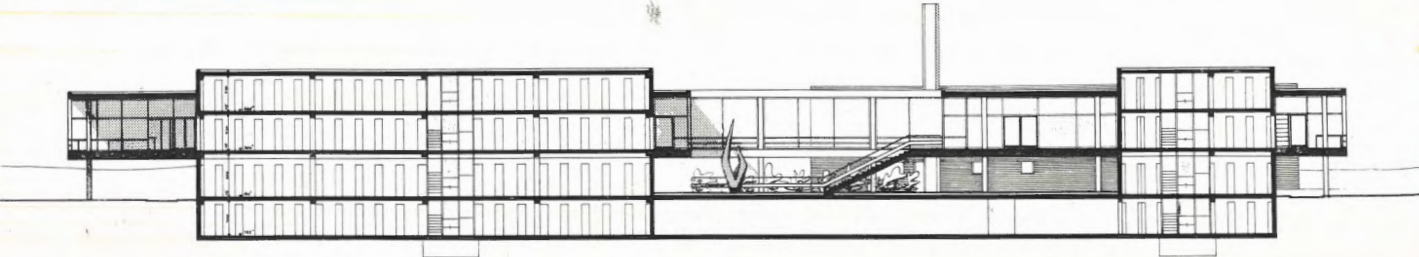

Tweede verdieping 1—500

Doorsnede A-A

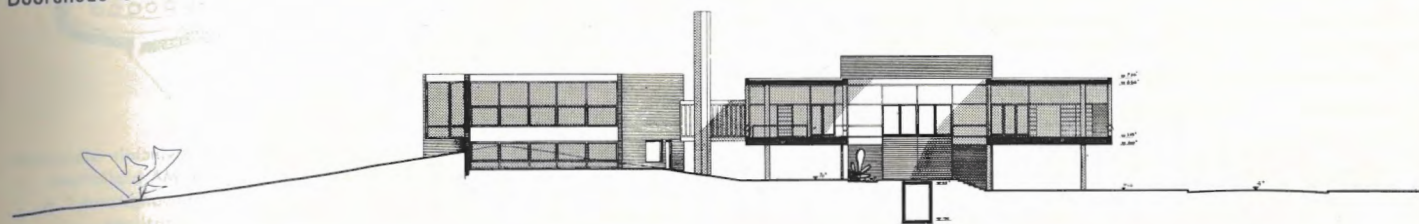
Doorsnede B-B

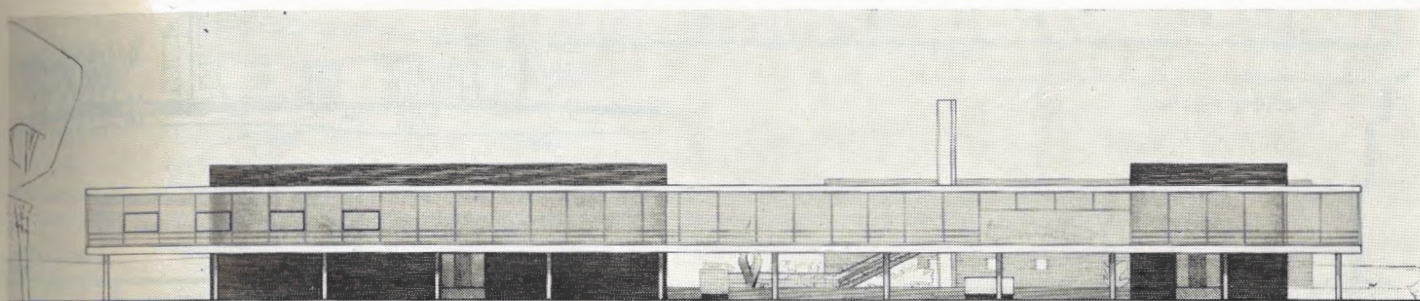

Doorsnede C-C

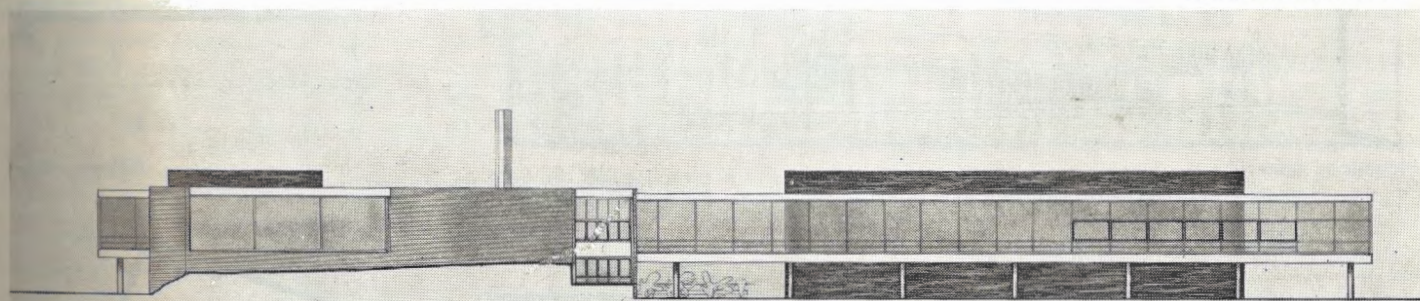

Doorsnede E-E

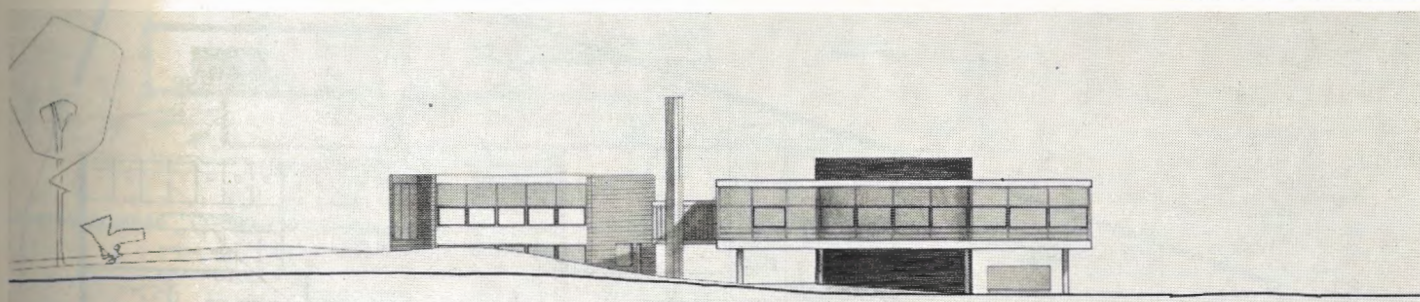
Aanzicht vanuit noorden

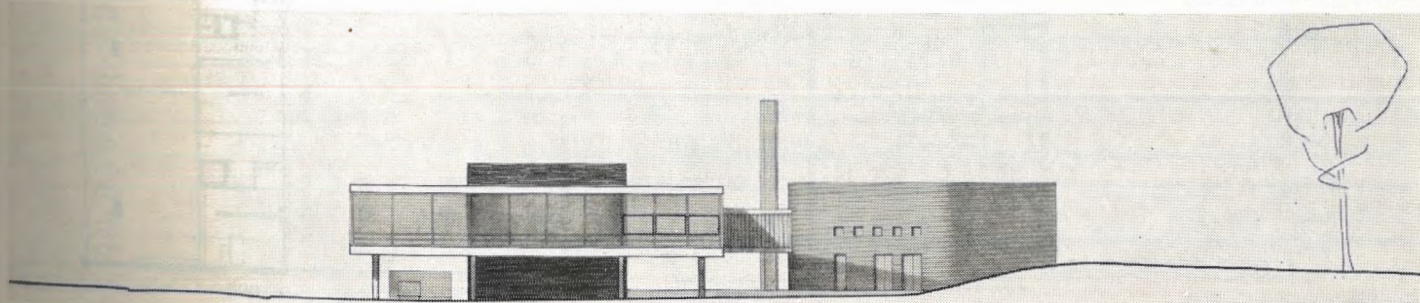
Aanzicht vanuit zuiden

Aanzicht vanuit westen

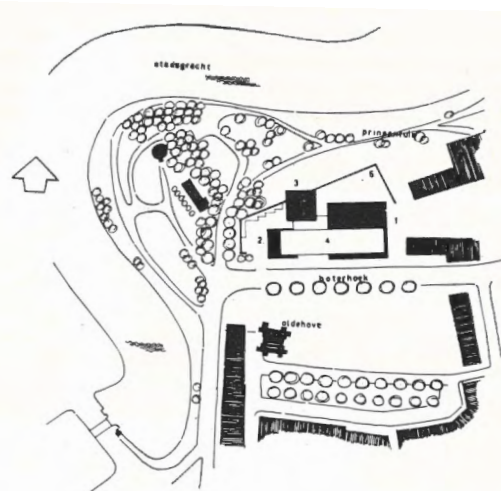
Aanzicht vanuit oosten

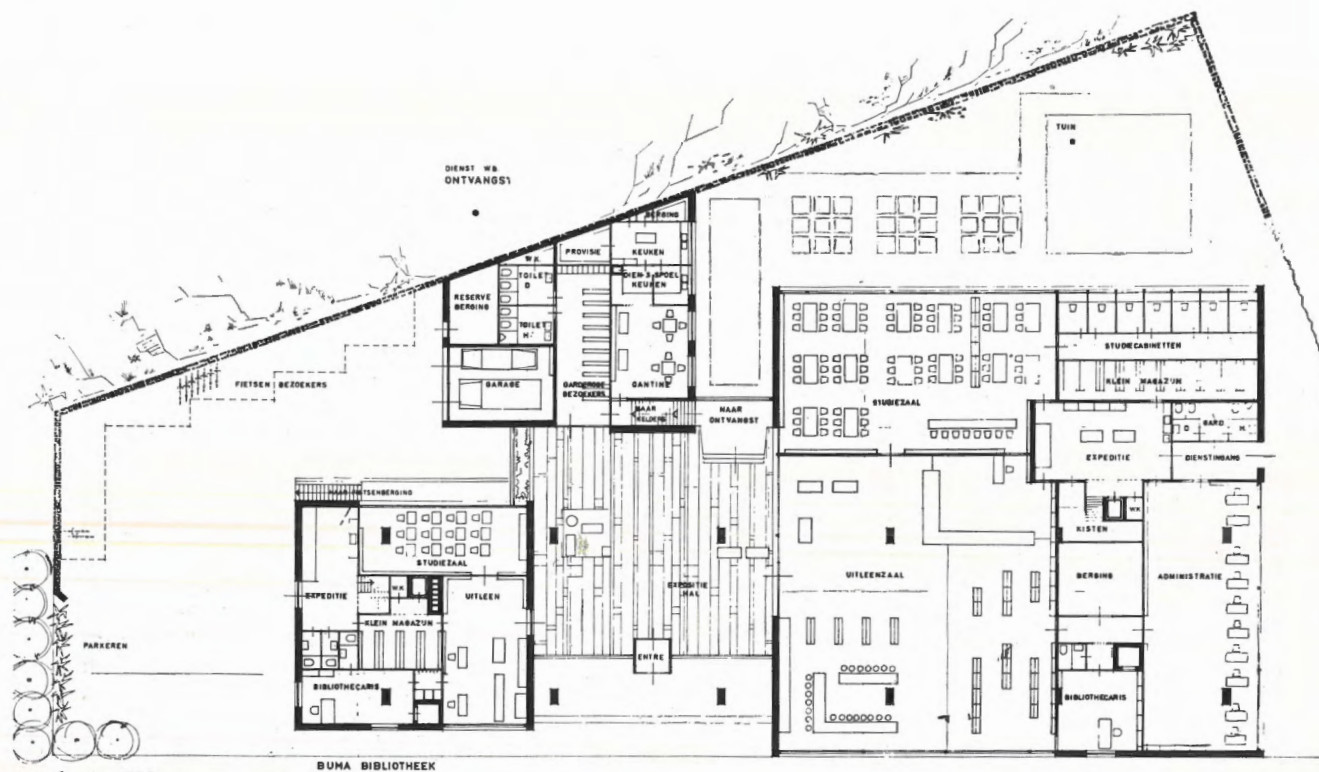
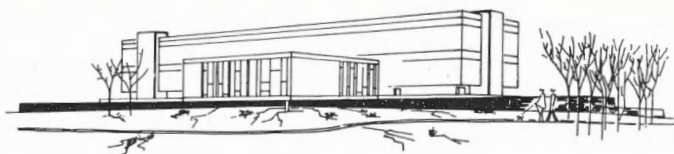
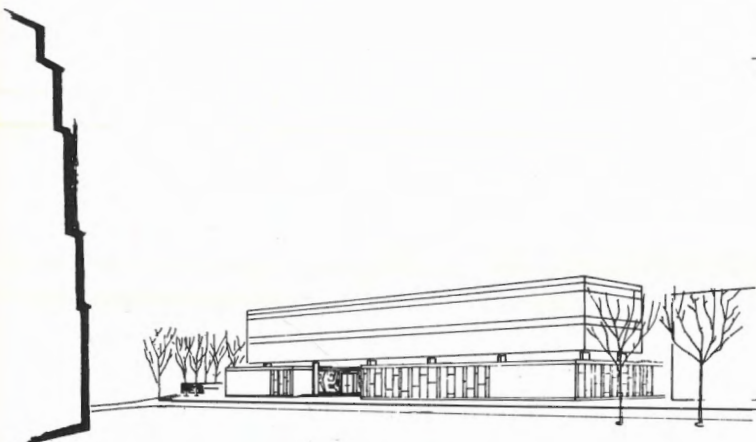
J. Hendriks en H. A. M. van der Velden Nijmegen

Motto Zenit. De stedenbouwkundige opzet van dit ontwerp is verdienstelijk. De achtergrens van het terrein is overschreden, echter op een wijze, die de jury niet onaanvaardbaar acht. De indeling van de hoofdverdieping in drie gescheiden elementen rondom een centrale hal is klaar en bijzonder fraai. De indeling van beide bibliotheekafdelingen vertoont echter gebreken (geen direct contact tussen administratie en uitleenzaal; onvoldoende direct contact tussen administratie en magazijn). In het bijzonder is het een bezwaar, dat in de beide bibliotheken voldoende magazijnruimte op de begane grond ontbreekt en dat door het omhoogtillen van het boekenmagazijn de afstand tussen werkverdieping en boekenmagazijn nodeloos wordt vergroot. De constructie is duidelijk en overtuigend, maar kostbaar. Het uiterlijk aanzien is minder geslaagd. In beginsel is de tegenstelling tussen gesloten „boekenbouw“ en meer open onderbouw boeiend. De behandeling is echter niet overtuigend.

Situatie

- 1 Provinciale bibliotheek
- 2 BUMA bibliotheek
- 3 Ontvangstzaal C.A.
- 4 Magazijnen
- 5 Binnentuin

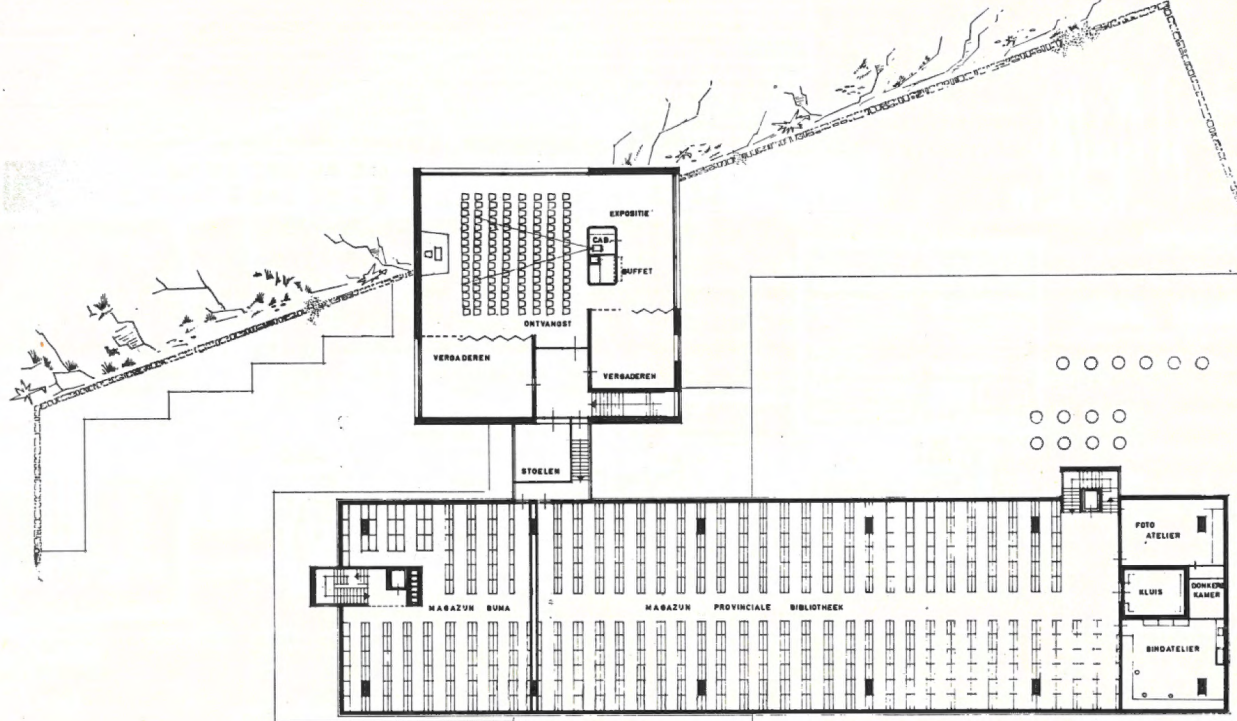

Begane grond 1—500

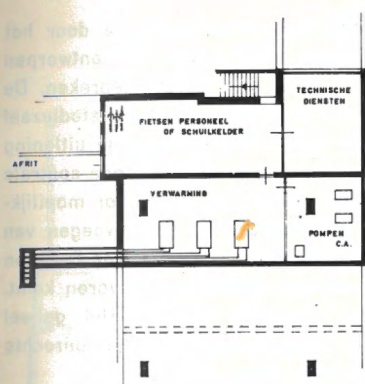
BUMA BIBLIOTHEEK

PROVINCIALE BIBLIOTHEEK

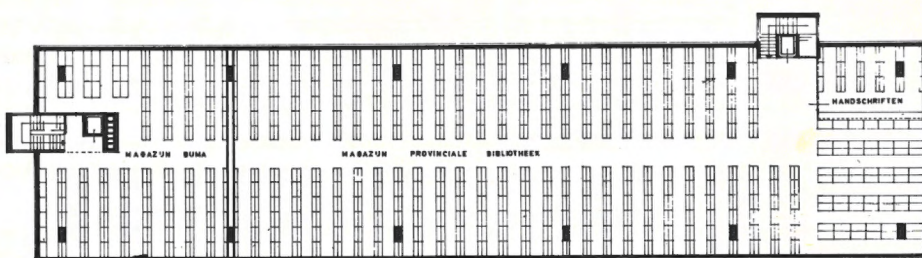

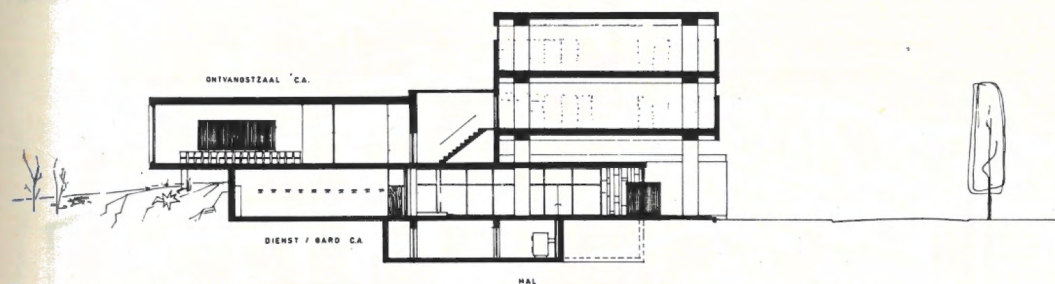
Eerste verdieping 1—500

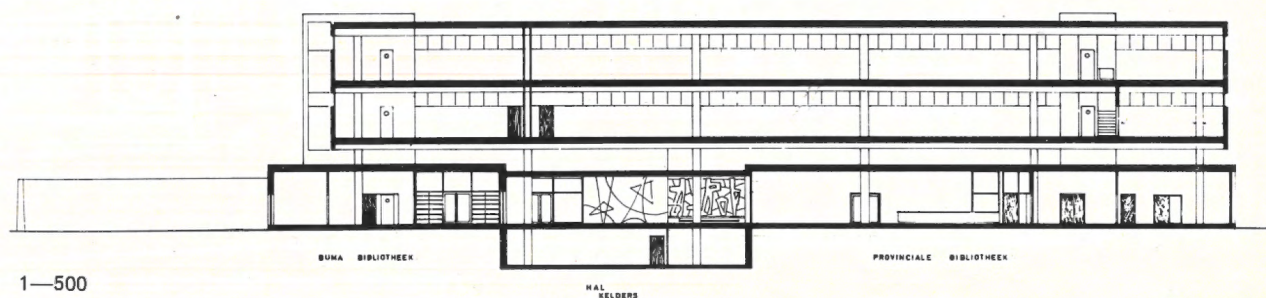
Kelder 1—500

Tweede verdieping

Dwarsdoorsnede 1—500

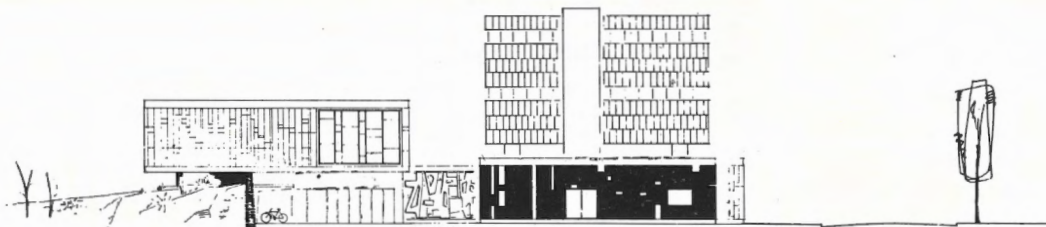
Lengtedoorsnede 1—500

Zuidgevel

Motto „Zenit”

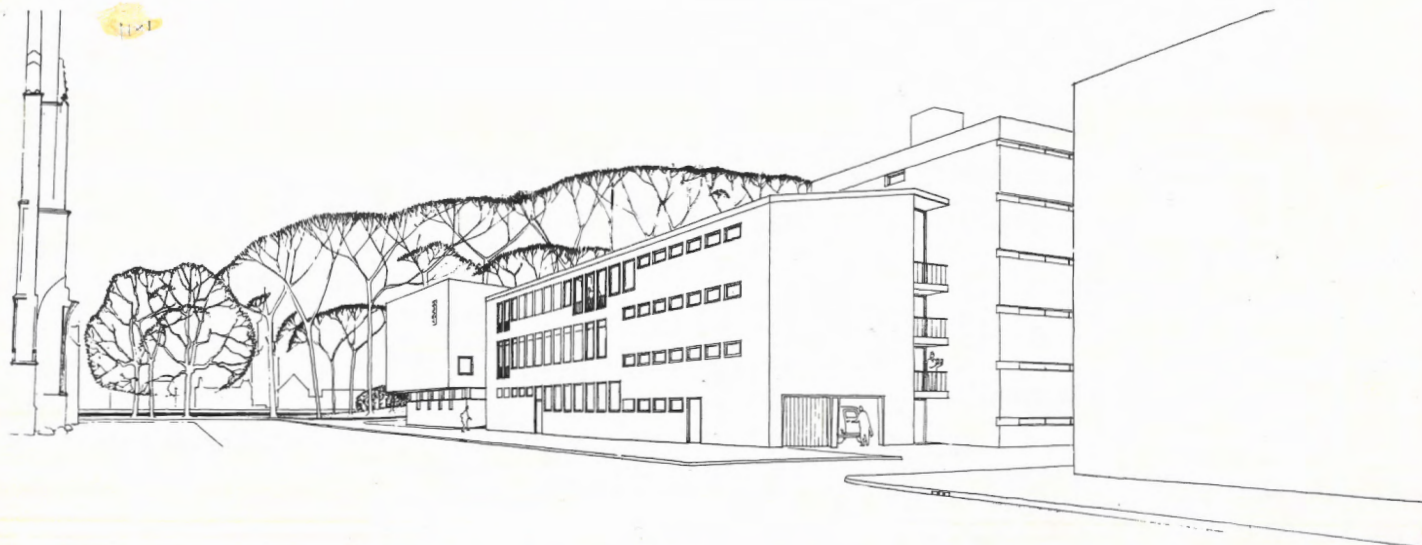
Westgevel

Motto „Boom”

Derde prijs

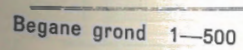
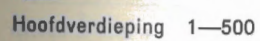
Ir K. van Ooy, b.i. Amsterdam

Motto Boom. De stedenbouwkundige behandeling is verdienstelijk; de door het bolwerk geboden mogelijkheden zijn op geslaagde wijze benut. Het ontworpen gebouw is over het geheel genomen bruikbaar, maar niet zonder gebreken. De afstand tussen uitleenbureau en boekenmagazijn is groot. Vanuit de studiezaal zou men enig uitzicht op het plein wensen. De verbinding tussen vrije uitleening en hal en de afstand tussen uitleenruimte en ingang maken doeltreffende controle bezwaarlijk. Structuur en constructie zullen geen aanleiding geven tot moeilijkheden. Het gehele ontwerp maakt een frisse en gave indruk. Het invoegen van het magazijn van de Bumabibliotheek is in de architectonische opzet van het plan een zwakheid, die in de uitwerking van de voorgevel duidelijk naar voren komt. De inwendige ruimtewerking vertoont telkens boeiende beelden. Het geheel leeft. De gelegenheid tot uitbreiding van het boekenmagazijn is ten onrechte niet nader aangeduid, maar de benodigde ruimte is zeker aanwezig.

Perspectief vanaf Oldenhoofster Kerkhof, hoek St. Jobsleen

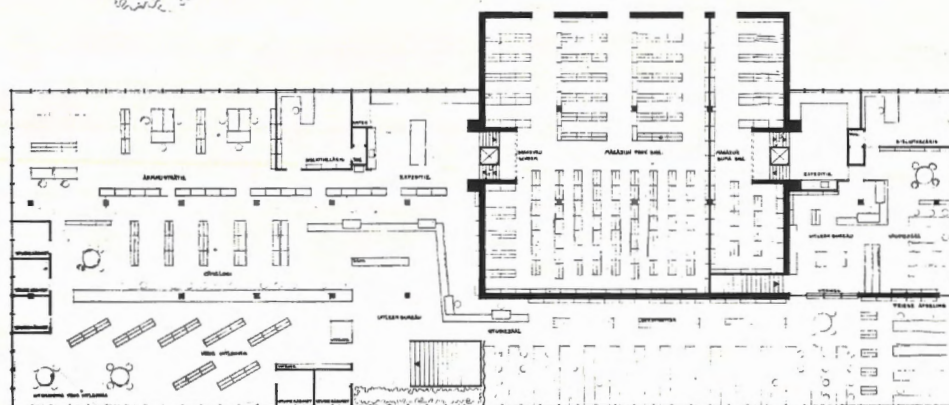
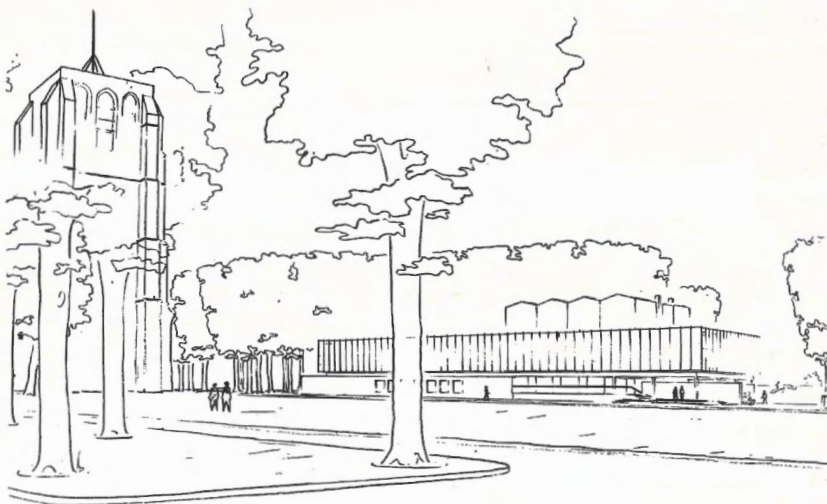

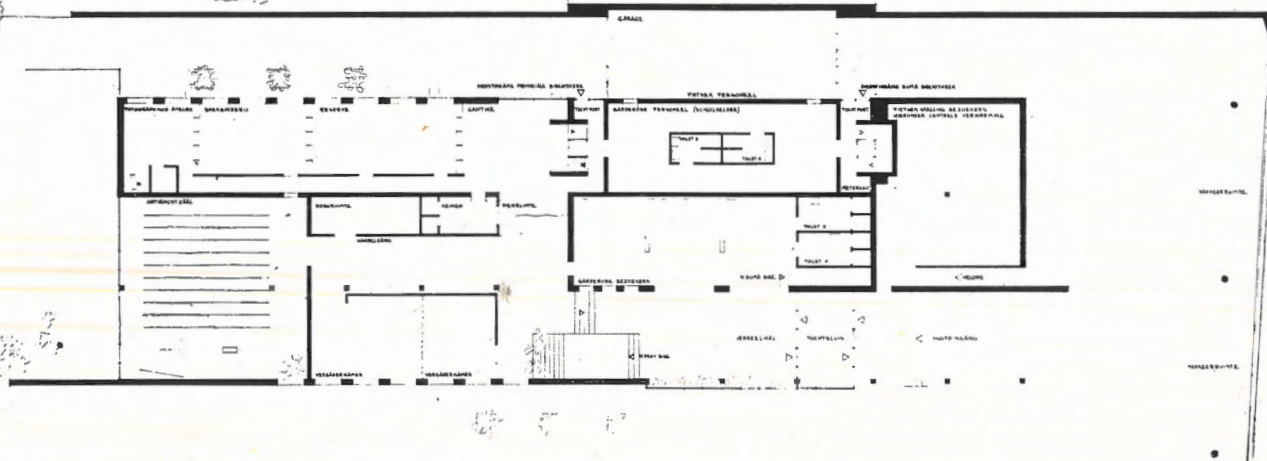

Ir P. H. Tauber, b.i. Alkmaar

Motto 271258. De situatie is goed en de massagroepering van het gebouw is in de omgeving zeer wel aanvaardbaar. Functioneel is het gebouw wat de bibliotheekdiensten betreft wel goed. De nagestreefde openheid van het bibliotheekbedrijf rondom het gesloten boekenhuis zal waarschijnlijk aanleiding geven tot bezwaren. Het boekenmagazijn heeft een goede ligging en een goede vorm. Ingang, verdeelhal en ontvangstgedeelte zijn aan controle vanuit de uitleening onttrokken. De toegang tot de Bumabibliotheek is niet aantrekkelijk, hoewel zulks waarschijnlijk zou kunnen worden verbeterd. Constructie en structuur zijn eenvoudig en duidelijk. De uitwendige verschijning is een duidelijke en gave weerspiegeling van de gehele structuur van het gebouw, met een klare afcheiding tussen onderbouw, bovenbouw en boekenmagazijn.

Hoofdverdieping 1—500

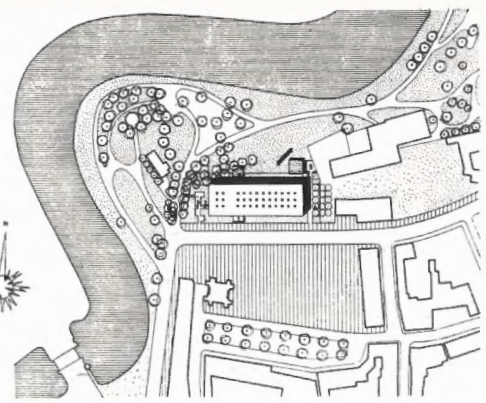
Onderverdieping 1—500

Motto „Lyra” Niet bekrond

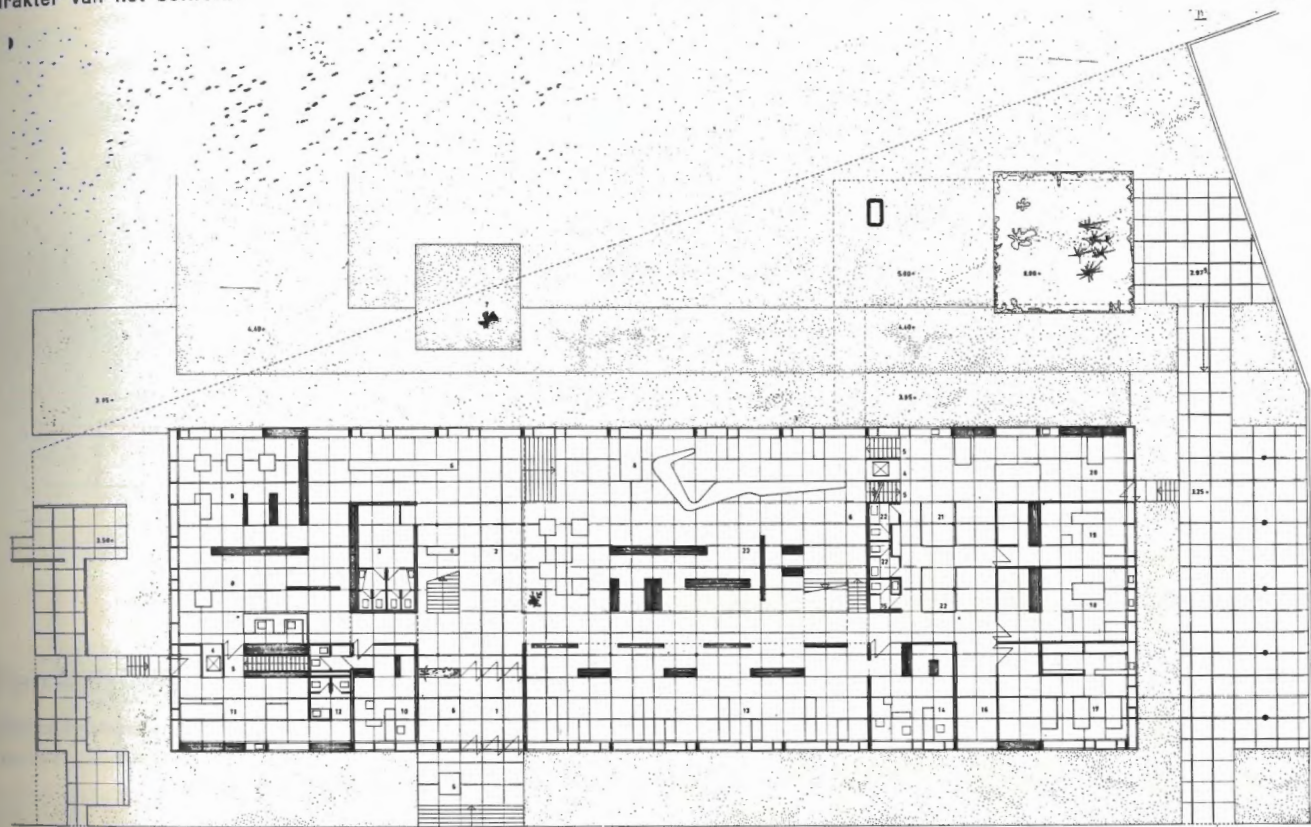
A. W. Kelderman Parijs

Motto Lyra. Het streven om het gebouw een compacte, eenvoudige vorm te geven is te waarderen. Dit leidt tot een duidelijke, markante verschijning in de omgeving. De heldere hoofdopzet werkt in het plan overal door, maar leidt tot het grote bezwaar, dat de verbinding van het uitleenbureau door middel van halve trappen met de andere ruimten zeer storend zal zijn. Bovendien geeft het uitleenbureau geen behoorlijk uitzicht op de ruimten waaronder het verzonken is. De niet-afsluitbaarheid van diverse ruimten zal om vele redenen bezwaarlijk zijn. Door de gekozen constructie lijkt het belang van de brandveiligheid van een bibliotheekgebouw wel zeer onderschat. De architectonische verschijning heeft distinctie, maar demonstreert onvoldoende bibliotheek-karakter. Het aanbrengen van terrassen op het omliggend terrein verdraagt zich niet met het karakter van het bolwerk.

Situatie 1—5000

Niveau 4 + 5

Niveau 2 1.45 +

- 1 Mag. Buma bibliotheek 300 st.
- 2 Boekenlift
- 3 Diensttrap
- 4 Mag. Prov. bibliotheek 730 st.
- 5 Boekenlift
- 6 Diensttrap
- 7 Toilet
- 8 Kluis

Niveau 3 2.87½ +

- 9 Magazijn Prov. bibliotheek
- 10 Garage
- 11 Rijwielstalling
- 12 Toegang c.v.-kelder
- 13 Vide c.v.-kelder
- 14 Parkeerterrein
- 15 Rijwielen bezoekers

Niveau 4 4.30 +

- 1 Hoofdingang
- 2 Verdeelhal
- 3 Gard. en toil. bezoekers
- 4 Boekenlift
- 5 Diensttrap
- 6 Vitrine
- 7 Platiek
- Buma bibliotheek
- 8 Uitleenbureau
- 9 Studiezaal
- 10 Bibliothecaris
- 11 Expeditie
- 12 Gard. en toil. personeel

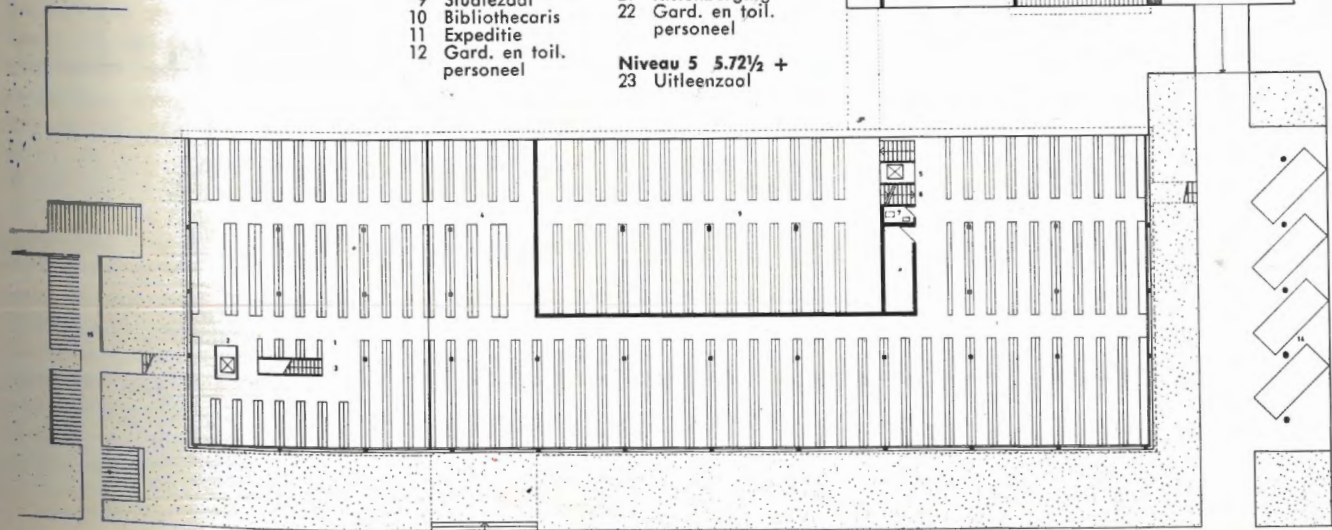
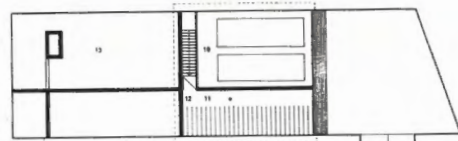
Prov. bibliotheek

- 13 Administratie
- 14 Bibliothecaris
- 15 Gard. en toil. bibliothecaris
- 16 Reserve
- 17 Cantine c.a.
- 18 Atelier bindwerk
- 19 Fotografisch atelier
- 20 Expeditie
- 21 Kistenberging
- 22 Gard. en toil. personeel

Niveau 5 5.72½ +

- 23 Uitleenzaal

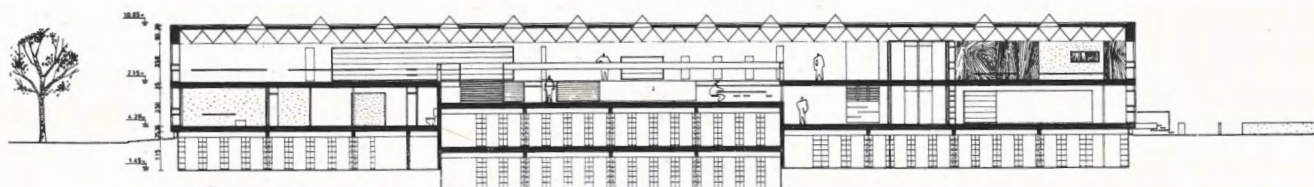
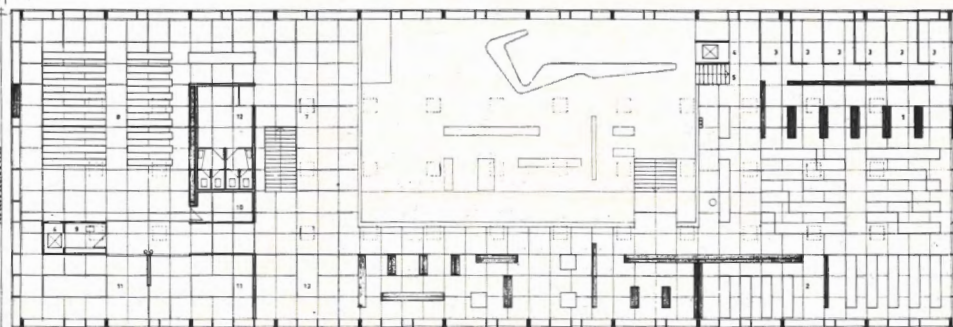
Niveau 2 + 3

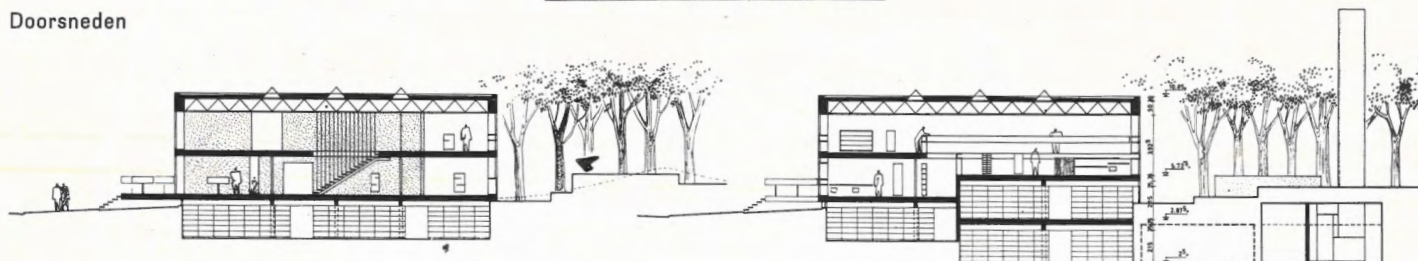

Niveau 6 7.15 +
Provinciale bibliotheek

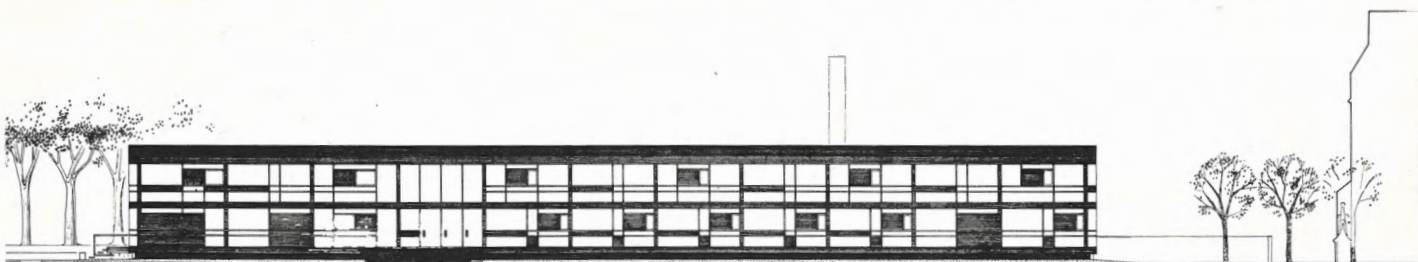
- 1 Studiezaal
- 2 Friese afdeling
- 3 Studiekabinet
- 4 Boekenlift
- 5 Diensttrap
- 6 Boekenexpositie
uitleenbureau
- 7 Hal (uitbr. boekenexpo.)
- 8 Ontvangstsaal
- 9 Dienkeukentje
- 10 Berging
- 11 Vergaderkamer
- 12 Gard. en toil. publiek
- 13 Vitrine

Doorsneden

Zuidgevel

Westgevel

Perspectief

1

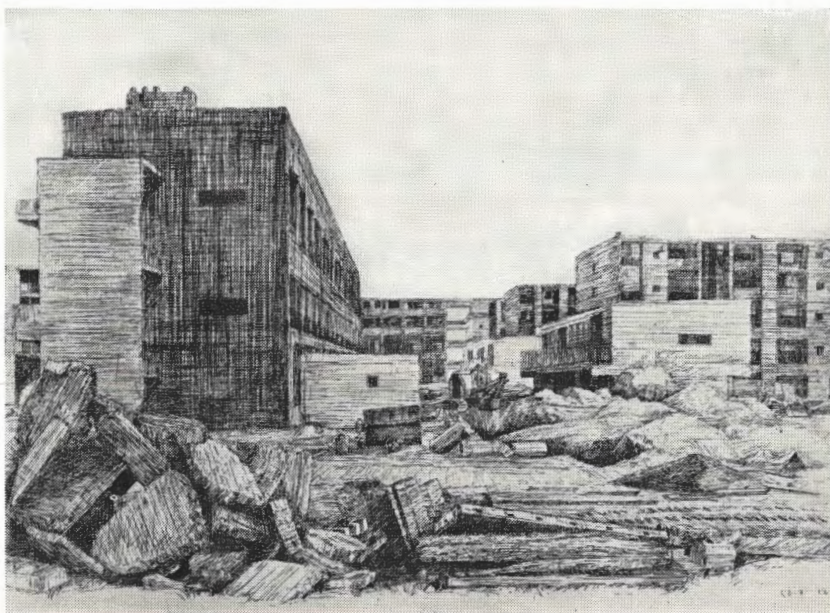
Een jong tekenaar ziet het nieuwe Amsterdam

Voor architecten is het altijd belangwekkend in de vrije kunsten onderwerpen van bouwkundige of bouwtechnische aard aan te treffen. Niet weinig vrije kunstenaars hebben zich bezig gehouden met architectuur-onderwerpen in reële en ook in abstracte zin. De bekende fraaie Boymans-agenda boeit elke dag. Toch zijn veelal de onderwerpen van romantische aard; er is een zekere sentimentele inslag in het grootste deel der architectuur-afbeeldingen in de vrije kunst. Het valt daarom te meer op, kunst-uitingen te zien die als onderwerp de nieuwe, in aanbouw zijnde stadswijken brengen, waarin de nuchtere bouwwijze van alle dag en het karakter van de hedendaagse bouwplaats op een belangwekkende wijze is uitgedrukt. Ik acht het van betekenis de aandacht van de collega's te vestigen op het werk van de jonge tekenaar en etsen Henk Huig, die in 1955 het Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs verliet en sindsdien zich met etsen en schilderen bezig hield, terwijl hij ook sgraffitto's maakt. Met grote belangstelling richt hij zich op het beeld van de wordende stad, het nog niet gave stadsbeeld waarin de groei van de stadswijk tot uitdrukking komt. In de nieuwe wijken van Amsterdam vindt hij de onderwerpen van zijn etswerk, waarvan enkele bladen hierneven worden afgebeeld.

J. Dunnebier

- 1 Gezicht op Ringspoordijk, Robert Fruinlaan en Adriaan Kluitstraat
- 2 Gezicht in Joh. van Kuyckstraat Op achtergrond de achterzijde van de Dr H. Colijnstraat
- 3 Gezicht van Ringspoordijk op Robert Fruinlaan en Adriaan Kluitstraat
- 4 Kruising Jan Evertsenstraat - Jan Tooropstraat (rechts Ringspoordijk)

2

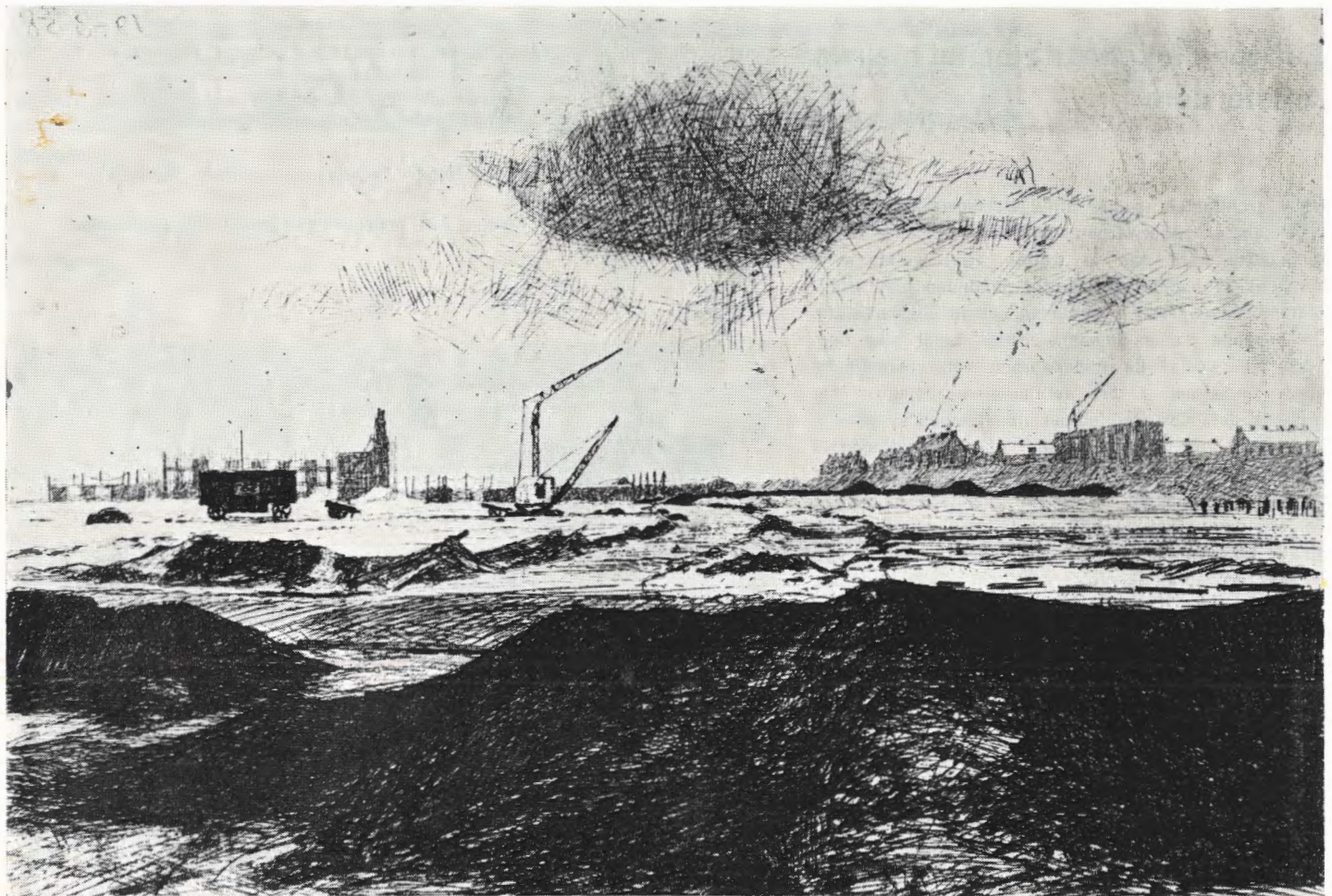

3

4

In Memoriam Han Groenewegen

Bij de herdenking van onze collega Groenewegen in de Maranatha-kerk te Amsterdam, waar de architecten bijeen gekomen waren om te luisteren naar de woorden van Van der Steur, was het meest opmerkelijke, het gevoel van eenheid dat wij plotseling beleefden. Dit gevoel, dat in het dagelijkse leven en bedrijf soms zo ver te zoeken is, had een diepere oorzaak dan de verslagenheid van mensen, die plotseling met de dood geconfronteerd worden, en in die schok de steun zoeken van elkaars gemeenschap. Want ieder voelde dat met deze dood één der besten van ons was heengegaan. Ook zij, die niet met persoonlijke vriendschapsbanden aan hem verbonden waren, dus hem slechts kenden vanuit de collegiale samenleving, zagen in hem één dier figuren, die een sieraad vormen van de architectenstand. Het was het eren van een bijzondere architect en een bijzonder mens, dat ons op dit moment tot eenheid bracht. Wat hem tot een bijzondere architect stemde, laat ik even rusten. De architectuur vervult wel een zeer belangrijke rol in ons — en deed dit ook in zijn — leven, doch dit wijkt naar het tweede plan, wanneer wij het totaal van een leven in groter perspectief zien. Dan wordt als eerste vraag gesteld, wat maakte hem tot een bijzonder mens? Dat was zijn goedheid, zijn bereidheid anderen te helpen, zijn volstrekte eerlijkheid, zijn rechtlijnigheid, zijn geestelijk niveau en zijn wars zijn van maatschappelijke eierzucht. Dit alles werd gedragen door zijn geloof. Hierop waren zijn eigenschappen gefundeerd en dit maakte hem tot een rots, zoals Van der Steur hem terecht noemde in zijn herdenkingsrede.

Zoals de mens was, zo was zijn werk: steeds recht op het doel gericht en van grote gaafheid. Met ernst geladen, zoals de Maranatha-Kerk, soms met een stille humor doortrokken, zoals het K.L.M.-gebouw op het Museumplein te Amsterdam; twee facetten van zijn persoonlijkheid. Werk en persoon waren ondeelbaar. In die totaliteit hebben wij hem geëerd. Wij verloren in hem een geliefde vriend en een van die collega's, die lang in de herinnering van de architecten-gemeenschap blijven leven.

K. L. Sijmons Dzn

Rectificatie

In Forum No. 12 (blz. 386) werd bij de publicatie van de N.H. Kerk te Schiedam, ontworpen door het Architectenbureau Van den Broek en Bakema, vermeld „Toelichting van de architect”. Het zal de lezer duidelijk zijn geweest dat hier sprake is van de toelichting van de architecten.

Prijsvraag Bibliotheekgebouw Leeuwarden

In aansluiting op het jury-rapport (blz. 34) in dit nummer van Forum, geven wij hier, enigszins verkort, de uiteenzetting van het standpunt in de minderheidsnota van het lid der jury, de heer Dr S.J. Douma, weer, voor zover het de in dit nummer opgenomen bekroonde ontwerpen betreft.

„Van de ontwerpen „271258” en „Boom” deugt mijns inziens de opzet niet. Beide ontwerpers hebben de verdeelhal aan het toezicht door het personeel van de uitleening van de Provinciale Bibliotheek onttrokken, hoewel dat toezicht duidelijk gevraagd werd. Ook van het zo snel mogelijk voeren van alle bezoekers van het gebouw onder het controlerend oog van dat personeel, en van het zo dicht mogelijk bij de hoofdingang gelegen zijn van het uitleenbureau, is geen sprake. (Zie blz. 15, punten 1 en 2, en blz. 12, II, 1e alinea van het programma). Wat het ontwerp „271258” betreft, lijkt het niet van elkaar afgesloten zijn van administratie, uitleening en studiezaal van de Provinciale Bibliotheek mij niet aantrekkelijk. Ten aanzien van het ontwerp „Boom” moet worden opgemerkt, dat studiezaal en studiekabinetten toegankelijk en te verlaten zijn zonder dat het personeel van de bibliotheek daar iets van behoeft te merken. De werkruimte ligt in dit ontwerp mijns inziens te ver van de ingang van het uitleenbureau om effectieve controle op de bezoekers bij het verlaten van de bibliotheek mogelijk te maken. De afstand tussen het uitleenbureau en het magazijn is rijkelijk groot. Omdat de opzet van de ontwerpen niet deugt zou een beknopte herziening de vermelde wezenlijke gebreken niet kunnen wegnemen.

Hetzelfde moet mijns inziens, tot mijn spijt, worden gezegd van het zeer fraaie en boeiende ontwerp „Friso”.

De ontwerper heeft door een bepaalde visie op het gehele bouwwerk de magazijnen centraal geplaatst en de overige bibliotheekruimten daaromheen gegroepeerd. Deze visie heeft voor de organisatie vérstrekkende gevolgen gehad. Beide magazijnen zijn van het daglicht afgesneden. Daardoor is een eventueel gebruik van een gedeelte van het magazijn voor andere doeleinden — met het oog waarop gevraagd werd het aantal steunpunten zo klein mogelijk te houden — uitgesloten.

De expeditie van de Provinciale Bibliotheek is eveneens verstoken van daglicht en van contact met de buitenwereld. Dat lijkt mij voor de mensen, die daar moeten werken, niet zeer aangenaam.

Genoemde visie heeft verder een plattegrond opgeleverd, die de groepering van de andere ruimten tot een heel moeilijk op te lossen probleem maakt. Zoals het ontwerp wordt aangeboden, mist het personeel van het uitleenbureau het overzicht over het bureau en over de „open uitleening”. Het kan het publiek noch bij het betreden van het bureau noch bij het verlaten waarnemen. De bezoekers zelf zien ook niet waar zij moeten zijn.

De kamer van de bibliothecaris van de Provinciale Bibliotheek ligt aller-ongunstigst, terwijl dezelfde kamer in de Buma-bibliotheek het gevraagde rechtstreekse contact met de uitleening mist. Het lijkt mij onmogelijk om, gegeven de merkwaardige plattegrond, een bevredigende oplossing te vinden voor de rangschikking der ruimten en voor het onmisbare toezicht. De ontwerper heeft in de hal een toezichthoudend ambtenaar geplaatst. Het toezicht op het publiek in het uitleenbureau, en op hen die de bibliotheek verlaten, is echter typisch een taak voor de mensen van de uitleening. Alleen zij kunnen een correcte gang van zaken daar bevorderen.

Tenslotte moet worden genoemd het ontbreken van iedere mogelijkheid tot uitbreiding van de „open uitleening”. De ontwerper stelt in de toelichting voor, die uitbreiding te zoeken in het vide, in de hal, en op de begane grond. Deze mogelijkheden zijn echter geen van alle reëel. Men zou inderdaad in de hal, en buiten, op de begane grond, een aantal gesloten vitrines kunnen plaatsen, maar daar gaat het niet om. Gewenst wordt een ruimte binnen het uitleenbureau ter uitbreiding van de „open uitleening”. Ik vraag mij af, of de ontwerper hier misschien op een dwaalspoor is gebracht door de redactie van een onderdeel van het programma. Omdat, ten dele door de eigenaardige langgerekte vorm van het uitleenbureau, de voor een aantrekkelijke plaatsing van circa 10.000 boeken beschikbare ruimte reeds nu nauwelijks groot genoeg is, acht ik dit ontbreken van iedere mogelijkheid, deze afdeling uit te breiden, een onoverkomelijk bezwaar. Men is in de ombouw om de beide magazijnen als het ware opgesloten.

Omdat het ontwerp in beginsel niet uitvoerbaar is, en een beknopte herziening geen baat zou brengen, meen ik (met alle waardering voor het fraaie gebouw, dat het tegen het bolwerk mijns inziens zeker goed zou doen), dat de inzending niet kan worden bekroond.

Met alle waardering voor de heldere vormgeving, en met name voor de groepering van de drie elementen om een bijzonder mooie verdeelhal kan men bij de beoordeling van het ontwerp „Zenit” als bibliothecaris toch niet geestdriftig zijn. Het contact tussen de administratie en het uitleenbureau, zoals dat gevraagd werd op blz. 12 van het programma („Bijzonder doelmatig gebouwd zijn die bibliotheken, waar deze zaal slechts door een wand met enige verbindingdeuren van het uitleenbureau is gescheiden”) is in dit ontwerp onvoldoende. Volkomen onaanvaardbaar acht ik echter het plaatsen van nagenoeg het gehele boekenmagazijn op circa vijf meter boven de begane grond van de werkruimten.

Een beknopte herziening zou, gegeven de opzet van het ontwerp, ook hier geen zin hebben. Men kan naar mijn mening voor de huisvesting van onze bibliotheken met dit ontwerp al heel weinig aanvangen.”

De heer Douma adviseert tenslotte, het ontwerp „Friso” en twee andere inzendingen een premie van f 4.000,— toe te kennen.

Het Utrechtse verkeersplan

Wiskunde en Respect

behoren tot de solide pijlers, die Utrecht voor een culturele, financiële en economische instorting kunnen behoeden!

Dank zij de publikatie van het voor de stad Utrecht ontworpen verkeersplan door Prof. Dr. Feuchtinger is het mij als Utrechenaar, accountant en wiskundige duidelijk geworden van hoe grote betekenis en van hoe groot algemeen maatschappelijk belang een bepaald onderdeel van de meetkunde wel is voor het stelselmatig geleiden van het hedendaagse, vnl. stedelijke verkeer.

Deze wiskunde is blijkbaar zeer weinig bekend en wordt blijkbaar wel eens gedoceerd aan universiteiten e.d., hoewel ze van zeer eenvoudige aard is. Er komt geen hogere wiskunde aan te pas! Ze is het eerst ontwikkeld in plm. 1775 door de beroemde Duitse wiskundige Leonard Euler (1707—1783) naar aanleiding van het zgn. zevenbruggenprobleem van Koningsbergen. Ze heeft tot opgave om in één doorlopende route alle belangrijke centra aan te doen, zonder daarbij een kruispunt (knooppunt) voor de tweede maal te moeten passeren. Eventueel zijn meer oplossingen aan te geven, die alle aan deze eis voldoen. Het is niet gebleken, dat deze eenvoudige meetkunde is verwerkt in vroegere gemeentelijke publikaties en voorstellen. Het rapport Feuchtinger spreekt op blz. 22, 2e kolom, het slot van ad 3, van „vroegere wijzigingsvoorstellen die in strijd waren met principiële opvattingen.”

Evenmin is gebleken, dat bijvoorbeeld aan B. & W. der gemeente Utrecht een verkeersregeling op meetkundige grondslag voor de gehele binnenstad met omgeving zou zijn aangeboden, laat staan verschillende van zodanige regelingen.

Het rapport Feuchtinger zegt terecht, op blz. 22, 1e kolom, na regel 15: „Deze (vijf) onderdelen zijn op dusdanige wijze samengevoegd, dat een homogeen net van verkeerswegen werd verkregen. In het bijzonder vormen de verschillende tangenten resp. ringweg om de oude stad tezamen met de hierop aangepaste geprojecteerde radiale wegen één geheel”;

op blz. 23 onder ad 5 spreekt het van „een stelsel éénrichtingsverkeerswegen” en „in het kader van het éénrichtingsverkeerssysteem”;

en op blz. 33, hoofdstuk V ad 6: „Het systeem van éénrichtingsverkeersstraten vermindert zowel het aantal en de lengte alsmede het profiel van de doorbraken in de oude stad, vergeleken met de bestaande plannen van de gemeente. De aanleg van de ringweg om de oude stad kan niet los worden gezien van de verkeerssanering binnen de oude stad.”

Maar het rapport Feuchtinger levert geen beschouwingen op grondslag van deze mathematiek, hoewel het ongetwijfeld daarop steunt. Zodoende laat dit rapport na te noemen wat tot het eerst nodige behoort: het aanwijzen van de reële mogelijkheden met bijbehorende capaciteiten van het tegenwoordige Utrechtse stratenet, alsmede welke wezenlijke gebreken dit net vertoont uit een oogpunt van stelselmatige verkeersgeleiding.

Een en ander zou dus tot gevolg kunnen

hebben, dat het in dit opzicht onvoldoende voorlichting biedt aan B. & W., de Gemeenteraad, de desbetreffende commissies enz., zodat ook deze op hun beurt onvoldoende voorlichting zouden hebben kunnen geven, bijv. aan het Utrechtse publiek.

Op zuiver wetenschappelijke gronden zou men tot de overtuiging kunnen komen, dat het rapport Feuchtinger niet altijd de kostelijke vruchten heeft weten te plukken, die bij toepassing van de meetkundige theorie zouden kunnen worden verkregen; mits gecombineerd met plaatselijke bekendheid (waarvan een gedeelte onder meer exact is verantwoord en gekristalliseerd in de vele verwerkte verkeerscijfers van het rapport Feuchtinger) en met eerbied voor culturele en besef van algemeen economische belangen.

I Aan de simpele waarheid, dat sanering van de binnenstad niet alleen mogelijkheden voor groen en parkeerplaatsen biedt, maar tevens voor brede verbindingsstraten, wordt voorbijgegaan. Het zou niet tot de onmogelijkheden behoren, dat bij nader onderzoek zou blijken, dat de voorgestelde verbredingen van bestaande straten over grote lengten achterwege zouden kunnen blijven!

II De voorgestelde doorbraken van Biltstraat naar Wittevrouwensingel, Plompeterengracht enz. (t.a.v. het ringwegverkeer) en via Wittevrouwenstraat-Voorstraat enz. (t.a.v. het stadskernverkeer) blijken van een zekere instelling te getuigen, die vreemd is aan die van bijv. een timmerman, die het hout niet tegen de draad in schaaft. Deze twee ruïneuze voorstellen behelzen twee reeksen, die slechts op geringe afstand onderling evenwijdig lopen, met twee dezelfde verkeersrichtingen.

Hiervan zou één reeks kunnen vervallen, de route Wittevrouwenstraat-Voorstraat, die de indruk vestigt van niet wezenlijk belang te zijn en met een zekere welwillendheid door middel van een soort kunstgreep in de vorm van een spekhaak in het plan te zijn ingeschakeld, temeer omdat ze slechts minder belangrijke stadsdelen met elkaar verbindt en het verkeer als het ware misleidt: het verkeer uit de belangrijkste richting blijkt de economische, culturele en bestuurlijke centra links te moeten laten liggen, met in de slotfase ook nog te getuigen van een gebrek aan eerbied voor cultureel bezit.

Ook de voorgestelde „gevelwandenvellingen” terwille van een scheef geplande stratenloop van Predikherenkerkhof naar Domplein zouden als een wandaad zijn te markeren.

Een andere oplossing in het gebied Domplein-Voorstraat-Loeff-Berchmakerstraat zou kunnen zijn: Voorstraat-Witevrouwenstraat uitvalsweg, verkeersrichting verenigde Loeff Berchmakerstraat-Predikherenstraat naar het Neude toe, die van Breedstraat naar het westen, die van verbrede Kalverstraat met aansluiting op Voorstraat naar het oosten, die van Hardebollenstraat (te verbreden) naar de Breedstraat, Jansveld, te laten beginnen bij de Breedstraat, Janskerkhof westzijde verbinden met de westzijde van de Wijde Begijnestraat. Op deze wijze zou het stelsel weer sluitend zijn te maken en biedt het de nodige verkeersrondes, met spreidingsmogelijkheden. Een nader onderzoek

hiernaar zou zijn aan te bevelen, ook wegens de grote capaciteit.

III Het rapport lijkt ten aanzien van de zuidpunt van Utrechts hart gewetenloos. Dit wordt in wezen niet in het verkeersplan opgenomen en hiervoor wordt geen enkele oplossing aan de hand gedaan.

Blijkbaar worden de tekenen van verpaupering langs de Oudegracht en zelfs die der ver doorgedrongene aan Kromme Nieuwegracht en bij het Buurkerkhof nog niet verstaan!

Hiervoor worden geen verlossende daden van verkeersontsluiting tot economische verheffing voorgesteld.

Als de vensters van het rapport hier dicht blijven, hoe kan men dan hier inzicht en uitzicht verkrijgen of verlangen? Als thans te dezen aanzien aanvullende voorstellen zonder bezwaar in het ontworpen verkeerssysteem zouden kunnen worden opgenomen (zie het rapport blz. 25, 1e kolom, 17de t/m 13de regel van onderen), waarom worden ze dan niet in het rapport genoemd en wie garandeert dat zulks later eveneens zonder bezwaar zou kunnen worden ingevoegd?

Bovendien, dit belemmert in sterke mate de vooruitziende blik die de overheid toch ook hier nodig heeft!

De omstrengelende greep van de buitenringweg heeft de strekking in zich, dit stads-gedeelte economisch te worgen.

Door hier thans de nodige voorzieningen te treffen zal het oostelijk en westelijk ringwegverkeer, dat tegen de spoorwegen is aangekeld, belangrijk kunnen worden ontlast. Via het Ledig Erf en de korte, ruime, maar onregelmatige en afzichtelijke Oosterkade (waaraan toch het nodige moet gebeuren) zou het verkeer een zeer belangrijke mogelijkheid kunnen worden geboden, vooral als hier een zeer voor de hand liggende dubbele tunnel onder de spoorwegen door zou worden aangebracht met verbindingen met de nieuwe Baden Powellweg en via de nieuwe Jeremiebrug met de Croeselaan enz. De verkeersregeling op en nabij het Ledig Erf kan daardoor belangrijk worden vereenvoudigd en de beschikbare capaciteit vergroot.

IV Is het rapport Feuchtinger wel toe-reikend in zijn voorlichtende functie ten aanzien van de befaamde ringweg en het aantal bruggen benodigd over de stadsbuitengrachten?

Het noemt niet de acht mogelijkheden van ringwegverkeer zonder damping der singelgrachten, maar noemt hiervan slechts één mogelijkheid en geeft van deze mogelijkheid een zeer speciale toepassing met zoveel mogelijk bruggen.

Een meetkundig gefundeerde verkeersregeling voor de stadskern zou zodanig kunnen zijn, dat aan het aantal van zes bestaande bruggen over de vaarroute tussen Vaartse-rijnbrug en Weerdsluizen slechts drie bruggen behoeven te worden toegevoegd, alle met éénrichtingsverkeer. (Uiteraard zou de Molenbrug bij het Paardenveld kunnen worden vervangen.)

Het rapport geeft geen nader onderzoek naar de vraag, of het geoorloofd zou zijn de éne genoemde mogelijkheid toe te passen op alle singelgedeelten, alsof deze met hun omgeving alle uniform en van dezelfde orde zouden zijn.

De bijzondere vorm van de binnenstad met

rand zou hierop eveneens invloed kunnen doen gelden.

Het rapport meldt evenmin, waarom de binnenringweg nu juist onmiddellijk langs de stadsbuitengrachten zou moeten lopen. Hiermede toont het geen respect voor én de plantsoenen én de grachten van de smalere zuidhelft van de stadskern. In plaats daarvan komt het met de onzalige suggestie óf... óf. Daarom kan en moet ook Lievendaal ongeschonden blijven!

Tussen Wittevroutenbrug en Lucasbrug zou men een verkeersronde kunnen laten functioneren en evenzo tussen Herenbrug en Maliebrug. De verbinding daartussen in de stadskern zou tot stand kunnen worden gebracht door het Lucas Bolwerk via te verbreden Nobeldwarstraat te verbinden met het Hiëronymusplantsoen, mede tot verkeersontsluiting van dit stadsdeel.

De demping van de grachten tussen Wittevroutenbrug en het noordelijk uiteinde van de Oudegracht zal wel op de minste bezwaren stuiten en zou voor de te ontwerpen noordelijke ringweg van groot belang kunnen zijn. Bijvoorbeeld met drieroutenverkeer, waarbij de derde route dezelfde verkeersrichting heeft als de eerste en dient als voorsortering voor het naar links afslaande verkeer. Zeer waarschijnlijk zal hierbij tevens parkeerruimte vrij kunnen komen. Afbraak van het blok tussen Oranjestraat, St. Jacobsstraat, Nieuwekade en Oudegracht schijnt onvermijdelijk. Via de dubbele Westbrug kan aansluiting worden verkregen met zuidelijk Oudenoord, te verbreden Herenweg (tweerichtingsverkeer) en met de voorgestelde nieuwe tunnel.

V Het rapport Feuchtinger spreekt niet over een mogelijke middenweg tussen ringweg en rondweg, in het bijzonder niet over een ringwegverkeer ten aanzien van de spoorwegen. Zou dit niet de visie kunnen veruimen?

De Maliebaan met de aansluitende buitensingels t.o.v. de stadsbuitengrachten zouden alsdan kunnen worden opgevat als een binnenringweg ten opzichte van de spoorwegen. Deze combinatie heeft in het rapport niet die aandacht verkregen, welke het zou kunnen blijken te verdienen bij nader onderzoek. Croeselaan met Baden Powellweg zijn op te vatten als een deel van de spoorwegbuiteningweg, die via Houtenseweg en te verbreden Opaalweg goede aansluitingen zou kunnen verkrijgen met Rijksweg nr. 22.

Het viaduct-Lunetten biedt het verkeer naar en van het oosten bij de zuidpunt van de stadskern een niet-gelijkvloerse spoorwegovergang van de eerste orde.

Een zodanige mogelijkheid schijnt eveneens gewenst tussen deze Rijksweg en Kardinaal de Jongweg bij de Ezelsdijk naar de noordzijde van de stad, iets buiten de kern, vnl. ook met het oog op het nieuwe bodenterrein. De oosterspoorbaan is hier nog altijd een harde realiteit, maar ook als deze zou zijn verdwenen, kan deze voorziening zijn nut behouden, eventueel is de daardoor vrij te komen ruimte te gebruiken als parkeerruimte en eventueel nieuw bodencentrum, c.q. autobusstation enz.

Waar de spoorwegen in het algemeen zo dicht langs de stadskern lopen, moet de spoorwegbuiteningweg toch de stadskernringweg belangrijk ontlasten en de combinatie geeft een veel grotere capaciteit.

Conclusie

Het rapport Feuchtinger heeft ongetwijfeld belangrijke gegevens en resultaten opgeleverd, maar heeft ook nog vele belangrijke vragen open laten staan, ja, zeer grote bezwaren doen oproepen.

Bovengeschetste proeve ener kritiek kan allesbehalve uitputtend worden genoemd, maar houdt tevens een objectief criterium in, waaraan alle voorstellen, amendementen en suggesties moeten worden getoetst, om deze chaotische vloed te ordenen en te ziften.

Het zou ten zeerste instructief zijn, indien allereerst de verkeersregelingen op meekundige grondslag aan de overheid zouden worden aangeboden, zoals in het begin van dit artikel wordt bedoeld.

Tevens dient het plan Feuchtinger thans te worden aangehouden om te doen onderzoeken, of het niet mogelijk is met belangrijkere geldelijke en culturele offers verantwoorde plannen te verwirkelijken met naar verhouding doeltreffender resultaten en in korter tijd!

J. H. Roetink

Boekbespreking

Algemene Kunstgeschiedenis, in vijf delen, onder redactie van Prof. Dr F. W. S. van Thienen. Uitg. Mij. W. de Haan N.V. Zeist. Deel II: Europa tot de Renaissance.

Kort na deel III is nu ook deel II verschenen. De prijzende woorden gewijd aan I (Forum 9-10, 1957) en III (Forum 10, 1958) gelden ook in hoge mate voor dit laatstverschenen deel, dat door niet minder dan achttien medewerkers werd verzorgd. Dit grote aantal heeft natuurlijk zijn stempel gedrukt op het geheel: het is de eenheid van tekst en behandeling niet overal ten goede gekomen en het lijkt wel of pas na een lange aanloop de hechte samenwerking bereikt is. De tweede helft van dit deel is namelijk veel beter dan de eerste helft, door de brede behandeling van de onderwerpen. Het eerste gedeelte is teveel verbrokkeld door kleine hoofdstukjes en paragrafen. Zo is, om een enkel voorbeeld te noemen, de notitie „Weefsels” (Karakteristieke Kunst, blz. 95), veel te summier om instructief te zijn. De zeven regels aan dit onderwerp gewijd hadden op deze wijze gemist kunnen worden. Daarentegen is de *Algemene Inleiding* (blz. 293-300) tot Hst. XII, De Nederlanden, ronduit voortreffelijk door de brede en universele opzet. Bij het meegedeelde over de Dom te Spiers (blz. 125) is het misschien aardig te vermelden dat dit gebouw in de oorspronkelijke staat wordt teruggebracht. Over enkele jaren hoopt men klaar te zijn met de verwijdering van de beschilderingen in het interieur van dit door vele oorlogen geteisterde, monumentale gebouw.

Een aanwinst in de tekst zijn de gedetailleerde tabellen na Hst. XIV, Engeland 1300-1500, op blz. 402-408. Deze zijn zeer overzichtelijk en bieden een schat van gegevens in klein bestek. Een voorbeeld ter navolging! Ook nu weer zijn de reproducties overvloedig in aantal en vaak uitstekend van kwaliteit, dit geldt in de eerste plaats voor de prachtige gekleurde platen. Onder de

zwart-wit-illustraties vormt plaat 45 een uitzondering, deze is grof en weinig gedetailleerd, waarschijnlijk afkomstig van versleten clichés. Opvallend is dat bij het hoofdstuk over Spanje 1400-1500 geen enkele illustratie is opgenomen.

Enkele kaartjes (blz. 29, 43 en 172) zijn onverzorgd getekend: namen met en zonder hoofdletters, zonder enige consequentie en lelijk gecalligrafeerd. Dit in tegenstelling tot de keurige kaartjes op blz. 106 en 292. Af en toe laat de stijl te wensen over en soms is dit vermakelijk: (blz. 65) „Nog lange tijd leven de verlossings...tonelen voort op de sarcophagen”. De tegenstelling leven-dood is op en in de doodkisten blijkbaar erg... levendig! Overigens brengt de spelling van sarcophagen” mij tot de vraag waarom dit standaardwerk, dat, naar ik hoop, vele jaren mee zal gaan, niet volgens de laatste spellingsvoorschriften geschreven. Ook ontsieren enkele germanismen de tekst, bijvoorbeeld blz. 204 „Westbouw”, blz. 205 „ombouwing”, blz. 232 „halt maken”. Tenslotte doet in de bibliografie (blz. 419) de vermelding van het boekje „De Germanen” van de Leidse ex-hoogleraar J. de Vries wat bloed-en-bodem-achtig aan. Maar... al deze op- en aanmerkingen betreffen zonnevlekken op de zon en ze doen niet noemenswaardig afbreuk aan de voortreffelijke indruk die het geheel op ons maakt. Nog twee delen en dit standaardwerk is compleet. Voor leek en vakman is de *Algemene Kunstgeschiedenis* van Prof. van Thienen c.s. een belangrijke, belangwekkende en kostbare aanwinst.

H. Vogelesang

Casper de Jong: Schilderijen zien, betekenis en ontwikkeling van de schilderkunst. Prisma-boek, Utrecht, f 1,25

Het eerste gedeelte van dit onderhoudende, pretentieloze boekje vermeldt allerlei wetenswaardigs over schilderen en schilderen, over materiaal en techniek, over compositie en kleur, op een prettige, instructieve wijze verteld. Het tweede gedeelte omvat een overzicht van de stijlen, vanaf de gotiek tot en met de stromingen van deze eeuw. Men ziet: men krijgt waar voor zijn geld, maar we mogen niet zeggen dat het gebodene er dan ook naar is. De heer De Jong weet waar hij over schrijft en hij doet het voortreffelijk. Door het kleine bestek kan men aan de diverse onderwerpen a.h.w. slechts even „ruiken” en de snelreïnvlaar staat enige bezinning of uitweiding niet toe. De 48 afgebeelde schilderijen zijn soms maar een zéér vage herinnering aan het origineel, maar goed gekozen als illustratie van het betoog. Zelfs een register ontbreekt niet.

Dit boekje heeft zeker waarde voor een brede kring van publiek, o.a. degenen die via Openbaar Kunstbezit er toe overgaan om af en toe een museum te bezoeken. Ook de opgroeiende en belangstellende jeugd heeft voor weinig geld een betrouwbare gids voor de eerste schreden op dit pad. We wensen daarom de heer De Jong en zijn boekje veel succes toe.

H. Vogelesang

Leone Battista Alberti, **Ten books on Architecture**, translated into Italian by Cosimo Bartoli, and into English by James Leoni, Venetian architect, edited by Joseph Rykwert; Alec Tiranti Ltd, London; f 21,—

De in het Latijn geschreven tekst van Alberti's reeds onmiddellijk geestdriftig ontvangen „Tien boeken over architectuur” werd voor het eerst in Florence in 1485 gedrukt, Cosimo Bartoli maakte er in 1550 een Italiaanse vertaling van, Giacomo Leoni publiceerde in 1715 hiervan de Engelse vertaling. Deze Engelse vertaling, dus in het Engels van de 18e eeuw, is herdrukt en er gaat een levensbeschouwing van Alberti aan vooraf, geschreven door Raphael du Fresne in 1651.

Het is een „heerlijk” boek, in zoverre, dat de architect hierin natuurlijk geen oplossing voor zijn problemen moet willen vinden, zoals Rykwert in zijn voorwoord terecht opmerkt. Wel wijst hij erop, dat Alberti's theorieën wel degelijk een zekere actualiteit hebben: „The search for a rational, for an expressive method, which prompted Le Corbusier's invention of the Modulor, has now progressed further, and issues long forgotten — such as the language of symbolic form in architecture — arouse a new and urgent interest.”

Misschien „verouderd”, maar toch fraai bekeken zijn deze raadgevingen over stedenbouw: „To conclude, such should be the Ways out of the City: short, straight and secure. When they come to the Town, if the City is noble and powerful, the Streets should be straight and broad, which carries an Air of Greatness and Majesty, but if it is only a small Town for a Fortification, it will be better, and as safe, not for the Streets to run strait to the Gates, but to have them wind about sometimes to the Right, sometimes to the Left, near the Wall, and especially under the Towers upon the Wall; and within the Heart of the Town, it will be handsomer not to have them straight, but winding about several Ways, backwards and forwards, like the Coarse of a River. For thus, besides that by appearing so much the longer, they will add to the Idea of the Greatness of the Town, they will likewise conduce very much to Beauty and Convenience, and be a greater Security against all Accidents and Emergencies. Moreover, this winding of the Streets will make the Passenger at every step discover a new Structure, and the Front and Door of every House will directly face the Middle of the Street; and whereas in larger Towns even too much Breadth is unhandsome and unhealthy, in a small one it will be both healthy and pleasant, to have such an open View from every House by Means of the Turn of the Street.” (blz. 75).

Alberti is weliswaar niet altijd even duidelijk. Als hij bijvoorbeeld zegt: „The Ancients in all Towns were for having some intricate Ways and turn-again Streets, without any Passage through them, that if an Enemy comes into them, he may be at a Loss, and to be in Confusion and Suspence; or if he pushes on daringly, may be easily destroyed”, verstaat hij onder „Ancients” waarschijnlijk niet de klassieken, die hun steden dikwijls volgens het wafelijzerpatroon aanlegden, maar de Middeleeuwen.

Intussen is het de moeite waard zo nu en dan in dit boek, in deze „boeken”, een hoofdstuk te lezen en tevens kennis te nemen van talloze toespelingen op de oudheid, die de schrijver in de mond bestorven liggen. In de hoofdstukken over verhoudingen (boek IX) mag er wel even aan gedacht worden, dat Wittkower in zijn „Architectural Principles in the Age of Humanism” de simpele „vertaling van muzikale verhoudingen in architectuur” niet bij Alberti heeft aangetroffen, maar dat hij, volgens Wittkower, alleen „gebruik heeft gemaakt van de universele harmonie, welke bij muziek zo duidelijk aan de dag treedt. Het boek is een aaneenschakeling van belangwekkende bouwkundige beschouwingen van een groot architect uit de 15e eeuw, afgewisseld met gezellige anecdotes.

R. B.

Gaudi, voorwoord Le Corbusier, fotografieën Jauquén Gomis, keuze en volgorde J. Pratts Vallés, Editorial R.M., Barcelona, 1958 geb. f 24,80

Nu in de laatste jaren de Art Nouveau meer belangstelling heeft getrokken dan in de periode voorafgaande aan de tweede Wereldoorlog en die welke daar meteen op volgde, komt ook de Spaanse architect Antonio Gaudi (1852-1926) in de „mode”. Er is nu een boek met fraaie foto's en een inleiding van Le Corbusier verschenen, waarin Gaudi als een voorloper van de „organische” vormgeving wordt beschouwd. Le Corbusier zegt van hem in het voorwoord: „Gaudi est „le constructeur” du „1900”, l'homme de métier, bâtisseur de pierre, de fer ou de briques. Sa gloire apparaît aujourd'hui dans son propre pays. Gaudi était un grand artiste, seuls ceux qui touchent au cœur sensible des hommes demeurent et demeureront. Mais ils seront bien malmenés en cours de route, incompris ou accusés du péché à la mode du jour”. Nu is het, indien men zich eenmaal bereid verklaart een voorwoord ter inleiding van het werk van een ander te schrijven moeilijk precies de juiste toon te vinden, maar hier lijkt de overschatting toch evident. Ook is het niet duidelijk wat Le Corbusier precies bedoelt: meent hij, dat Gaudi vroeger of dat hij er tegenwoordig van beschuldigd wordt tegen de mode van de dag te zondigen? Mij dunkt, dat zijn werk in elk geval wel „zondig” is en ingaat tegen veel wat in de bouwkunst heilig moet zijn: de wil een ruimte uitdrukking te geven met middelen die niet geheel verdoezeld worden en zo dat de schoonheid niet op de plastische eigenschappen van de gebruikte elementen berust. Als men dit boek doorbladert (en dat is de bedoeling, want de samenstellers spreken hier van een fotoscoop, waarbij de volgorde van de beelden een schier cinematografische indruk moet wekken, waarbij het effect van elke foto wordt aangevuld door die er voor en die er na) is het of men een reeks non-figuratieve beelden en reliëfs beschouwt, die hier en daar wel een zekere ruimtewerking vertonen, doch waarvan het effect toch grotendeels berust op de oppervlaktetension, welke in het

kunstwerk besloten blijft, een typisch plastische kwaliteit dus. Bepaalde rangschikking van verschillende elementen geeft weliswaar een gecompliceerder sensatie dan het simpele beeldhouwwerk vermogen op te roepen, doch ondanks gaten en doorkijkjes, ondanks verschil in formaat en rond tegen plat of zelfs een verschiep van zuilen of nissen komt dat wat de architectuur als zijn eerste en laatste opgave beschouwt, het scheppen van ruimte, er slechts zelden in tot uiting. Het woord „Kitsch” ligt hier voor in de mond, maar ook een overschatting, nadat de beginselen van het strenge functionalisme verworpen (of niet begrepen?) zijn, blijkt op de in zijn hedendaagse problemen verstrikte te loeren. Beter dan te „kiezen” tussen bewonderen en verwerpen, kan men de curieuze werken van Gaudi accepteren als bijzonder oorspronkelijke voortbrengselen van een bezeten man uit een periode, die onherroepelijk voorbij is.

R. B.

P. Peters en L. Roemer. **Wasserbecken im Garten**. Georg Callwey München. 1958. 24 pag. tekst met lijncliché, 118 illustraties, f 13,10

Prentenboeken voor jong en oud schijnen zeer in trek te zijn. Het boek *Wasserbecken* bevat vele goede foto's van merendeels smakelijke zwembuizen, vijvertjes, fonteintjes en vogeldrinkbakken. Slechts hier en daar is een plattegrondje bijgevoegd, wat dan meestal alleen het bassin en onmiddellijke omgeving weergeeft. Het verlangen ontwaakt dan naar totaalplannen, die aan kunnen tonen dat de watervlakken op die plaats en in die vorm inderdaad het gunstigst zijn gesitueerd. Zonder dit soort gegevens loopt het prentenboek gevaar een voorbeelden-collectie te worden voor ontwerpers wier creatief vermogen te kort schiet. In de bouwkunst is de tijd, waarin collecties van voordeur-details en „schone vensters” aftrek vonden, reeds achter ons, maar blijkbaar wordt de tuin nog vaak beschouwd als een optelsom van liefelijke onderdelen.

De vierentwintig pagina's tekst bieden een behoorlijk overzicht van de techniek van vijverconstructies. Natuurlijk geheel op Duitsland toegespitst, zodat verschillende Nederlandse technieken, zoals het vijvervilt met turfrand, ontbreken. Voor Nederland is het Callwey boek wel duurder, maar niet beter dan Mien Ruys' *Vijvers in de Tuin*, uitgevan van Kosmos.

J. B.